

România literară

Săptăminal editat de
Uniunea Scriitorilor din
Republica Socialistă România

42

ÎNTRU ÎNFĂPTUIREA MARII UNIRI
DE LA 1 DECEMBRIE 1918

(Paginile 12—13)

Puterea opinii publice

PINTRE paradoxurile dramatice ale epocii noastre se numără și acela privind revoluția științifică și tehnică la care participăm. Căci dacă, această revoluție a deschis orizonturi, nebănuite înainte, pentru progresul omenirii, ea a dat rod și celei mai cumplite amenințări din cîte au întunecat în decursul istoriei zările viitorului: pericolul războiului purtat cu arme de exterminare în masă, în primul rînd cu arme termonucleare, dar și cu nu mai puțin devastatoarele arme biologice și chimice despre care unii specialiști (îngroziiți de propriile lor rezultate) nu conținesc să cîmăzeze informații apocaliptice.

Trăim, deci, într-o epocă istorică în care cea mai nobilă năzuință a omului, aceea de a descifra și de a formula în inteligibile secretele complexe ale realității, a dat naștere și fructului nobil al unor cunoștințe la care cu o jumătate de secol în urmă savanții se gîndeau ca la un fel de vis idealizabil, dar și rodului monstruos al posibilității de a aplica aceste cunoștințe la făurirea celor mai groaznice arme care au amenințat vreodată Terra.

Anii noștri par decisivi în luarea hotărîrilor care vor lămurii într-un fel sau altul acest antagonism. Fie prin transformarea planetei noastre într-o incandescentă sferă radioactivă (după ce, așa cum mărturisesc specialiștii în ceasurile lor de cîmăze, a distrus și o parte a sistemului nostru solar, provocînd un cataclism cu dimensiuni cosmice). Fie prin singura soluție salvatoare: aceea a rațiunii, realismului și lucidității, echivalentă cu găsirea modalităților, acordurilor bine statornicite și minuțios controlate prin mijloacele pe care știința contemporană le-a asigurat din plin, de a pune capăt cursei înarmărilor, acumulării de stocuri de arme de distrugere în masă (care au depășit de mult limita necesară pentru cataclismul de care este înspăimîntată omenirea) și de a așeza temeiurile juridice și de acorduri practice, concrete, ale unei lumi ferite de amenințări apocaliptice, în care destinul creator al omului ca și menirea sa de ființă liberă, capabilă să-și determine singură soarta și să-și aleagă calea pe care vrea s-o urmeze, să poată fi realizat pe deplin.

Cu cîteva decenii în urmă — de pildă în anii tinereții mele cînd omenirea s-a lăsat purtată spre al doilea război mondial cu o stranie docilitate, permițîndu-și uneori să aplaude oameni politici care o mai împingeau cu un pas înainte pe acest drum — ar fi părut că în situația în care ne aflăm noi astăzi nu mai avem altă posibilitate decît aceea de a implora zeii faști să lumineze

Francisc Păcurariu

(Continuare în pagina 7)

■ La Valletta, 18 octombrie. Înaintea dîneului oficial oferit de președintele Republicii Malta, Agatha Barbara, în onoarea tovarășului Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii Socialiste România, și a tovarășei Elena Ceaușescu.

DECRET PREZIDENȚIAL

PRIVIND CONFERIREA ORDINULUI „MERITUL

CULTURAL” CLASA I REVISTEI „LUCEAFĂRUL”

Pentru contribuția adusă la afirmarea și dezvoltarea artei și literaturii românești, la înfăptuirea politicii culturale a partidului și statului nostru,

Cu prilejul împlinirii a 25 de ani de la apariția revistei „Luceafărul”,

Președintele Republicii Socialiste România decretează:

Articol unic. — Se conferă Ordinul „Meritul cultural” clasa I revistei „Luceafărul”.

NICOLAE CEAUȘESCU

Președintele Republicii Socialiste România

Telegrama adresată tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU Secretar general al Partidului Comunist Român, Președintele Republicii Socialiste România

MULT IUBITE ȘI STIMATE
TOVARĂȘE NICOLAE CEAUȘESCU,

Întruniți în adunarea festivă consacrată aniversării a 25 de ani de la apariția revistei „Luceafărul”, revistă a Uniunii Scriitorilor din România, ne îndreptăm gîndul încărcat de recunoștință către Partidul Comunist Român, călăuză fermă a poporului nostru pe drumul construirii socialismului și comunismului, către dumneavoastră, marele bărbat politic, patriotul înflăcărat care conduce în lumină și demnitate destinele partidului și ale țării.

Mulțumim din inimă pentru înalta onoare de care se bucură astăzi revista noastră, care și-a găsit expresie în cuvintele de salut și felicitările adresate de dumneavoastră, mult stimate tovarășe secretar general, precum și în înalta distincție acordată revistei „Luceafărul” — Ordinul „Meritul cultural”, clasa I — în care vedem expresia griji și prețuirii pe care le arătați scriitorilor români, presei social-culturale din țara noastră. Sînt toate acestea temeiuri ale angajării noastre comuniste, responsabile, în înfăptuirea sarcinilor și orientărilor de mare răspundere pe care partidul, dumneavoastră personal le-ați trasat creatorilor români, presei, formulate cu deosebită pregnanță în expunerile dumneavoastră la Plenara C.C. al P.C.R. din iunie 1982 și la Consfătuirea de lucru de la Mangalia, din vara acestui an.

Încă de la începuturile sale, revista „Luceafărul” s-a definit ca o publicație angajată în înfăptuirea politicii partidului în domeniul culturii, militînd cu consecvență pentru valorificarea marilor tradiții ale spiritualității românești, pentru promovarea unei literaturi de valoare, cu profund conținut patriotic, deschisă maselor de cititori, creatorilor tineri de pe tot cuprînsul țării.

Ultimii optsprezece ani de istorie românească, de cînd în fruntea partidului și a țării sînteți dumneavoastră,

mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, anii ce au consacrat cu strălucire destinul suveran al poporului român și înflorirea fără precedent a țării, constituie pentru fiecare creator, ca dealtfel pentru fiecare cetățean al patriei, perioada de afirmare neîngrădită a personalității sale. Sînt anii în care revista „Luceafărul” s-a aflat în primele rînduri ale activității de edificare a noii culturi socialiste, de formare a omului nou, constructor conștient al socialismului și comunismului.

Ne stăruie în minte generoasele îndemnuri pe care ni le-ați adresat în atîtea rînduri, de a urma pilda marilor înaintași, înscriși cu litere de aur în panteonul culturii române, de a ne inspira în permanență din realitate, din izvorul nesecat al muncii și vieții oamenilor.

Vă încredințăm, mult stimate tovarășe secretar general, că îndemnurile și orientările dumneavoastră de înestimabilă valoare teoretică și practică adresate la aniversarea revistei vor deveni însuși crezul nostru de viață și creație, coordonată fundamental de conștiința ce ne definește întreaga activitate în efortul de a realiza o publicație cu pregnante valențe educative, care să găsească ecou larg în mintea și inima cititorilor, ale întregului nostru popor.

În acest moment aniversar, ne angajăm în fața partidului, a dumneavoastră, mult stimate tovarășe secretar general, să facem tot ceea ce depinde de noi pentru ca revista „Luceafărul” să devină o oglindă a epocii în care trăim, să reflecte pulsul viu al vieții și muncii poporului român, ziditor în patria sa independentă al unui viitor demn, de bunăstare și progres, de pace.

PARTICIPANȚII LA ADUNAREA FESTIVĂ
CONSCRATĂ ANIVERSĂRII A 25 DE ANI
DE LA APARIȚIA REVISTEI „LUCEAFĂRUL”

România literară

DIRECTOR: George Ivaşcu, Redactor
şef adjunct: G. Dimisianu, Secretar
responsabil de redacţie: Roger Cămpăanu

■ Luni la amiază a avut loc în Capitală festivitatea consacrată împlinirii a 25 de ani de la apariţia primului număr al revistei „Luceafărul”, săptăminal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România, care, continuând şi dezvoltând — în condiţiile de astăzi — tradiţiile progresiste ale presei noastre, desfăşoară o activitate bogată, prestigioasă, aducând contribuţii remarcabile la faurirea culturii noastre socialiste, la edificarea şi formarea omului nou, înaintat, constructor demn şi conştient al socialismului în ţara noastră.

La adunarea festivă, desfăşurată la Uniunea Scriitorilor, au participat scriitori, membri ai colectivului redacţional al revistei sărbătorite, activişti de partid şi ai organizaţiilor de masă şi obşteşti, redactori ai presei centrale şi culturale, alţi invitaţi.

Deschizând adunarea, **DUMITRU RADU POPESCU**, preşedintele Uniunii Scriitorilor, a spus:

Ne întâlnim la această adunare omagială pentru a sărbători cei 25 de ani ai „Luceafărului”, una dintre principalele publicaţii literare editate de Uniunea Scriitorilor.

Este un prilej de bucurie nu numai pentru colectivul redacţional ci şi pentru toţi cei care, de-a lungul unui sfert de veac, au contribuit prin prezenţa lor în paginile revistei la creşterea prestigiului acesteia şi la îmbogăţirea literaturii şi publicisticii româneşti contemporane.

Salutăm prezenţa la această adunare a tovarăşului Petru Enache, membru supleant al Comitetului Politic Executiv, secretar al Comitetului Central, vicepreşedinte al Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România.

Cu prilejul aniversării a 25 de ani de existenţă, revista „Luceafărul” a fost onorată cu o înaltă distincţie a Republicii Socialiste România, Ordinul „Meritul Cultural” clasa I.

Distincţia a fost înmănată de tovarăşul Petru Enache, membru supleant al Comitetului Politic Executiv, secretar al C.C. al P.C.R., vicepreşedinte al Consiliului de Stat. După conferirea înaltei distincţii şi cuvîntul tovarăşului Petru Enache, preşedintele Uniunii Scriitorilor a spus:

Noi, cei prezenţi în sală, toţi oamenii scrisului din ţara noastră sîntem profund onoraţi de cuvintele de preţuire adresate de tovarăşul Nicolae Ceauşescu colectivului redacţional şi colaboratorilor revistei „Luceafărul”, de înaltă distincţie care înmunează o activitate rodnică de un sfert de veac.

Rugăm să se transmită tovarăşului secretar general al partidului, preşedintele Republicii, tovarăşul **NICOLAE CEAUŞESCU**, cele mai calde mulţumiri şi angajamentul nostru de a face totul pentru a fi la înălţimea încrederii pe care ne-o acordă.

Participanţii la festivitate au primit cu deosebită emoţie şi bucurie decretul prezidenţial prin care revista „Luceafărul” i-a fost conferit Ordinul „Meritul Cultural” clasa I, pentru contribuţia adusă la afirmarea şi dezvoltarea artei şi literaturii româneşti, la înfăptuirea politicii culturale a partidului şi statului nostru, cu prilejul împlinirii a 25 de ani de la apariţie. Prin vîl şi îndelungi aplauze, toţi cei prezenţi şi-au exprimat recunoştinţa faţă de partid, faţă de secretarul său general, pentru distincţia acordată, care constituie o expresie elocventă a grijii şi preţuirii de care se bucură creatorii din domeniul artei şi literaturii, presa social-culturală din ţara noastră din partea tovarăşului Nicolae Ceauşescu, cel mai iubit fiu al poporului nostru.

În numele colectivului redacţional, al colaboratorilor, tipografilor şi cititorilor, redactorul şef al revistei, Nicolae Dan Frunteletă, a dat glas profundei recunoştinţe faţă de tovarăşul Nicolae Ceauşescu, pentru marea încredere şi cînte care şi-au găsit expresie vie în conferirea înaltei distincţii, precum şi hotărîrii ferme, nestrămutate de a face din inestimabilele orientări şi îndemnuri adresate scriitorilor de secretarul general al partidului un program permanent de muncă şi angajare comunistă pentru realizarea unei reviste care să exprime spiritul revoluţionar al epocii în care trăim.

Au transmis cuvinte de salut revistei sărbătorite Alexandru Balaci, vicepreşedinte al Uniunii Scriitorilor, Ion Stăfănescu, primvicepreşedinte al Consiliului Culturii şi Educaţiei Socialiste, Mihnea Gheorghiu, preşedintele Academiei de ştiinţe sociale şi politice, poetul Mihai Beniuc, Pantelimon Găvănescu, prim-secretar al C.C. al U.T.C., Nicolae Dragoş, prim-redactor-şef adjunct al ziarului „Scînteia”, George Ivaşcu, directorul revistei „România literară”, criticul literar Mihai Ungheanu.

Într-o atmosferă entuziastă, de vibrant ataşament la politica partidului şi statului nostru, participanţii la adunarea festivă au adoptat, cu profundă satisfacţie, textul unei telegrame adresate **TOVARĂŞULUI NICOLAE CEAUŞESCU**, cei prezenţi dînd expresie directă dragostei nemărginite, recunoştinţei fierbinţi pe care le nutresc faţă de Partidul Comunist Român, faţă de secretarul său general. (textul telegrammei în pagina I).

Redăm, în cele ce urmează, cuvîntul participanţilor la festivitate.

Adunare festivă consacrată aniversării a 25 de ani de la apariţia revistei „Luceafărul”

Cuvîntul tovarăşului Petru Enache:

PARTICIPĂM astăzi, cu profundă satisfacţie, la un moment sărbătoresc, de semnificaţii deosebite pentru viaţa spirituală a patriei, aniversarea a 25 de ani de la înfiinţarea revistei „Luceafărul”, revistă care, prin consecvenţa cu care a militat pentru traducerea în viaţă a politicii partidului nostru în domeniul literaturii şi artei, prin conţinutul şi calitatea literaturii şi materialelor publicate, se bucură de un binemeritat prestigiu, de o largă audienţă în conştiinţa cititorilor.

Vă rog să-mi îngăduiţi ca, din însărcinarea şi în numele tovarăşului Nicolae Ceauşescu, secretar general al Partidului Comunist Român, preşedinte al Republicii Socialiste România, să adresez colectivului redacţional, consiliului de conducere, precum şi colaboratorilor şi cititorilor revistei un cordial salut tovarăşesc, împreună cu cele mai bune urări.

O expresie elocventă a preţuirii pe care o acordă conducerea partidului şi statului, personal tovarăşul Nicolae Ceauşescu, activităţii de creaţie literară, contribuţiei revistei „Luceafărul” la stimularea şi dezvoltarea acestor activităţi — în spiritul nobilelor tradiţii ale culturii noastre progresiste, ale orientărilor de înaltă principialitate şi clarviziune privind răspunderile şi rolul culturii în societatea noastră socialistă — o constituie conferirea Ordinului „Meritul Cultural” clasa I, cu prilejul aniversării unui sfert de veac de activitate a revistei. Îngăduiţi-mi să adresez, în numele preşedintelui Republicii, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, cele mai calde felicitări colectivului revistei „Luceafărul”, tuturor colaboratorilor, pentru înalta distincţie conferită.

Este demn de relevat, şi cu acest prilej, faptul că revista „Luceafărul”, continuînd şi dezvoltînd — în condiţiile noi, de astăzi — tradiţiile progresiste ale presei noastre, a desfăşurat, în toţi cei 25 de ani de apariţie, o activitate bogată, prestigioasă, a adus contribuţii remarcabile la faurirea culturii noastre noi, socialiste, la educarea şi formarea omului nou, înaintat, constructor demn şi conştient al socialismului în România. În mod deosebit se cuvine relevat faptul că, de-a lungul unui sfert de veac de activitate, revista şi-a făcut un titlu de onoare descoperind şi promovind noi talente, stimulînd activitatea acestora. Revista are meritul incontestabil de a fi publicat şi sprijinit, prin aceasta, afirmarea multor poeţi, prozatori, dra-

maturgi, critici literari, care se înscriu astăzi printre creatorii de valoare ai ţării, bucurîndu-se în mod legitim, pentru conţinutul şi calitatea scrierilor lor, de preţuirea cititorilor, a întregii noastre societăţi. Apreciem, totodată, ca deosebit de valoroasă consecvenţa cu care revista, de-a lungul întregii sale existenţe, a militat pentru valorificarea ştiinţifică a moştenirii noastre culturale, pentru apărarea valorilor fundamentale ale culturii naţionale, precum şi faptul că în promovarea noii literaturi s-a străduit să orienteze creatorii în spiritul continuării nobilelor tradiţii ale artei noastre, să determine — prin spiritul imprimat fiecărui număr — o implicare activă, organică, a creaţiei contemporane în problematica majoră, esenţială, a actualităţii, să confere literaturii şi artei promovate în paginile sale un spirit militant, revoluţionar.

Pentru toate acestea revista se bucură de o înaltă apreciere din partea conducerii partidului şi statului nostru, avînd un rol distinct în peisajul cultural al ţării. Se poate spune că revista „Luceafărul” şi-a făcut în toţi aceşti ani datoria faţă de partid, faţă de popor, îndeplinindu-şi cu cînte misiunea de răspundere ce i-a revenit în viaţa spirituală a patriei.

Aniversarea revistei „Luceafărul” are loc într-o perioadă în care întregul nostru popor este puternic angajat într-o dinamică activitate pentru transpunerea în viaţă a Hotărîrilor Congresului al XII-lea şi Conferinţei Naţionale ale partidului, pentru realizarea unor măreţe obiective, hotărîtoare pentru progresul general al patriei, pentru înscrierea României într-o nouă etapă de dezvoltare, pentru faurirea societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi a comunismului în patria noastră.

În această nobilă şi măreată operă, literaturii şi artei le revine un rol deosebit de important, avînd în vedere faptul că odată cu faurirea unei economii noi, partidul nostru, întreaga societate s-au angajat în faurirea unui om nou, constructor demn al noii societăţi, cu o conştiinţă înaintată, revoluţionară. În acest spirit, sînt deosebit de preţioase pentru întreaga noastră activitate, pentru viaţa cultural-artistică, ideile şi orientările de amplă perspectivă, formulate în mod strălucit de tovarăşul Nicolae Ceauşescu la Plenara lărgită din iunie anul trecut a C.C. al P.C.R., la Con-

sfătuirea de la începutul lunii august a acestui an, de la Mangalia, pe problemele muncii organizatorice şi politico-educative. Sîntem încredinţaţi că — dezvoltînd în continuare experienţa valoroasă acumulată pînă în prezent, înlăturînd unele neajunsuri ce s-au manifestat, colectivul redacţional al „Luceafărului” va face totul, va acţiona cu şi mai puternică eficienţă pentru ca revista să se afirme ca o tribună activă de răspundere a politicii şi ideologiei revoluţionare a partidului nostru în domeniul culturii şi artei, fiecare pagină a ei să fie şi mai profund ancorată în viaţa social-culturală a ţării, în întreaga activitate de educaţie comunistă, revoluţionară a oamenilor muncii.

În acest sens, vă rog să-mi îngăduiţi să exprim convingerea conducerii partidului nostru, a tovarăşului Nicolae Ceauşescu, că bilanţul pe care revista „Luceafărul” îl face la împlinirea a 25 de ani de activitate, precum şi expresia încrederii ce-i este acordată prin conferirea înaltei distincţii, va constitui un imbold, un îndemn pentru a acţiona şi mai hotărît în viitor în vederea ridicării pe un plan superior a întregii activităţi. A milita permanent pentru sprijinirea şi promovarea unor creaţii cu adevărat valoroase, care să slujească, prin mesajul lor, cauzei transformării socialiste a societăţii, educării patriotice a poporului, a milita pentru promovarea unor creaţii care să exprime spiritul revoluţionar, intransigenţa faţă de concepţiile străine ideologice societăţii noastre, a unor creaţii menite să pună în lumină, în cel mai înalt grad, răspunderea omului de artă faţă de patrie şi popor, faţă de cauza continuiei afirmării a culturii şi artei noastre socialiste, — iată un nobil şi permanent program de lucru pentru orice revistă culturală, pentru orice creator. Deci, şi pentru revista „Luceafărul”, pe care o sărbătorim astăzi.

Cu convingerea că în acest spirit vor acţiona colectivul redacţional, toţi colaboratorii săi, vă adresez încă o dată, în numele conducerii partidului şi a statului, al tovarăşului Nicolae Ceauşescu personal, cele mai calde felicitări, urarea de noi şi prestigioase succese în activitatea pe care revista „Luceafărul” este chemată să o desfăşoare pentru înnoirea vieţii spirituale a întregii societăţi, pentru progresul continuu al artei şi literaturii noastre socialiste.

Nicolae Dan Frunteletă:

VĂ ROG să-mi permiteţi să dau glas recunoştinţei noastre fierbinţi, mulţumirilor noastre din inimă către conducerea partidului, către secretarul general al Partidului Comunist Român, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, pentru marea cînte făcută revistei „Luceafărul” la aniversarea unui sfert de veac de existenţă, prin acordarea înaltei distincţii — Ordinul „Meritul Cultural” clasa I — expresie a grijii şi preţuirii de care se bucură creatorii români, presa social-culturală din România din partea celui mai iubit fiu al naţiunii noastre: tovarăşul Nicolae Ceauşescu, conducătorul destinelor de pace, fericire şi progres ale patriei. Încredîm în conducerea partidului, pe tovarăşul Nicolae Ceauşescu, de hotărîrea noastră fermă de a face din inestimabilele orientări şi îndemnuri ce ne-au fost adresate cu acest prilej, programul nostru permanent de muncă şi angajare comunistă în realizarea unei reviste care să exprime spiritul revoluţionar al epocii în care trăim, ne angajăm să nu precupeţim nici un efort pentru a fi demni de încrederea şi preţuirea ce ni s-au arătat.

La această adunare festivă consacrată aniversării a 25 de ani de la apariţia seriei actuale a „Luceafărului”, revistă a Uniunii Scriitorilor din România, nu voi încerca un istoric exhaustiv al publicaţiei din convingerea că activitatea sa este un fapt viu, de construcţie permanentă care se cunoaşte şi se continuă prin însăşi lucrarea oamenilor ce l-au făcut de-a lungul anilor, îl fac astăzi sau îl vor face în viitor. Revista care apărea în 1958, în urma unui îndelung proces de pregătire, prelua atît tradiţia unei reviste marcante în publicistica literară românească ce s-a născut la începutul veacului din iniţiativa unor scriitori transilvăneni, cit şi pe aceea a publicaţiei tinerilor scriitori din deceniul al şaselea.

Încă de la început, prin manifestul-program de pe coperta primului număr, „Luceafărul” s-a definit ca o revistă angajată în prima linie a culturii

româneşti, deschisă spre recuperarea şi valorificarea marilor tradiţii ale spiritualităţii noastre, spre promovarea literaturii tinere ce se scria în România, o revistă implicată organic în marile transformări ale ţării. Concepţut astfel şi crescînd valoric de la număr la număr, prin deschiderea paginilor sale către tinerii scriitori care anunţau o profundă resurrecţie valorică şi tematică, revista a fost pregătită pentru epoca de supremă demnitate şi libertate a fiinţei noastre naţionale deschisă de Congresul al IX-lea al P.C.R., epocă ce intră în istorie şi în conştiinţă sub numele bărbatului ce cîrmuieşte cu înţelepciune şi patos revoluţionar destinele României socialiste — Epoca Nicolae Ceauşescu.

Sînt anii în care revista „Luceafărul” se impune în peisajul publicisticii româneşti prin dezbateri culturale de înaltă ţinută intelectuală, de permanentă angajare patriotică, ridicîndu-se în apărarea marilor valori ale pantheonului naţional, impunînd la rîndul său valorile generaţiei ce se constituia. Nu cred că cineva va putea considera drept lipsită de modestie afirmaţia că prin chenarele de albastru ale revistei de simbătă dimineaţa au privit pentru întia oară în ochii cititorilor aproape toţi aceia care îşi află astăzi numele în primul eşalon al literaturii noastre contemporane.

Istoria unei reviste înseamnă, deopotrivă, realizările ei, căutările ei, chiar neîmplinirile ei, cit şi, în egală măsură, oamenii ei. Cei care i s-au devotaţi, gîndind-o şi scriind-o, sacrificînd şi timpul propriu de creaţie, iubind-o şi dăruindu-se pentru fiecare pagină tipărită. Fiindcă — nu am pretenţia de a spune un lucru nou ori şocant — pentru imensa majoritate a celor care au lucrat ori lucrează în redacţie — această revistă nu a reprezentat o slujbă, un fel de a figura pe un stat de plată — ci o cauză, o miză majoră în cultura românească şi în viaţa ţării care ne dă numele şi demnitatea de a fi noi înşine.

Iată de ce, în acest moment aniversar, în numele colectivului redacţio-

nal de astăzi, vreau să aduc un omagiu sincer — fără a enunţa nume ori a încerca ierarhii — tuturor „luciferiştilor” şi să-i asigur că ne străduim cu toate puterile noastre să continuăm şi să respectăm tradiţia revistei.

Numărul nostru din simbătă trecută a fost un număr festiv. Semnăturile din acest număr, cuvintele aşezate în pagină, la care cred că trebuiau să se adauge, fireşte, multe alte semnături şi cuvinte ce lipsesc poate numai din neatenţia noastră, ori pur şi simplu din nevindecabila teroare a spaţiului tipografic, onorează tradiţia „Luceafărului”. Întotdeauna, redacţia noastră a fost mai mare, mult mai mare, decît cea încapută într-o schemă de funcţiuni. Prieteni de suflet şi colaboratori de nădejde, membri de drept ai redacţiei, la care se adaugă tehnicienii şi tipograful de mare competenţă profesională ce ne ajută în permanenţă — vă rog să primiţi expresia stimei şi a dragostei noastre! Şi gîndul nostru, acum, la împlinirea sferului de veac, îndreptat spre cititorul faţă de care am fost, sîntem şi vom fi datori, către scriitorul tînr pe care paginile noastre îl aşteaptă cu încredere şi iubire.

Mulţumind conducerii partidului, Consiliului Culturii şi Educaţiei Socialiste, editorului nostru, Uniunea Scriitorilor, pentru sprijinul acordat revistei, tuturor forurilor care ne însoţesc cu înţelegere şi competenţă în realizarea îndatoririlor noastre, folosesc acest prilej festiv pentru a încredinţa conducerea partidului nostru, personal pe secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu — marelui cititor al prezentului patriei, ale cărui apeluri adresate frontului creatorilor români la Plenara C.C. al P.C.R. din iunie 1982 şi la Consfătuirea de la Mangalia din vara acestui an, vibrează amplu în conştiinţa noastră — că revista „Luceafărul”, colectivul său de redacţie, colaboratorii ei se vor strădui să realizeze o publicaţie mereu mai bună, să promoveze o literatură de valoare, angajată, pe măsura prezentului socialist al patriei.

Fotografie de Ion Cucu

Alexandru Balaci:

NE AFLĂM aici, tineri și virstnici, pentru a sărbători primul sfert de veac din existența revistei „Luceafărul”. Dacă luăm aminte la perenitatea pe care marele Eminescu i-a acordat-o acesui simplu cuvânt din vocabularul românesc, înseamnă că între durată „Luceafărului” eminescian și durată în secole a astrului de pe cer se poate pune un incandescent semn de egalitate. Mergînd însă pe firul logicii în viitor, este firesc să conchidem că sfertul de veac aniversat azi își deschide împlinirea spre secolul care vin. Acest foarte matematic simbol răspunde rațiunii însăși pentru care, în anii socialismului, revista „Luceafărul” de la înaintași s-a înscris cu strălucire în spiritul continuității care este una din coordonatele ferme ale epocii. Revista a fost și este dedicată prin excelență tinerelor talente întru ale literaturii, descoperirii și promovării lor într-o lume care-și conjugă vocația libertății de a fi cu vocația libertății de a zidi ceea ce numim operă, indiferent de gen sau de specific. Noi rămînem la convingerea noastră mutată că, dintre toate miile de „catarge” care s-au văzut desfășurate în paginile revistei „Luceafărul” de-a lungul acestor 25 de ani, dacă se vor alege pentru nemurirea ei cele mai alese și cele mai sortite duratei, înseamnă că, alături de celelalte publicații editate de Uniunea Scriitorilor, această revistă și-a meritat și numele și rostul. Abia cînd va fi să se așeze printre clasicii viitorului și „clasicii” care și-au făcut ucenicia la „Luceafărul” din acești 25 de ani, vom înțelege cu exactitate orgoliul și cutezanța pe care „Luceafărul” le-a afirmat statornic în paginile sale. A aduce laude unui redactorșef sau altui, unui colectiv redacțional sau altui, pentru a fi contribuit la definirea acestei virste, ar fi prea puțin pentru legea superlativă care ordonează destinul

culturii socialiste în România. Tuturora le revin laude asemeni de drepte, fiindcă gloria lor se socotește în însuși capitolul distinct pe care revista și l-a cîștigat în istoria literaturii române. Să evocăm, deci, cu sfială memoria celor care nu mai sînt și să-i cîntăm pe cei care sînt, deoarece meritele le sînt la fel de strălucite. Adevărul e că revista s-a și pornit pe drumul celorlalți 25 de ani, spre virtualul centenar, și poate că exact în această clipă, undeva pe teritoriul țării, se naște alt „Luceafăr” românesc. Să-i aplaudăm, deci, în numele celor de azi pe cei din viitor. Pentru că „Luceafărul” este, „Luceafărul” va fi — cu toate rațiunile și semnificațiile sale, invulnerabile și permanente. Călăuzitoare ne va fi tuturora. Ideologia Partidului Comunist Român, fără de care nu se poate concepe nici adevărată omenilor de cultură din țara noastră la socialism, nici efortul lor de a ajuta la creșterea conștiinței omului nou al acestor vremuri. Numai înțelegînd foarte exact aceste temelii politice, revista „Luceafărul” va reuși să-și ducă la capăt mandatul ce i s-a încredințat de a face să crească talente în formare, să devină pietre unghiulare și puncte puternice de sprijin ale culturii românești de azi și de totdeauna.

„Luceafărul” s-a dovedit parte integrantă, vie și activă a culturii noastre socialiste, a fost o prezență permanentă și neobosită în literatura noastră, a fost tînăr și a rămas tînăr, în înțelesul, desigur, complex pe care-l cuprinde această noțiune. Condeie tinere, dar și condeie mature i-au slujit și i-au menținut această tinerețe, uneori debordantă, impunîndu-l ca forță de seamă a literaturii și publicisticii românești.

Înalta distincție care i-a fost acordată azi revistei „Luceafărul” mărește emoția

acestei sărbători scriitoricești. Ea răsplătește eforturile și realizările revistei, încurajează ideea tineretii și capacității ei și devine o onoare pentru întreaga noastră obște, un semn al prețurii de care se bucură literele în societatea noastră socialistă. Decretul semnat de Președintele Republicii Socialiste România prin care este decorată revista „Luceafărul” se înscriseră ca un act de istorie literară, ca un eveniment de deosebită importanță și semnificație în existența și activitatea Uniunii Scriitorilor.

Dar o distincție, precum cea acordată revistei „Luceafărul”, nu înseamnă doar o răsplată, o prețuire și o cinstită, ba chiar și în aceste cazuri, dar mai ales atunci cînd este considerată o onoare, așa cum o simțim, de altfel, impune și o seamă de îndatoriri, tocmai pentru a menține și a face să strălucească și mai mult această cunună a onoarei, oferită azi Uniunii noastre, prin revista „Luceafărul”. În fața acestui mare eveniment, scriitorii noștri, toți scriitorii din România, indiferent de naționalitate, își manifestă cu cea mai curată sinceritate solidaritatea cu întreaga politică a partidului nostru și a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, își reafirmă devotamentul lor față de ideologia comunistă, cea mai dreaptă și cea mai umană în această epocă, și se angajează să nu-și precupească forțele, să și le unească și mai strîns pentru a realiza opere și mai valoroase, la înălțimea epocii și realităților ei.

Urăm ani mulți revistei „Luceafărul”, redactorilor și colaboratorilor ei, îi urăm și le urăm împliniri tot mai multe și mai mari și mai ales îi urăm și le urăm, din toată inima, tinerețe, tinerețe revoluționară.

Felicitînd revista „Luceafărul” pentru înalta distincție primită, în care vedem, împreună cu dumneavoastră, o expresie elocventă a prețurii de care se bucură scriitorii, publicațiile literare din partea conducerii partidului și statului, a tovarășului Nicolae Ceaușescu, exprim convingerea Consiliului Culturii și Educației Socialiste că acest moment aniversar va constitui pentru întreg colectivul redacțional un puternic imbold de a acționa și în viitor cu toată hotărîrea pentru ridicarea pe un plan superior a activității sale, pentru slujirea devotată a idealurilor care animă întregul front scriitoricesc, pe creatorii de toate generațiile, fără deosebire de naționalitate, integrați prin mijloacele de expresie proprii lor, efortului eroic al națiunii noastre socialiste.

Ținînd seama că titulatura revistei omagiază pe genialul poet al românilor, și, cum orice aniversare înseamnă depozitivă și o deschidere de perspectivă, îngăduiți-mi să închei cu o urare „sui generis”, dar sper nepereche pentru acest nou început de drum :

Porni Luceafărul. Creșteau
În cer a lui aripe
Și căi de mil de ani treceau
În tot atîtea clipe

La mulți ani !

Mihai Beniuc :

ȚINĂRA noastră revistă își serbează ziua de naștere și sîntem aici ca să-l aducem laude ce i se cuvine.

De fapt, sărbătorita și-a împlinit vîrsta astă-vară. Vara anului 1958 și anotimpurile ce i-au urmat în viața țării și a lumii fuseseră pline de evenimente care cereau martori pentru posteritate, martori lucizi și talentați, ale căror amintiri, — consemnate mai tîrziu în marile cărți pe care le cunoașteți —, vor rămîne de veghe și pentru cele ce nu se uită și pentru cele ce trebuiesc uitate, pentru ca talentul și luciditatea scriitorilor să se înscrie pe mai departe în apărarea frumuseții și a binelui și a adevărului vieților noastre, parte integrantă din istoria patriei.

Acest octombrie are totuși un sens, care nu poate scăpa amintirii celor mai mulți dintre noi, întii pentru că revista noastră și-a început apariția săptămînală în octombrie 1965, apoi, și mai ales, pentru că în vara aceluiași an se producea evenimentul crucial din istoria țării, care o fost Congresul al IX-lea al P.C.R., acela datorită căruia revistele noastre, literatura, arta și științele românești dobîndeau libertatea creației, salutînd, cu aripile spiritului întinse spre noi speranțe, adevăratele zori ale României socialiste visate de cărturarii și rapsozii noștri din veac.

E și un al treilea prilej aniversar, dacă nu uităm că părintele ardelean și bucu-reștean al „Luceafărului” de azi, — care susținuse cu ardoare interesele naționale ale românilor din Transilvania —, celebra, acum 65 de ani, prin glasul celor mai mari scriitori ai României, triumful patriei unite.

În sfîrșit, să ne bucurăm, dragi prieteni, că încă ne mai aflăm în anul centenarului Marelui Poem fără seamăn al cărui nume îl poartă — cu cinste și mindrie —, o revistă ce promovează în-deosebi creația scriitorilor tineri și că o sărbătorim azi, la nunta ei de argint cu Luceafărul poeziei românești : în Casa lui și a oamenilor lui și a timpului nostru.

În raport cu șirul lung al generațiilor de cărturari și artiști care iscălesc cultura românească, acest sfert de veac pare scurt ; dar eu l-aș compara cu scurtimea însăși a vieții contemporanilor lui, fiindcă tinerii scriitori care debutau în revista lor de-atunci sînt astăzi seniori la cumpăna virstei. Ei veneau totuși după tinerii care, în toamna lui 1944, scoateau „Scînteia tineretului”, fiindcă aceia vor încheia, anul viitor, patru decenii de victorii, lupte și speranțe. Acum e rîndul juniorilor, născuți odată cu „Luceafărul” de azi ; iar noi, ceilalți, avem dreptul să-i plictisim cu ce-am învățat și noi, din această neliniștită istorie, și să-i rugăm și să le urăm să lucreze și să trăiască în concordie și solidaritate sufletească, întru frumusețe și demnitate, pentru apărarea și creșterea prestigiului literaturii române și al scriitorilor ei, în România și în lume, adresînd o dată mai mult compatrioților noștri acea sublimă chemare revoluționară prin care Secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, ne-a mobilizat mereu conștiințele : comuniști, fiți oameni ! Și, mulțumind cu grațitudine pentru aprecierile conducerii de partid și de stat, să le urăm și să ne urăm tuturor La mulți ani !

Mihai Beniuc :

SALUT pe stîmății tovarăși din acest prezidiu, precum și ceilalți colegi ai mei, poate mai tineri decît mine, și care nu știu, sau știu, că eu am asistat la nașterea acestui Benjamin al publicisticii literare românești, dar nu așa, ca un eveniment care a venit de la sine, ci ca rezultat al unei destul de îndelungate lupte pentru a obține titlul acestuia de **Luceafărul**. Și a rămas cum gîndeam noi, pe atunci, că patronul spiritual al revistei **Luceafărul** va fi pentru totdeauna Eminescu, autorul poemului care poartă acest nume. Revista, în anii care au trecut, un sfert de veac, a dovedit că poate să facă ceea ce și noi am așteptat să facă, și ceea ce a făcut, așa cum confirmă însăși înalta distincție pe care a acordat-o partidul, anume tovarășul Nicolae Ceaușescu, activității **Luceafărului**, care se poate numi cel puțin rodnică. Aș rezuma foarte pe scurt istoria revistei, deși știu toată istoria ei, de pe cînd revista nu visa doar să existe, ci să se și numească **Luceafărul** : el răsărise, dar nu se ridicase deasupra orizontului. Însă după ce a răsărit, după ce s-a ridicat deasupra orizontului, noi l-am văzut în toate fazele lui, apunînd și răsărînd mai departe, transformîndu-se din nou din **Luceafăr** de seară în **Luceafăr** de ziua, așa cum a devenit, însă după strădania depusă de toți cei care au muncit ani și ani. Eu mă consider printre cei mai umili muncitori ai acestei redacții. Mulți dintre foștii redactori n-au fost amintiți, dar cine va scrie istoria **Luceafărului** nu va putea să nu-i amintească. Toți aceștia și mai cu seamă cei care au urmat, mult mai tineri, au reușit să facă o mare descoperire, pe care o apreciază în primul rînd partidul, adică, au descoperit în inima tineretului nou, pătruns de sentimente revoluționare, o pepită de aur, a cărei greutate de aur masiv încă nu e cîntărită deplin, și nici nu știu exact cît va fi. Sînt convins că va fi mult mai grea decît alte pepite de aur, pe care le-ar fi găsit vreo dată scriitorii, și mai cu seamă numărul de pepite, probabil, va necesita un calculator care să vadă despre ce este vorba ; în orice caz, eu aș saluta această pleiadă nouă de scriitori care s-au ridicat în acești ani, tocmai pentru că sînt demni de laudat și au cu ce se lauda, arătînd prin munca depusă în **Luceafărul** existența acelei depuse grele de aur masiv și cu carate care vor străluci peste veacuri în literatura română.

Ion Ștefănescu:

ESTE o mare bucurie și o reală satisfacție pentru Consiliul Culturii și Educației Socialiste de a lua parte la o emoționantă aniversare, cu o semnificație aparte : împlinirea a 25 de ani de la apariția revistei „Luceafărul”, aniversare onorată de cuvintele adresate de către secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, ca și de înalta distincție acordată colectivului redacțional — ordinul Meritul cultural, clasa I — expresie elocventă a prețurii pentru activitatea desfășurată de-a lungul anilor în vederea creșterii și afirmării culturii socialiste.

În răstimpul acestui pătrar de veac, revista „Luceafărul” s-a manifestat, în cadrul presei noastre literare, ca un factor activ de promovare a creației noi, în spiritul unor preocupări strîns corelate cu procesul complex al dezvoltării economice, politice și sociale a țării, cu orientările date în timp de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

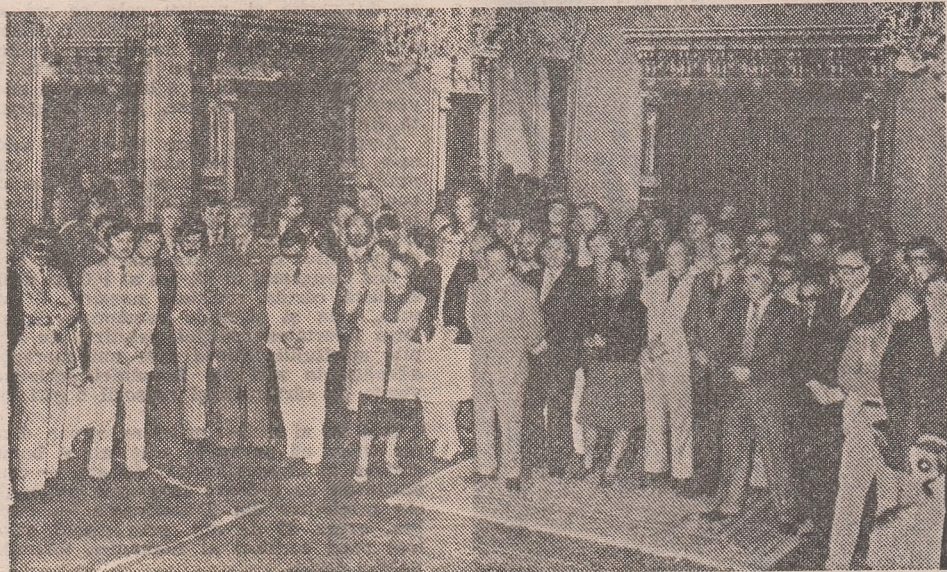
Semnificativă pentru activitatea revistei „Luceafărul” este consecvența cu care a militat și militează pentru înfăptuirea politicii partidului de făurire a unei culturi înaintate, în concordanță cu aspirațiile maselor populare, cu cerințele dezvoltării conștiinței revoluționare, ale largirii continue a orizontului lor de cunoaștere.

Bilanțul pe care îl facem astăzi oferă

prilejul de a sublinia și faptul că de-a lungul celor 25 de ani, revista — conduasă pe rînd, la început de un comitet de direcție coordonat de Mihai Beniuc, în care un rol de frunte exercita Mihai Dragomir și, mai apoi, de Eugen Barbu, Stefan Bănulescu, Virgil Teodorescu, Nicolae Dragoș și, în prezent, de Nicolae Dan Frunteletă — și-a înscris drept unul din credo-urile sale promovarea tinerelor talente, lansarea acestora pe firmamentul poeziei românești contemporane. Ce poate fi mai ilustrativ pentru preocupările „Luceafărului”, decît faptul de a fi lansat sau găzduit în paginile sale pe marii poeți de azi : Nichita Stănescu, Adrian Păunescu, Ion Gheorghe, Ioan Alexandru, Grigore Hagiu, Constanța Buzzea și alții, care cîntesc filonul de aur al literelor din patria noastră.

Și ultima perioadă este bogată în împliniri. Se cuvin apreciate, în mod deosebit, eforturile colectivului redacțional de la „Luceafărul” de a răspunde la un înalt nivel publicistic orientărilor formulate de secretarul general al partidului la Plenara lărgită a Comitetului Central din iunie 1982, ca și la Consfățuirea de la Mangalia din acest an, strădaniile de a face ca revista să devină în și mai mare măsură o tribună largă de promovare a politicii și ideologiei partidului nostru în domeniul literaturii și artei.

ADUNARE FESTIVĂ CONSACRATĂ ANIVERSĂRII A 25 DE ANI DE LA APARIȚIA REVISTEI „LUCEAFĂRUL”

Pantelimon Găvănescu:

ÎN NUMELE Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist și Consiliului U.A.S.C.R. adresez călduroase felicitări revistei „Luceafărul” pentru activitatea desfășurată în cei 25 de ani, activitate onorată de acordarea înaltei distincții, ordinul Meritul Cultural clasa I, de către tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, Președintele Republicii Socialiste România.

Permiteți-mi ca la acest moment de bilanț să apreciez că în istoria culturii și literaturii române contemporane, revista „Luceafărul” a jucat un important rol în promovarea literaturii patriotice, a creației militante, oglindă fidelă a vieții și muncii poporului român pentru construirea unei Români noi, socialiste.

Pe bună dreptate se relevă că literatura pe care o promovează revista „Luceafărul” răspunde năzuințelor poporului nostru, imperativelor prezentului comunist. Constituie un fapt de necontestat că tezele și orientările de mare valoare ale secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, au găsit întotdeauna în paginile revistei „Luceafărul” o reflectare fidelă și profundă, pe măsura importanței lor.

Marea deschidere spre nou și, în același timp, spre identitatea de sine a spiritualității românești, pe care a realizat-o Congresul al IX-lea, determinată de contribuția hotărâtoare a tovarășului Nicolae Ceaușescu, a găsit revista „Luceafărul” pregătită pentru receptarea și promovarea ideilor noi, revoluționare.

Este un adevăr deja recunoscut că revista „Luceafărul” a luptat și luptă pentru recuperarea și integrarea în patrimoniul contemporan a marilor valori pe care le-a creat de-a lungul veacurilor poporul român. Astfel, ea a contribuit la crearea unei conștiințe de sine a literaturii și culturii noastre, la o cunoaștere mai profundă a universalității lor intrinseci. Cititorii ei știu că atunci când rostești numele revistei „Luceafărul” îți vin în minte marile inițiative ale revistei pentru cunoașterea folclorului nostru străvechi, pentru edificarea unei noi viziuni anali-

tice asupra cronicarilor, asupra Școlii Ardelene, asupra primilor poeți și asupra clasicilor din epoca de aur, pentru repunerea în drepturile legitime a tuturor valorilor autohtone autentice.

Când rostești numele revistei „Luceafărul” te gindești simultan la ideea de tiner, căci, într-adevăr, prin statutul ei, ea este revista generației tinere. Lucru absolut remarcabil, toate succesele revistei pentru o mai dreaptă cunoaștere și promovare a literaturii naționale se leagă în primul rând de activitatea tinerilor. Așa cum este firesc, revista și-a deschis întotdeauna paginile tuturor tinerilor talentați, dornici să îmbogățească literatura română cu noi opere de valoare, adine ancorate în prezentul socialist și legate de izvorul de apă veșnic vie al valorilor spirituale ale poporului nostru, spre care tovarășul Nicolae Ceaușescu a călăuzit de nenumărate ori pe toți creatorii de cultură și artă ai României socialiste.

Uniunea Tineretului Comunist a fost în toți cei 25 de ani alături de revista „Luceafărul”. A sprijinit-o în toate marile sale acțiuni creatoare, în promovarea filonului autentic din creația tinerilor, a premiat cele mai valoroase lucrări ale acestora. Aniversarea de astăzi este un bun prilej de a reflecta încă o dată asupra acestei colaborări cu scopul de a-i da un avânt nou, de a găsi noi modalități de conlucrare.

Îngăduiți-mi să folosesc acest moment aniversar pentru a asigura redacția revistei „Luceafărul” de tot sprijinul și deplina colaborare a Comitetului Central al U.T.C. și a-i ura noi și importante succese în activitatea nobilă pe care o desfășoară în slujba promovării unei literaturi pe măsura timpului pe care îl trăim.

Fie ca energia creatoare depusă de această minunată revistă să urmeze principiul autenticului pentru care un mare ginditor pleda în opera sa: „Ceea ce strălucește este născut pentru clipa prezentă, dar ceea ce-i autentic rămâne nepieritor pentru posteritate”.

contemporan beneficiază de un statut de veritabilă demnitate creatoare. avind marea onoare de a fi chemat să contribuie la făurirea unei literaturi legate organic și profund de istoria și tradițiile istorice ale poporului, de viața și munca sa, a unei literaturi care să încorporeze înaltele virtuți umane, noblețea sentimentelor și idealurilor în numele cărora își desăvârșește destinul, strâns unit în jurul partidului, poporul României socialiste. Avem azi, cu prilejul sărbătoririi „Luceafărului”, încă o mărturie, între atâtea altele, privind prețuirea de care se bucură literatura și arta în general, activitatea culturală în societatea noastră.

Așadar, revista „Luceafărul” pășește în mod solemn în cel de-al doilea pătrar de veac al existenței sale. Ce cuvinte s-ar putea rosti în acest ceas de bilanț și, într-un fel, de nou început de drum? Ele ar trebui să fie numeroase și racordate toate la temperatura înaltă a idealurilor de profund umanism revoluționar, în virtutea cărora își manifestă convingerile și adeviziunile social-politice întreaga noastră națiune. Ele ar trebui să poată cuprinde tot ceea ce animă, luminos și frumos, activitatea scriitorului contemporan, aspi-

George Ivașcu:

ANIVERSAREA „Luceafărului” este o sărbătoare a culturii române în ce are ea astăzi mai autentic revoluționar, este o sărbătoare a presei noastre culturale, — în speță a presei noastre literare, în sensul că în asemenea publicații precum „Luceafărul”, precum „România literară”, precum „Viața Românească”, precum „Secolul 20”, precum „Steaua” și altele pe care le gospodărește Uniunea Scriitorilor sau cu care este în contact Uniunea Scriitorilor, literatura, slujitorii ei devin tot atâtea purtători de cuvânt, de opinie publică, pentru propagarea marilor idealuri care ne călăuzesc pe noi toți ca profunde îndatoriri, idealuri care sînt ale poporului întreg, sub conducerea partidului nostru, a tovarășului Nicolae Ceaușescu, în spiritul determinat de Congresul al IX-lea al partidului.

Bogata și însuflețita activitate a „Luceafărului” a sporit cu elan tineresc, inovator, tezaurul culturii socialiste contemporane în reliefurile ei literar-artistic, prin stimularea creației tinerelor generații de slujitori ai cuvintului și, totodată, prin lărgirea ariei de difuzare a acestei creații în cercuri tot mai largi de cititori. Nu mai puțin, revista și-a adus o activă contribuție la progresul artei și literaturii prin temeinicia problematicei tratate în paginile sale, prin prospețimea inițiative-

lor publicistice și varietatea concretizării lor.

Cei 25 de ani de apariție ai „Luceafărului” constituie o sinteză sugestivă, de referință pentru istoria vieții noastre literare, prin contribuții adevărate din partea întregului front scriitoricesc, prin bogăția și calitatea colaborărilor relevind militantismul revoluționar care e al întregii obști scriitoricești, devotată unanim partidului nostru, vibrind de stimă și dragoste pentru secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, conducătorul destinului României socialiste în ineluctabilul mers-înainte spre noi trepte de civilizație și mereu sporite succese ale culturii naționale.

Îmbrățișind astfel scumpa imagine a patriei în lumina viitorului ei luminos, alături de toți participanții ne exprimăm deosebită bucurie pentru decretul prezidențial prin care revistei „Luceafărul” i-a fost conferit Ordinul „Meritul Cultural” clasa I, în semn de prețuire a contribuției la afirmarea și dezvoltarea artei și literaturii românești, la înfăptuirea politicii culturale a partidului și statului nostru.

Finalitate întru care „România literară” adresează cele mai calde felicitări revistei „Luceafărul”, redacției sale, în convingerea frățească a slujirii cu aceeași dăruire marea cauză a înfloririi continue a culturii socialiste în patria noastră

Mihai Ungheanu:

CEEa ce am de spus acum se va rezuma la puține vorbe, pentru că nu vorbele ne caracterizează, ci faptele, și ceea ce facem noi este revista Luceafărul, o revistă foarte cunoscută cititorilor ei, o revistă care va încerca să fie și de acum înainte ceea ce a fost pînă acum. Am încercat să racordăm Luceafărul la marile tradiții ale acestei reviste, la vechile tradiții transilvănene ale Luceafărului de

la Sibiu. Amintesc de Luceafărul sibian, pentru că anul acesta vom sărbători 65 de ani de la Unirea din 1 decembrie 1918, și că pentru această Unire revista „Luceafărul” de la Sibiu a adus o importantă contribuție. Luceafărul de dinainte de 1918 a fost o revistă care a promovat numeroase valori, a promovat un climat de cultură, a promovat un climat politic foarte semnificativ. Am încercat să ne racordăm și la tradițiile revistei postbelice, ale revistei socialiste „Luceafărul”. Țin să subliniez că Luceafărul are 25 de ani vechime prin grija care s-a acordat existenței acestei reviste care, dintr-o publicație bilunară, a ajuns revistă săptămînală și care este una din cele mai importante reviste, prin forța împrejurărilor, ale culturii și literaturii române de azi.

Înaltă distincție care s-a acordat revistei „Luceafărul” este o distincție care nu privește doar pe cei care lucrează azi la revista „Luceafărul”. Este vorba, deci, nu numai despre redactorii de azi, este vorba nu numai de colaboratorii de azi, este vorba despre toți foștii redactori, este vorba despre toți foștii colaboratori, este vorba despre toți aceia care au contribuit la apariția revistei. Înaltă distincție care s-a acordat Luceafărului se acordă de fapt presei literare și scriitorimii române. Prin această înaltă distincție, conducerea de partid și de stat subliniază încă o dată atitudinea față de cultura și literatura română, și că pe noi acest lucru ne onorează deosebit și că vom încerca în continuare să menținem Luceafărul la cotele pe care ea le-a cîștigat, valorice, literare, politice, și că de acum înainte, evident, „Luceafărul” va ține seama de faptul că o distincție de o asemenea importanță acordată de Președintele republicii îi va decora coperta.

Nicolae Dragoș:

ADAUG emoției și bucuriei celor ce s-au rostit la aniversarea unui sfert de veac de activitate a revistei „Luceafărul”, propria-mi emoție și satisfacție, cu atât mai mult cu cât în aproape un sfert din acest sfert de veac am avut cîntea să lucrez în cadrul acestei prestigioase reviste a Uniunii Scriitorilor. Asemeni tuturor, doresc mai întîi să exprim via și profunda recunoștință conducerii partidului și statului nostru, secretarului general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, pentru dovada înaltei încrederi față de creatori, față de colectivul redacțional al „Luceafărului”, față de scriitorii patriei noastre, exprimată prin conferirea înaltei distincții „Meritul Cultural” clasa I.

Ca în atîtea alte prilejuri, constatăm încă o dată, prin cinstirea acordată revistei sărbătorite, aleasa grijă și prețuire pe care partidul, secretarul său general le manifestă față de slujitorii artei și culturii socialiste, încrederea cu care întreaga noastră societate îi înconjoară pe făuritorii operelor de artă.

Este firesc, este legitim să rostim și în această împrejurare caldele noastre mulțumiri pentru faptul că scriitorul român

Tînărul Preda

A APĂRUT de curind o carte despre Marin Preda*, semnată de Vasile Popovici, un tânăr profesor din Timișoara, elev al lui Livius Ciocârliie, eminent critic și pedagog. Cum era de așteptat, proza lui Preda începe să intereseze pe naratologi, semioticieni, psihanalisti... Vasile Popovici face o cercetare de tip naratologic a operelor de tinerețe (pînă la *Moromeții*, II, 1967, dată cînd Preda împlinea 45 de ani), bazîndu-se teoretic pe Genette, Bahtin, Barthes (cel din *Plăcerea textului* și *Camera luminoasă*), Gérard Prince, Wolfgang Kayser, Michel Charles... Putem discuta în ce măsură împărțirea propusă de autor este bună sau nu. Impresia mea este că *tînărul Preda* se oprește la *Moromeții*, I (1955) și că volumul al II-lea, apărut după 12 ani, face parte din altă fază stilistică. Argumentul lui V. Popovici este de ordin tematic și... sentimental: „e în toate, pe toate le animă un unic spirit și o unică tehnică narativă și, în plus, sentimentul comun al depărtării de lumea lor, lumea lui Ilie Moromete, le împregnează deopotrivă tonalitatea”. **Tonalitate, sentimentul depărtării, nostalgia secretă a unui timp pierdut...** iată niște justificări suspecte în textul unui naratolog. V. Popovici se scuză, în prefața cărții, că n-a folosit totdeauna un limbaj specializat. Scuză pe care n-o înțeleg prea bine. De ce trebuie să fie numădat un limbaj specializat dacă limbajul critic obișnuit, accesibil cititorului, poate să traducă bine mișcarea spiritului critic? Lăsînd deoparte aceste chestiuni de procedură, neesențiale, în fond, să spun că eseu lui Vasile Popovici este pătrunzător, bine scris și, sub multe aspecte, el duce mai departe analiza critică de pînă acum a operei lui Preda. Sint patru capitole (*Imaginea ascunsă, Poetica descrierii, Cosmologia personajului, Tehnica autointerpretării*) și în toate e vorba de textul și subtextul operei, de mesajul de suprafață și mesajul latent, de ceea ce se vede și ceea ce se ascunde în proza lui Preda, mai complexă decît se crede. Vasile Popovici nu este primul care își dă seama de complexitatea textului, dar este primul care examinează mai sistematic texturile prozei prediste și pune în evidență o strategie epică de o surprinzătoare modernitate. Problema dacă prozatorul are, înțel, o știință de a nara și după aceea se apucă să scrie sau știința (tehnica) vine pe măsură ce prozatorul scrie nu se poate pune pentru că nimeni nu poate da un răspuns satisfăcător. Povestirile din *Întîlnirea din pămînturi* (1948), scrise înainte ca autorul lor să împlinească 26 de ani, sint fără cusur. Am dovedit altădată cît de fină este tehnica de a povesti în *nuvela O adunare liniștită*. Vasile Popovici aduce argumente noi în această direcție, pornind de la cîteva figuri, simboluri (saleimul, mijlocul, turnul, jocul erotic, pagina albă, mitologia apei...) pe care critica anterioară nu le-a observat sau, de le-a observat, le-a judecat din alt unghi. Cele mai convingătoare și mai frumoase interpretări sint acelea despre

* Vasile Popovici, *Marin Preda, timpul dialogului*, Editura Cartea Românească, 1983.

La cîmp și Întîlnirea din pămînturi. În *nuvela* din urmă, V. Popovici descoperă o figură a *turnului* care antrenează un mare număr de elemente narative. Înainte de știuta competiție dintre cei doi flăcăi sint alte imagini ale Întîlnirii dispersate în țesuturile narațiunii. Criticul le află și le introduce într-un scenariu din care reținem un număr de figuri anticipatorii (*prolepse*) precum umbra frunzelor care se zbate în mijlocul casei, hîrjoana lui Dugu cu cîinele în grădină, și, pînă la urmă, cruzimea flăcăului față de cîine... Scenariul este coerent și convingător. Apare aici și ceea ce V. Popovici numește *figura mijlocului*: „figura imposibilității de a hotărî”, „un indicu al unui mare echilibru interior care se manifestă tocmai printr-o bruscă înțepenie, prin incapacitatea de a mai lua o hotărîre și de a apuca o direcție”... Sint multe exemple (unul celebru: Ilie Moromete, nehotărît, în mijlocul bălăturii) și V. Popovici le integrează cu finețe și inteligență critică în proiectul său analitic. Și mai complexă este interpretarea textului cu multe aluzii, învelișuri, simboluri oculte din *La cîmp*. Încă din propoziția liminară („Dimineața ardea sub răsăritul roșu și plin al soarelui, cînd două cîruri de oi urcau...”) criticul descoperă o *erotică a genurilor*: dimineața (feminin), soarele (masculin), răsăritul (neutrul), vîzînd în toate acestea un cod realist și, în plan ascuns, un subversiv cod erotic. *Ardea, sub, roșu, plin* sint vorbe premonitorii, căci, explică V. Popovici: „orgia discursului adună trei actanți într-un singur act erotic: unul feminin (dimineața), posedat, și doi (?) masculini (răsăritul, soarele), posedînd. Diagrama erotică este respectată matematic; raporturile ansamblurilor sint identice. Nici nu s-a făcut bine intrarea în *nuvelă* și sfîrșitul ei este deja dezvăluit pentru lectura din profunzime, cu toate că aceasta nu este posibilă decît după ce textul a fost în întregime parcurs; oricum, imaginea s-a infiltrat, *prolepsa* își face auzită vocea prevestitoare.

Pragmatic, enunțul se oferă, refuzîndu-se. Pe de o parte, codul realist impune un mesaj alb, causal, linear (cauza-efect), dominator, pe de altă parte, scena erotică își construiește propria semioză printr-o insistență numire, în așa fel încît cele două planuri se dezvoltă exclusiv într-un joc reversibil al aparențelor și esențelor. Textul ființează, aici, printr-o contradicție vie între doi poli vizînd același scop: dominația asupra celuilalt. În fond, trei tipuri de lectură sint posibile: una „superficială”, atentă la respectarea verosimilului, alta „profundă” (imaginea ascunsă a scenei erotice) și, în sfîrșit, lectura de tip poetic, sumă a primelor două, plasată în contradicție și productivitate.

Fraza inițială are funcția unei matrice care pregătește, generează sau reflectă — momentele *nuvelei* sint reversibile — episodul care urmează. O tehnică a plăcerii construiește, încă de la acest filtru inițial, mici scene erotice de-a lungul unui text ce oferă mai mult decît promise.

Analiza *saleimului* (dublul lui Ilie Moromete, un simbol al unității familiei țărănești, un *axis mundi*, a zis pînă acum critica literară) nu mai este atît de in-

teresanță, în schimb ingenioasă și originală este aceea a obsesiei acvatice (*mitologia apei*) la Marin Preda. V. Popovici e de părere că în *Moromeții* și celelalte scrieri rurale, unde spațiul natural este cîmpia, apa domină spațiul imaginar. Ea are un rol purificant, anunță o naștere și o renaștere, ca în fragmentul cunoscut din *Moromeții*, II, cînd bătrînul țăran stă descoperit sub o ploaie teribilă de vară și poartă un aprig dialog mental cu fiul său, Niculae. „Figura apei, instabilă și înșelător transparentă pare să fie o figură a figurilor. Lăsînd să treacă privirea prin pinzele ei limpezi, apa, întocmai ca și proza de tinerețe a lui Marin Preda, oferă exact atîta perspectivă cît cere o lectură deprinsă cu lunecarea rapidă peste rînduri, ocultînd în același timp o față a sa, secretă, activă chiar și atunci — sau poate mai ales atunci — cînd nu este percepută”, scrie autorul. Sint și alte observații ce merită să fie semnalate în această carte corectă, loială, pornită dintr-o frumoasă iubire pentru subiect. V. Popovici reia și adîncește ceea ce noi am spus deja despre *privirea și vocea* personajelor, vorbește de *grupurile statutare* și de un discurs al tăcerii în *Moromeții*, de un spațiu al limbajelor, tot în *Moromeții* și, în legătură cu proza fantastică, de *abisuri paralele*. Mai slab este capitolul despre *Cosmogonia personajului* unde V. Popovici își concentrează analiza asupra *nuvelei Desfășurarea*, o operă, după el, de mare subtilitate narativă. S-ar putea să fie astfel, însă demonstrația critică nu este convingătoare. Faptul, de pildă, că Ilie Barbu se trezește din somn și vede că Gherghina, nevasta lui, îi luase locul, este socotit de critic a fi plin de semnificații ascunse. Nu cred, mai toate personajele lui Preda intră în spațiul narațiunii printr-o trezire din somn, fără ca totdeauna să și schimbe statutul social și epic, cum se întîmplă în *Desfășurarea*. Tehnica autointerpretării este, în schimb, reală și meritul lui V. Popovici este de a atrage atenția asupra acestui procedeu epic nefolosit pînă la Preda în epica românească. Ideea mai generală a criticului este că în opera de tinerețe domină *dialogul* și că în *Risipitorii*, *Intrusul*, *Delirul*, *Cel mai iubit dintre pămînteni*, opere de maturitate, domină *monologul*. Există, așadar, la Marin Preda un timp al *dialogului* și spațiile corespunzătoare ale imaginației și un timp al *monologului*. Dialog înseamnă joc al spiritului, spectacol verbal, libertate morală... Ideea poate fi acceptată, cu observația că Preda și personajele lui n-au renunțat niciodată la dreptul de a interoga și a provoca (la *anacriză*, deci), nici chiar atunci cînd istoria și neantul îi veghează de aproape. Monologurile prediste sint, în fapt, forme degenerate de dialog. Mai fragmentare, mai repezite, e adevărat, decît în scrierile de început.

Marin Preda, *timpul dialogului* este cartea unui om tînăr și talentat, la curent cu noile metode critice, hotărît totuși să nu rămînă prizonierul lor. El intră în cîmpul literaturii decise, cum și mărturisește în argumentul de la începutul eseului, să și caute propria voce pe măsură ce analizează vocea unui mare prozator. Sint destule semne că și-a aflat-o.

Eugen Simion

La SAHIA

■ **DRUMUL spre Minăstirea, acum, toamna, e superb, dar știind că mergi în satul lui Sahia culoarea devine simbolul nostalgiei.** Un băiat plecat de-acasă și trecînd fulgerător prin împrejurările cele mai diferite: elev de școală militară, ziarist, refugiat într-o minăstire (ce coincidență extraordinară, ca și cum s-ar fi întors atunci acasă!), apoi iarăși militar, apoi în sanatoriu... Dar tot timpul tînăr militant pentru drepturile clasei muncitoare. Vizitez Casa memorială în care sint condus de Emilia Stancu, muzeologul care consideră casa în care s-a născut Alexandru Sahia ca pe propria sa casă — a adus aici tot ce ar putea fi în legătură cu memoria lui: un ceainic și o masă rotundă cu scăunele ca un fel de planete în jurul unui soare, precum odinioară își făcuse propriul muzeu chiar Brîncuși la Montparnasse, — și-l vîd pe Sahia, ce-l care și-a luat numele din două cuvinte arabe care în fapt sint unul singur: „Adevărul adevărului”, el numindu-se Alexandru Stănescu, îl vîd, deci, pe cel care a spus prin opera sa publicistică și literară adevărul adevărului în ipostaze dintre cele mai diferite și dintre cele mai aventuroase pentru vremea lui — călătorind la Cairo și în U.R.S.S., de unde s-au născut un nume și o carte; dar impresia profundă mi-a produs-o o fotografie în care el stă de vorbă cu un ucenic de pe la Buhuși, precum, odinioară, Sadoveanu cu micul om necăjit. Aș lua această fotografie și aș

transpune-o într-o operă nemuritoare dacă aș fi pictor. Sau măcar aș mări-o în așa fel, încît să se vadă cîtă forță avea tînărul reporter, forță dată de flacăra revoluției care se apropia și în care credea cu tot dinadinsul. Eram acolo în casa memorială, cu redactorul șef al Editurii „Cartea Românească”, Cornel Popescu, și el mi-a atras atenția: acesta era Sahia! Dacă n-ar fi fost doborît de o boală nenorocită, atît de tînăr, o boală năpusită atunci prin gratii de detențiune, dacă n-ar fi murit atît de tînăr (la acel moment i-am văzut într-o altă fotografie pe prietenii săi cei mulți — între care George Macovescu, Eugen Jebeleanu, Gheorghe Dinu, ducîndu-i sicriul), dacă n-ar fi încetat atît de tînăr să mai fie, fizic, Sahia ar avea azi 75 de ani! Dar el a murit la 29! A rămas însă marele său spirit. La 29 de ani un om abia își începe viața. La 29 de ani ziaristul militant Alexandru Sahia și severul scriitor care știa să dea în citeva rînduri chipul revoltei, precum sculptorul în cioplirea unei pietre inerte, s-a împlinit pe sine.

El alunga, prin scrisul său, frigul și aducea mereu toamna superbă pe care am văzut-o chiar teri în satul său Minăstirea, județul Călărași, unde are un frate, Ștefan Stănescu, omul care i-a intuit, cred eu, la fel de profund opera, ca și exegeții săi: „Fratele meu a finut mult la o viață liberă și curată”.

Vasile Băran

Octav Sargețiu — 75

■ **MEMBRU** al fostei „Societăți a scriitorilor români” din anul 1945, la propunerea directă a lui N. D. Cocea, membru al Uniunii Scriitorilor, premiat al S.S.R. pentru volumul de poeme *Cîntece în singurătate*, remarcat de critică în 1945 pentru o altă carte-poem *Satul meu, povestea mea* — Octav Sargețiu, care, iată, împlinește 75 de ani, a rămas un neversosimil modest, unul care n-a bătut niciodată, în ultimele decenii, la ușa unei edituri. Și doar îl recomandase la premiul amintit nu oricine, ci preminente figuri ale literaturii noastre — Ion Pillat, Pompiliu Constantinescu, Gala Galaction.

De atunci, Octav Sargețiu n-a lăsat jos condeiul, scriind îndeobște poezie patriotică, o poezie caldă și sinceră, deseori vibrantă. A participat și participă și azi, la trei sferturi de veac de viață, la sute de geșători literare, este prezent în zeci de cenacuri, conduce el însuși unul în Capitală, publică în aproape toate revistele și ziarele, la București, la Călărași, la Focșani, la Oradea ori la Iași, încît te întreci cînd și cum îți rînduiește programul zilnic de muncă? Să adaug unul din talentele-i incontestabile: epigrama. Replicile lui nu sint niciodată aici venoase ori didactice, ci întotdeauna pline de umor de excelentă calitate. Și totuși, repet, Octav Sargețiu lipsește de foarte mulți ani din librării. Să nu-l convingem oare măcar acum, la 75 de ani, să dea un volum care să-l reprezinte?

Îi urăm ani mulți și fertili în pragul acestei sărbători.

AL. RAICU

Cîntecul vîrstei

Am ajuns în inima pădurii.
Ard precum frunzișul întinmat.
Fagurii și agurida murii
Mi le-adun și mai improspătat.

Șerpuește visul ca izvorul
și cu sprinteneală și zori,
Să mă facă-a-i înțelege sporul
Spre-a atinge fluviul ce-a rîvnit.

Licărind pe-aceleași ape-ntinse,
Steaua călăuză n-am pierdut
Și, din toate cite-au fost invinse,
N-am nici un regret după trecut.

Caut des la cel de altădată,
Chipul meu prelinș pe vînt și zări.
Pozele de astăzi nu-l arată
Voalat de galeșe-nserări.

Ci, cu tine-alătura prin lume,
Uit că grai și vreme se petrec
Și, răchită legănată — anume, —
Tot în cerul ochilor mă nec.

Umbră ostenită lingă mine, —
Ciînele iubirii, credincios!
Sfidez încă marile ruine,
Străjuindu-mă la fel, frumos.

Și lumina-n spice tremurate,
Luncind din nalții căpriori,
Peste cite-acum îmi sint bogate,
Tot ninsori îmi scutură. Ninsori...!

PRECIZARE:

ÎN introducerea la recent apărutul său *Dictionar al numelor de familie românești*, Iorgu Iordan ilustrează „dublarea numelor de familie” prin toponime afirmînd că „în cazul unor oameni politici care au fost urmăriți, judecați și condamnați, determinantul era numele localității unde au executat pedeapsa cu închisoarea. Iată cîteva exemple pentru situațiile prezentate mai sus: Dimitrescu-Iași, Ștefănescu-Delavrancea”.

Intrucît „situațiile” enumerate sint mai numeroase („localitatea unde s-au născut” cel care și-au adăugat toponime; „cînd și cînd erau aiese toponime cu o rezonanță specială” etc.) decît exemplificările, precum și datorită modului lipsit de claritate în care se exprimă autorul, există posibilitatea să se înțeleagă că „omul politic” (și scriitorul) *Delavrancea* a fost vreodată „urmărit”, judecat și „condamnat”, ba chiar că și-a „executat pedeapsa cu închisoarea” undeva prin... Vrancea.

Pentru a evita o astfel de regretabilă înțelegere, produsă de o nu mai puțin regretabilă confuzie a expunerii, precizăm că *Delavrancea*, „om politic” și scriitor binecunoscut, nu a fost niciodată „urmărit”, „judecat”, „condamnat” și nici nu a „executat” vreo „pedeapsă cu închisoarea”.

CELLA DELAVRANCEA
HENRIETTE DELAVRANCEA
14 octombrie 1983

Mihai MOȘANDREI

Peisaj muscelean

Vijelia deodată se iscă din senin,
Aruncă în ochi cu frunze și pulberi de pământ,
Deșteptind iar pădurea din liniștea de vară,
Și cîntecul de mierlă ce-l spulberă în vînt.

Și ploaia aduce rece, miresmele de humă,
Cînd picurii îi străbate o presură stingheră,
Și dușa răpăiește pe drumuri și mușcele,
Cu apa ce sărută din fuga-i efemeră.

Iar crengile se-îndoaie, odată cu tristețea,
Pe călătorul singur, sub sarica lui udă,
Mai sus... un sat sticlește, sub aburul de stîină,
Cînd ciobănașul urcă, cu ploaia, ce e rudă.

Elegie în octombrie

În scrinuri vechi și plumburii oglinzi,
Mai joacă încă vechea incintăre,
Cu visul stîns, ce nu poți să-l mai prinzi,
Cu anii zăvorîți în depărtare...

Geamlăcurile în iederă îmbrăcate,
Pridvorul alb sub creanga de lămiie,
Hortensia în ciubere miresmate,
Degeaba încearcă somnul să-l învie,

Cînd sufletu-mi prin parcuri a murit,
Cu rozele, cu melcii și scatii,
Cu ulița și socii ce-am iubit,
Cu centenarii nuci, și surugii...

Buburuza

Giză, buburuză,
De unde vii tu,
Din care ștubeu ?
Și cine sînt eu ?
De ce stai pitită
Sub un curcubeu,
Pe inelu-n soare
Al lui Dumnezeu...?

În lumi despărțite
De ce ne ciocnim
Sub zmalț de orbite
Fără de cuvînt,
Doar călătorind...?
Apoi sîntem duși
De un tainic vînt
Fie la izvor,
Fie în mormînt,
Împlinind descîntul
Și ursita noastră
Veche ca ecoul...
Limpede ca vinul,
Rotundă ca oul.

Lumi necunoscute,
Gînduri petrecute,

Pline de păcate,
Ca zăpada în pumni
Sau peste mușcate.

Mereu alergăm
În descîntec vechi,
Pe sub zori și Noapte,
Cu lupul flămînd....
Pasărea furtunii,
Mereu căutînd
Cu vecini uimiți,
Nesțiuți dar frați,
Sub dureri uitați.

Giză, buburuză,
Leșită din frunză,
Pășind peste deget
Prins în rar inel,
Nu zbura departe.....

Iată, am sosit,
Sub anii prea grei,
Sîntem doar cu El,
Părintele nostru,
Bunul Praxitel.

Mofturoasa

O garoafă tirzie,
Printre colaci de umbre
Din stratul de pămînt,
Încerca să învie...
Să vadă poate Cerul... ?
Sau Toamna în jar gătită
Sub bîume de argint....

A împrăștiat parfumuri
Printre bogate fumuri,
Apoi,
La gîtul gol, înfășurîndu-și jderul,
A plecat obosită
Spre Nopti necunoscute,
Părînd tot mai uimită
De vremurile geroase
Și urma de copită.

Aurelian CHIVU

Cu lei de aur păzesc invizibile mări

Cu lei de aur păzesc invizibile mări.
Nu vine nimeni să tulbure eternitatea
dar eu te-ascund să nu te vadă nimeni.
Unul cite unul, nevăzuți se fac lei de aur
adulmecînd nevăzuta pradă,
cactuși înfloriți și absenți rămînînd dovezi ale teribilei
lor treceri
Pietrele adulmecă, niște credincioși ciini, urmele lor
nevăzute ca și marea
Trec groapa cu lei cu tot prin mine,
pe mina lor mă dau, pe mina leilor de aur păzînd
invizibile mări.

Suveranitatea contemplației

În vreme ce picta pe Mona Lisa
în magnifice și ingenioase exerciții
pe care le făcea asupra cerului și norilor
Leonardo n-a pictat mările niciodată.
În asta stă esența mării sale învățături.
Și totuși Da Vinci văzuse marea :
„Pe întinsul mării se văd luminozități
și licăriri care se perindă încet
ca mărunte oi albe” reflecta el.
El a văzut marea, eretica mare
sub cerul nebuloș, vag, ireal.
Leonardo, acest contemplator unic al mării lipsind
mării
totuși n-a pictat niciodată marea, reala mare
pe care incendiate corăbii sub furtuni de har
să naufragieze.

Paradoxul vederii

Ochiul o înștiințare, o conjurație
cu vîzul întîmplîndu-se întotdeauna în altă viață.
Păstrez azi aceste instaurări dintr-o celestă vinătoare
din care vinatul doar ajunge pînă la mine.
Ochiul o lege suverană, de care nici cerul nu este
străin.
Degeaba văd, dacă nu și inchipui,
dacă nu mi se arată, nu numai în contemplații.
Degeaba văd dacă nu se și întrupează cu har vedenia
dacă nu încă o dată văd ca-n profeții
printre dobitoace și fapte cerești cînd treaz trec.
Și atunci nu privesc degeaba ?
O, eu, nemaivînd nimic de privit acum și aici,
văd cu totul altceva.
Ochiul meu va vedea fără să vadă,
presimțînd și inchipuînd posibile și invizibile lumi.

Așa te voi apropia lor copacilor corăbiei mele

Goi sub cer copacii,
despuiați și arhaici ca pietrele
ori cei dintii oameni rușinați
din biblicul paradis izgoniți.
Mai demn sprijină cerul goliciunea lor,
mai cerești ei, lepădînd fastuoase podoabe.
Te-apropie goală
și doar umbra ca șarpele încolăcindu-te
să-ți fie nimb,
așa te voi apropia lor
copacilor corăbiei mele
care a și-nceput pe nevăzute mări să plutească.
Goi sub cer copacii,
goală sub mine tu
că se aprinde în alt cer o corabie
pe care n-o vor atinge toate apele mărilor
Goi sub cer copacii,
goală sub mine tu
facă să treacă corabia aprinsă peste dezastre
și-așa trecem Neantul
fără să fim pradă
asemeni inorogului
cu păsările cerului în lucide aște
de viu îngropat.

AI. RAICU

Poemul legendar

În săptămîna întîia te vei ivi mai clar
luînd nopțile cu tine și lutul de aproape,
cu urmele căzute din ce în ce mai rar,
cînd cîntăream și jarul ce se-aduna pe pleoape.
Nu vei umbla desculță, ci numai cu conduri
din pietrele aduse pe-ascuns de pe-Acropole,
încît vei lua la cheiuri și vechile gondole,
iar bezna de pe apă va trebui s-o-nduri.

Vei lua din buze-un flaut cu zvelte rîndunici,
și le vei duce-n largul de muzici și blazoane.
La mal, din podul clasic și vastele balcoane
nu vei găsi stejarii, ci-aprinsele urzici
ce îți vor unge rana ca sunătoarea, poate.
Nu va mai fi poveste, ci neapărat virtute
ce-n deslușiri posibile să fie chiar vindute
acelor ce încearcă să cumpere tablouri
pe care nu sînt chipuri, ci exclusiv ecouri.

Da, -n săptămîna întîia te vei ivi mai clar
atît cit să se lege poemul legendar.

Ca-ntr-o poveste

Nu-i nici un drum în portul de unde am pornit,
ciudat că pretutîndeni simt lanțul ruginit,
pontoul semn îmi face, dar nimeni nu-i la mal,
doar singur stau pe-un abur de parc-aș fi într-un stal.

Nu vine de departe nici un vapor să-mi spună
prin o femeie blindă aceeași noapte bună
cum bulgări de-ntuneric sar clipecînd la chei,
ca-ntr-o poveste beată cu turnuri și cu zmei.

N-au primenit arțarii nici marginea din vale.
În schimb, aud din ramuri o mie de țimbale
și-mi zic că părăsirea nu-i joacă ci noroc
de vreme ce pe-o punte pot încă să-mi fac loc.

Chiar dacă rănile

Nu mai sînt parcă-n acea tristețe
ce mă legase de tinerețe,
fără veșminte, numai din zori
plin de făina primei ninsori.
Și totuși încă mai trec la izvor
chiar dacă rănile deschise mă dor,
chiar dacă nu pot urca încă-un verb
pe unde se scaldă lumină de cerb.
Păstrez ierbarul de vechime-uscăt
cu tot ce rămas-a-n ferestre curat.

Unde?

Te-am revăzut în albul peretelui de stîncă,
în vîgăuna-ascunsă a muntelui și-adîncă,
într-un perete-n care părea că dă zăpadă
cu virful ca stejarul ce nu ține să cadă.

Erai cu inserarea stringînd-o-n picături
ce cad incremenite pe vechile picturi.
Și mă-ntrebam cu-o șoaptă venită din afară
un'te văzusem oare la pîndă - întîia oară ?

Sînt lîngă mine

Sînt lîngă mine peștii nemaivăzuți cîndva,
deși le-am stat aproape, sub pietre, pe sub maluri
condus să le văd grota de-aceleași idealuri
de care îmi vorbise un prinț de mucava.

Fulgerător trec unii, dar alți cu mine ar sta
oricît deasupra aprig se-mping din larguri valuri.
Sînt lîngă mine peștii nemaivăzuți cîndva,
deși le-am stat aproape sub pietre, pe sub maluri.

Parcă din vechi adîncuri rechinii i-ar mina
să-nchege polci ca-n vremuri perechile la baluri,
și-ar înțelege glasuri care le-ar îngina
să fie blînzi, ființe ce stau ca-n niște staluri,

cînd lîngă mine-s peștii nemaivăzuți cîndva.

Între sport și cultură

centuri de argint ale Europei, ca și de alte zile mari ale sporturilor naționale, mereu în ascensiune.

EXISTĂ, neîndoind, un patriotism sportiv, adică o sensibilitate a fiecărui popor, de a se bucura de succesele celorlalte sale naționale în cazul unei victorii de peste hotare, sau de a se înfrusta, la din contra. Cel ce scrie aceste rânduri, care riscă să pară pe alocuri ironice, este părtaş al acestei simțiri colective și nu o dată a avut prilejul să se manifeste conform, la lectura rubricii sportive sau a mult prețuitului organ publicistic de specialitate. Om sint și nimic din ce e omenesc nu-mi este genetic!

Așa fiind, după un preambul cam prea lung, voi preciza că am citit cu multă plăcere miezoasă prefața a lui Victor Bănciulescu, autorul antologiei ¹⁾ care întrunește păreri despre legătura dintre sport (cultura fizică) și cultura (spirituală) a nu mai puțin de douăzeci și opt de scriitori. I-am citit și pe aceștia. Doi sau trei, dacă m-am lămurit, se declară împotriva sportului: în ordine alfabetică, Tudor Arghezi, Ion A. Bassarabescu și Nicolae Iorga. Despre cel de al doilea, mai puțin cunoscut, voi preciza că era un fin umorist, că a fost membru corespondent al Academiei Române și că a murit nonagenar (se născuse în 1870) ²⁾.

La Tudor Arghezi, omulețul de carură athletică în tinerete, fără a fi practicat vreun sport, presupunem, indispoziția împotriva curentului i-a dictat din capul locului tonul susținut ironic:

„Sportul este o cunoștință, ca filosofia, și sportsmanul este un savant, întocmai ca Laplace sau Claude Bernard.“ ³⁾

Simulind această enormă afirmație apologetică, pamfletarul își face o tot atît de fictivă prezentare:

„Eu, carele vă vorbesc, sunt un enciclopedist al sportului și profesez sportul unanim: dau cu pumnul între nas și gură, lovesc cu degetul mare al piciorului fruntea la rădăcina nasului, fac luptă franceză ⁴⁾, utilizez jiu-jitsu, mă apăr cu bastonul învîrtit cu rapiditate ca o helice, umblu călare, primesc mingea mare deasupra gleznei și o trimit mai departe, lopătez ca un marinier, navig în văzduh cu aripi de lemn și pinză cauciucată, mă delectez cu bicicleta, atac planeta cu automobilul (140 pe oră) și, cu o eleganță cam searbădă puțin — pantaloni albi, papuci albi, pălărie albă, cravată albă — vîntur în aer cu racheta, într-un maidan curățat și pe deasupra unui năvod întins, mingile mici, de cîrpă catifelată, ale supremelor senzații suave.“

Am citat poate cea mai lungă frază arghezieană, de fapt o splendidă perioadă, de umor gratuit. Autorul antologiei putea cita, în compensația acestui pamflet (neconcludent, ca toate!), fragmentul din romanul *Lina*, în care eroina, titulara cărții, o florăreasă castă, își apără fecioria la „gros“, cu simpla dexteritate a jiu-jits-

¹⁾ Victor Bănciulescu, *Sport și Cultură*, Editura „Facla“, Timișoara, 1983. Cu texte de: Tudor Arghezi, Ion A. Bassarabescu, Lucian Blaga, Geo Bogza, Emanoil Bucuța, G. Călinescu, Traian Chelariu, N. D. Cocea, Petru Comarnescu, B. Fundoianu, Gala Galaction, Virgil Gheorghiu, Iuliu Hațieganu, Nicolae Iorga, Tudor Mușatescu, Camil Petrescu, Cezar Petrescu, Mihai Ralea, Liviu Rebreanu, Ion Marin Sadoveanu, Mihail Sadoveanu, Mihail Sebastian, Henriette Yvonne Stahl, Mircea Ștefănescu, D. I. Suchianu, Grigore Tăușan, Ionel Teodorescu, Tudor Vianu.

²⁾ *Dicționarul Enciclopedic ilustrat Cartea Românească* (1931) propune această dată cu asteriscul aproximației. Scriitorul, profesor universitar, era din stirpea umoristică a lui Caragiale.

³⁾ După *Almanahul ziarelor Adevărul și Dimineața* pe anul 1928.

⁴⁾ Savata, box în care intervin cu lovituri și membrele inferioare.

Trapez

LXXXII

292. Odată cu împutinarea transatlanticilor, atitea atlantide au dispărut... Și vor dispărea pînă la urmă cu toate, și nu ni le vom mai reaminti decît ca pe atlantide care s-au dus lîngă mama lor.

293. Un vis. Mă aflam pe o stație spațială care avea forma globului pămîntesc. Ea era însuși pămîntul, însă transparent, încît i se putea vedea interiorul. Eu mă aflam chiar înăuntrul lui, care era o uriașă aerogară. Scări în spirală, cu bare de aluminiu, se pierdeau în înălțime, sau coborau. Bărbați și femei, în haine de călătorie, circulau la nivelul la care mă aflam și care era zona temperată a pămîntului. Un organizator ne-a anunțat că ne va duce la Polul Sud spre a privi de acolo în spațiul cosmic. Am început să cobor, amestecat în mulțime, treptele uneia dintre acele fantastice scări. M-am gîndit că are să-mi fie frig și că ar trebui să iau o haină mai groasă. Am vrut să mă întorc, dar după primii pași mi-a ieșit în față o fată cu părul de culoarea aramei, care m-a oprit, luîndu-mă de braț. Ea era îmbrăcată din cap pînă în picioare într-un costum din piele de căprioară. O clipă mai tîrziu eram la Polul Sud și am zărit dedesubt, sub uriașă sferă în care mă aflam, un teren de tenis acoperit cu zgură roșie. Mi-am dat seama că stație nu era pămîntul, ci o construcție artificială, că nu plutea în spațiu, ci că era ancorată în curtea unei universități, în care se vedea o mulțime de aparate de gimnastică. M-a încercat o mare deziluzie.

Geo Bogza

ului. Japonezii practică acest sport, zice-se, de peste două milenii. L-am adoptat și noi într-un tîrziu... E singurul mijloc al omului de constituție fizică mediocră, de a-l pune jos pe agresorul athletic. Cu jiu-jitsu, mitul lui David, răpunîndu-l pe Goliat, a devenit realitate.

Intr-unul din micile lui editoriale fulgurante, Nicolae Iorga s-a desolidarizat de bucuria unanimă a celorlalte noastre naționale, care ciștigaseră cu scorul de 13-0, Balcaniada de fotbal din 1933, la București. Marele istoric observa că în echipa victorioasă figurau nume de rezonanță străină. Erau însă cetățeni români și onorau echipa națională. Argumentul de ordin politic nu lipsea:

„Nu înțeleg de ce ne-am bucura de faptul că am jignit, prin demonstrațiile noastre, nu numai niște presupuși adversari ca bulgarii, ci un aliat și prieten“ cu care n-avem nimic de împărțit.“

Or, victoria unei echipe nu are nimic jignitor față de cele învinse, regula jocului impunînd acceptarea senină a nenorocului, cu constatarea consolantă, cum că mingea e rotundă!

Bucuria generală i s-a părut atotștiuturului de neînțeles sau, în concluzie:

„o imensă copilărie a unei lumi ușuratece.“

Ce e drept, un om de știință genial ca Nicolae Iorga avea nevoie de o viață de om ca să se facă și peste granițe cunoscut, deși se afirmase strălucit încă din tinerete, la înalte școli apusene, pe cînd un atlet devine mondial celebru pentru că a depășit, să zicem, cu 1 cm, performanța la săritura în lungime sau în înălțime. Da, dar gloria lui apune cînd altul îi întoarce vizita, pe cînd gloria adevăratului savant e sempiternă. Așadar nu poate fi invocată nedreptatea în decernarea meritelor, mai ales, a acelora de esențe deosebite.

CHEILĂȚI 25 de scriitori români s-au declarat partizani ai culturii fizice și, în cadrul antologiei, confirmă punctul de vedere al autorului ei, dreptul la viață literară și artistică a sporturilor.

Personal m-aș bucura să văd renăscînd nudul armonios în plastică (pictură și sculptură). Din păcate, cele două arte de mai sus ne dau moștele dezarticulate, fețe omenști strimbe, cu doi ochi din profil și alte monstruozități. Estetica urtului a făcut și din nudul artistic un obiect de spaimă.

⁵⁾ Iugoslavia, în cadrul Micii Înțelegeri.

Puterea opiniei publice

(Urmare din pagina 1)

mintea guvernelor care poartă principala răspundere pentru ceea ce ne așteaptă mîine. Din fericire, însă, marile transformări determinate de revoluția științifică și tehnică au produs mutații și în felul de a gîndi al omenirii. — dacă speranțele nu ne înșală, în acela al marii ei majorități — sporind într-un mod uluitor **puterea opiniei publice**, capacitatea poeziei de a nu se lăsa manevrate ca niște manechine, conștiința oamenilor de pe Terra că este vorba de viața lor și a copiilor lor și că în această problemă nu-și transmit nimănui dreptul de a se rosti în locul lor, preferînd să-și spună direct și deschis părerea. Ceea ce știm că se întîmplă în majoritatea țărilor lumii.

Dar, în condițiile actuale ale dezvoltării mijloacelor de informație, a presei, radiodifuziunii și televiziunii, opinia publică poate fi uneori manevrată de tendința spre senzațional a marilor agenții, de năzuința lor de a înfățișa relatări unilaterale, deformate, lipsite de obiectivitate, despre alte țări, sisteme sociale sau

Desigur, așa cum morții nu învie, nici stilurile artistice, nici moravurile nu se repetă aidoma. Ar fi de dorit ca arenele moderne să întrunească integral condițiile civilizației atheniene, dar nu se poate ca marii scriitori să primească în locul Premiului Nobel, cununa învingătorului la Olimpiade, ca marele tragedian elin.

Numai că maratonul nostru, al celor moderni, nu mai e legat de un moment crucial din istoria țării, ci revine periodic, fără sacralitatea legată de numele său.

Cine dintre noi ar putea să ridice glasul contra relațiilor, așa cum și le dorește Victor Bănciulescu, dintre sport și literatură, cînd am avut cu toții rara bucurie de a saluta în succesul unei Nadia Comăneci, nu atît cumulul de medalii de aur, cît ridicarea la o înaltă treaptă artistică a gimnasticii feminine? Literatura și arta din zilele noastre sînt pătrunse de adevărul constatării, din păcate, că nu succesul este sursa adîncirii vieții ci eșecul. Zodia artistică și literară este una a eșecului și a absurdului, în cadrul căroră armonia dintre trup și minte este suprimată, ca lipsită de interes. Capodoperele teatrului universal, în regia modernă, sînt și ele degradate prin atotputernicia unei regii ce speculează gustul unui anumit public pentru condimentele tari.

Tare mi-e teamă că sportul, devenit, de la o zi la alta, temă literară generalizată, n-ar fi altceva decît un prilej de sistematică decolare a reversului medaliei.

De la Mihail Sebastian cu *Accidentul* (1940), roman-apologie a schiului, la croniclele sportive de mare lux metaforic, ale lui Fănuș Neagu, pasiunea sportivă a crescut considerabil, atît în masele noastre populare, cît și în literatură. Cu toate acestea, raportul nu este echitabil între cei doi termeni: literatura și artele nu se fac în măsură egală părtașe cu patima dominantă pentru toate sporturile. Motivul l-am întrezărit: este caracterul pozitiv al culturii fizice, care nu oferă cîmp de investigație în „eul profund“, navigînd în apele tulburi ale subconștientului morbid. Va trebui ca moda literară și artistică a eșecului și a absurdului să-și încheie veacul, ca să se realizeze sănătoasele deziderate ale lui Victor Bănciulescu.

Cînd dezideratul minții sănătoase într-un corp sănătos se va dubla cu o viziune optimistă a universului, atunci și numai atunci se vor normaliza relațiile dintre „sport și cultură“.

Șerban Cioculescu

LA TOATE CHIOȘCURI:

ADEMENITOARELE CAPCANE...

Aventuri ale memoriei și fanteziei

Almanahul „României literare“
— 1984

Alexandru Rosetti și lingvistica generală

P RINTRE cărțile de nobilă ținută științifică apărute la sfârșitul ve-rii se distinge *Etudes de linguistique générale* de profesorul academician Alexandru Rosetti, personalitate de frunte a lingvisticii și a culturii noastre. Editura „Univers” a avut lăudabila inițiativă — urmînd o tradiție instaurată în 1977 cînd s-a tipărit volumul *Mélanges linguistiques* — de a strînge într-un elegant și compact volum de peste 500 de pagini lucrările lui A. Rosetti consacrate lingvisticii generale.

O culegere de studii are totdeauna cel puțin două avantaje: pune la îndemîna celor interesați o (bună) parte din opera devenită, la un moment dat, mai puțin accesibilă (apariții la date mai mult sau mai puțin îndepărtate în timp, pe meridiene, în volum sau în periodice diverse) și contribuie la precizarea profilului științific al unui savant. Acesta este și cazul recentului volum al profesorului Alexandru Rosetti în care au fost selectate cu grijă, dintr-un imens număr de lucrări, contribuții fundamentale la edificarea unei teorii generale, texte de referință și de meditație.

Atras încă din tinerete de problemele lingvisticii generale, aceasta a fost — alături de preocuparea sa pentru descu-

trarea tainelor istoriei limbii române — o constantă a activității creatoare a lui Alexandru Rosetti. Într-adevăr, încă din primii ani de cercetare, Alexandru Rosetti și-a îndreptat atenția spre teoria lingvistică, spre diversele metode de investigație și a rămas toată viața un fidel căutător al noului, un adept al ideilor de perspectivă. În Parisul studenției sale din anii '20, Alexandru Rosetti a avut șansa unei pleiade de măestri ncîntrețuți, dintre care A. Meillet, J. P. Rousselot, M. Roques, J. Gillieron — de la care a reținut tot ceea ce era de bază ca teorie și ca metodă.

Lucrările reunite în *Etudes...* prilejuiesc cititorului mai nou o călătorie în adîncul problemelor limbii, cu instructive popasuri, iar celui avizat o binevenită re-întîlnire cu teze cunoscute din vasta operă a lui Alexandru Rosetti, altfel luminate însă prin noua dispoziție a materiei și pre-lucrate în perioade diferite de către autor. Astfel sîntem antrenați într-un periplu în care întîlnim numeroase aspecte abordate mai demult de către Alexandru Rosetti, dar asupra cărora a revenit cu statornicie, adăugînd informație (bibliografia la Alexandru Rosetti ocupă un spațiu totdeauna important), probe exacte, argumente irefutabile. În volum au un loc de relief studii mai vechi și mai noi — reluate concentrînd în decursul anilor în care Alexandru Rosetti și-a aprofundat observațiile, a precizat și a verificat ipotezele — închinat de exemplu conturării noțiunii de sunet-tip sau fonem, raporturilor între grafem și fonem, interpretării grafemelor în textele scrise etc. trecînd la unitatea mai mare care este cuvîntul, purtătorul din totdeauna al culturii, savantul

a dedicat acestei noțiuni pline de ambiguitate și de dificultăți un memoriu remaniat și augmentat periodic, despre care un cunoscut lingvist străin afirma în 1970 că reprezintă „cea mai bună introducere în problema delicată a cuvîntului”. Volumul conține, în plus, o ediție a „teoriei silabei”, studii esențiale despre schimbările fonetice, despre valoarea expresivă a sunetelor, despre mult dezbătută problemă a neutrului etc. Evident, nu ne-am putut propune ca în spațiul redus al prezentării de față să reușim să cuprîndem totalitatea problematicii din *Etudes...*, dar trebuie observat că parcurgerea atentă a acestui impunător volum este în măsură să reflecte dimensiunea nu numai a lingvistului Alexandru Rosetti, ci și a gînditorului Alexandru Rosetti, deschizător de drumuri: concepțiile, tezele, ideile sale exprimate în jeturi concise, saturate de semnificații, în fraze de o limpezime carteziană, au devenit bunuri definitiv distigiate pentru știință, indiferent că se regăsesc în scurte articole — adevărate bijuterii lingvistice — sau în ample sin-teze.

Ne bucurăm în plus că, apărînd într-o limbă de circulație universală, volumul devine accesibil unor cercuri mai largi de lectori, contribuind astfel la răspîndirea prestigiului lingvisticii românești în lume. Cititorii de peste hotare pot astfel să vină în contact direct cu textul și să aprecieze direcțiile noi de cercetare preconizate de maestru, modalitatea în care acesta domină faptele indicînd noi căi de studiu. În același timp — deși sîntem conștienți că un astfel de volum nu poate conține totul din domeniul dat —, am fi dorit să regăsim în *Etudes* și

articolul despre *Morfonologie* apărut în primul număr (1933), din *Bulletin linguistique* (revistă de prestigiu internațional, inițiată și condusă tot de Alexandru Rosetti) sau *Observații asupra alterării consoanelor dentale intervocalice*, prezent cu 42 de ani în urmă în „Archiv für vergleichende Phonetik”; dintre studiile mai noi regretăm că nu au fost incluse cele intitulate *Afazie și lingvistică* („Studii și cercetări lingvistice” 12 I 1961), *Animé / inanimé, déterminé / non-déterminé* (Word, 23, 1-2-3, 1967) sau *Lingvistica modernă* („Limba română” 4, 1967). De asemenea, portretul lui Roman Jakobson, trasat recent („Revue roumaine de linguistique” 6, 1982) în termeni grei de miez, din care se desprinde emoția discretă pentru tovarășul de idei și prieten dispărut, credem că și-ar fi aflat locul alături de lapidarele dar memorabilele caracterizări dedicate de Alexandru Rosetti lui Hasdeu, Brîndal și Hjelmslev.

Înainte de a încheia, trebuie precizat că volumul în discuție este închinat cu recunoștință memoriei lui A. Meillet, îndrumătorul anilor de studenție franceză ai lui Alexandru Rosetti. A Meillet este prezent în fiecare filă din carte nu numai prin frecventa referire a autorului român la opera profesorului său ci, mai ales, prin circulația și filtrarea ideilor, a concepțiilor sale, prin incomparabilul său spirit. Lingvistica generală practică de A. Rosetti se constituie, așadar, într-un luminos arc peste timp, de la excepționalul profesor A. Meillet la impunătorul nostru maestru de ieri și de azi.

Florica Dimitrescu

Revista revistelor

„RAMURI”, nr. 9

■ Scriind, la „cronica literară”, despre proza lui Borges, Marin Sorescu face, în stilul său atît de original, o serie de observații extrem de pătrunzătoare despre lumea operei acestui mare scriitor, urmate de o suită de concluzii despre epica sud-americană, din care cităm: „Proza-ritorii latino-americani contemporani, care mai toți au tras cu coada ochiului la el — la Borges, n.n. — (fișii din mantaui-fantastică făcută ferfeniță întîlnim cînd ici-colo, cînd colo-ici, fără jenă), au deschis larg porțile narațiunii, proză pe săturate, privînd-o de fibra metafizică și extirpîndu-i splina, care o împiedica să alerge și s-o la chiar razna. [...] O a doua caracteristică, și aici e vorba chiar de o nouă noutate mai nouă a acestei proze, e că își viră în sac tot fantasticul eliberat de Borges, care fantastic se zice că plutea în aer deasupra Americii latine, plus toate experimentele ce în Europa nu s-au înlăptuit decît în poezie”. La rubrica sa de „Semnalizări”, Șerban Cioculescu publică un pasionant dialog despre... Stan pășitul ca persoană reală. Alte contribuții critice: despre proza lui D. R. Popescu (*Romanul de tip „puzzle”* de Ovidiu Ghidirmic), despre poezia lui Aurel Rău (*Poetica tensiunii neaparente de Mihaela Andreescu*) și a lui Ion Horea (*Poezia reintemeierii* de George Popescu), despre scrierile Dorinei Rădulescu (*O viață trăită și retrăită* de Marius Ghiță).

„Revista de istorie și teorie literară”, nr. 3

■ Bogat, variat, substanțial și acest al treilea număr din noua serie a „Revistei de istorie și teorie literară”. Consemnăm, în ordinea apariției în revistă, ampla secțiune „Călinesciana”, care reunește noi puncte de vedere asupra operei și personalității lui G. Călinescu (semnate de Zoe Dumitrescu-Bușulenga, D. I. Suchianu, Nicolae Manolescu, Nichita Stănescu), urmate de un inedit grupaj de contribuții documentare referitoare la doctorat și conferința universitară (Nicolae Mecu), „transferul” la Universitatea din București (C. Popescu-Cadem), călătoria în Franța, din 1961 (Cornelia Ștefănescu), precum și două prețioase „restituiți”: un studiu despre L. Tieck (prezentat de Al. Piru și editat de Georgeta Stoia-Mănescu) și un incitant „recurs” la dosarul *Scrinului negru*, datorat lui Pavel Tușui. Secțiunea „Poetica” este dedicată în întregime teoriei literare: Adrian Marino pledează pentru *Une theorie comparatiste de la littérature*, Dan Grigorescu scrie despre *Mit și cultură*, iar Livius Ciocărlie este prezent cu *Marginalii la teoria receptării*. La

„Ancheta noastră” răspunde prozatorul George Bălăiță (*De ce scriu? În ce cred?*). Rubrica „Saeculum” alătură contribuții despre N. Cartoian, Liviu Rebreanu și Duiliu Zamfirescu datorate lui Felix Karlinger, Augustin Buzura și, respectiv, Al. Săndulescu. De un excepțional interes sînt „confesiunile” reputatului filosof și logician Anton Dumitriu. Sub genericul „Oglinzi paralele”, consemnăm continuarea studiului despre I.L. Caragiale și Edgar Allan Poe (Mircea Zăciu) și a cercetării comparate a folclorului românesc și a celui polonez întreprinsă de Petru Caraman (prezentare de Jordan Dăcu), precum și articolul Anei-Maria Brezuleanu referitor la Leonid Andreev. Rubrica „Arhivă...” încheie ineditele eminesciene „despre cugetare”, comentate de Eugen S. Cucerzan și D. Vatamaniuc, iar sub semnătura lui Mihai Moraru se aduce la lumină o necunoscută „satiră versificată din secolul al XVIII-lea”. La „Dialogul artelor” — un eseu de Ion Biberi desore Salvador Dali și un text inedit de Tudor Vianu (*În spațiul grădinilor*). O interesantă „Bibliotecă de poezie românească” ne propune Marin Sorescu (comentariu și antologie). „Profil contemporan” prezintă un eseu despre Harold Pinter (Mihai Rădulescu) și continuă *Itinerarul spiritual* al lui Michel Butor. Noi puncte de vedere asupra recenteii reeditări a *Istoriei călinesciene* propune Marcel Duță și, tot la „Cronica edițiilor”, Dumitru Velciu comentează ediția critică a cronicii lui Neculce, Savuroase și revelatoare epigramele schimbate între G. Călinescu și T. Vianu (editate și comentate de Stancu Ilin). „Bibliografia critică” recenzează, sub semnăturile lui Mircea Scarlat, I.C. Chițimia, Cătălina Velculescu, Niculina Ivancu, Marian Vasile și Mihaela Hășeganu, cărți și reviste din țară și de peste hotare, cu rigoare și sobrietate. După „Breviar” și acidulata „Aqua forte”, foiletonul revistei continuă editarea tezei de doctorat (partea a treia) a lui Mircea Eliade.

„FLACĂRA”, nr. 40, 41

■ „Am încheiat lucrul la o nouă carte numită „Ultima noapte pe Atlantida” în care sînt incluse poezii dedicate acestei tragice, misterioase și magnetice ultime nopți a continentului care nu mai există, precum și alte poeme din experiența imediată” — cu această precizare/prezentare succintă Adrian Păunescu publică în „Flacăra” (nr. 40) un amplu și tulburător grupaj de poezii, remarcabile prin vigoare și tensiune dramatică, energice și totdeauna de o mare suavitate în sens liric, în totul prefigurîndu-se un adevărat eveniment literar, ce se va produce odată cu apariția noii cărți a poetului. O așteptăm.

Am mai semnalat, tot la această rubrică, profesionalismul și consistența paginilor culturale și literare ale revistei, în care, alături de redactorii săi, mulți autori ai unor cărți bine primite de critică și de cititori, semnează frecvent și multe personalități ale scrisului artistic românesc de azi — Nichita Stănescu, Octavian Paler, Fănuș Neagu, Florin Mugur,

Ioan Alexandru, Dinu Săraru, Gheorghe Tomozei. Din ultimele două numere ne-au atras atenția două poezii de tinerete ale lui A. E. Baconsky „recuperate” de Dorin Sălăjan, care face și un binevenit apel la reeditarea operei acestui mare poet (după cite știm, la Editura „Minerva” se află de mai mulți ani — în studiu — o posibilă antologie în colecția B.P.T.), acuta „radiografie a unei instituții de cultură” — Teatrul Național din Tirgu Mureș, întreprinsă de excelentul reporter (și prozator) Cornel Nistorescu, „argumentele” lui Adrian Dohotaru în favoarea criticii și a spiritului critic, recenzile și cronicile lui Radu G. Teșosu, George Arion, Tania Radu, Tudor Octavian. Paginile culturale și literare din „Flacăra” constituie, în momentul de față, prilejul unor fecunde întîlniri spirituale.

„MAGAZIN ISTORIC”, nr. 10.

■ Istoria — știință revoluționară se intitulează paginile ce deschid numărul 10 (1999). Articolul relevă trăsăturile revoluționare, cu un important rol în formarea omului nou, cu o conștiință înaltă, fundamentate de viziunea istorică novatoare a tovarășului Nicolae Ceaușescu.

Din trecutul îndepărtat al geto-dacilor revista prezintă noi semnificative mărturii, prin intermediul importantului tezaur descoperit în 1970 la Peretu, precum și al însemnărilor cercetătoarei cehoslovace Eva Kolníková consacrate prezențelor dacice în Slovacia. Alte mărturii străine referitoare la trecutul românilor, la continuitatea lor neîntreruptă în spațiul strămoșesc sînt prezentate în cadrul rubricii *Răspunsuri la întrebări*: stările referitoare la țările române cuprinse într-o cronică bulgară necunoscută, din secolul XVIII.

Articole consacrate lui Matei Basarab și diplomației sale europene eficiente în asigurarea păcii Țării Românești, precum și prezenței prințului român Ștefan Bogdan la curtea Elisabetei I, semnate de Dinu C. Giurescu și, respectiv, Dan Grigorescu, aduc noi informații asupra dimensiunilor continentale ale politicii statelor române din sec. XVI-XVII, prezenței lor active în viața continentului.

Spiritul de solidaritate și umanitate al proletariatului și populației românești față de clasa muncitoare austriacă este evocat prin mărturii, mai puțin cunoscute, din anii 1921-1922, cînd România a fost gazda ospitalieră pentru mii de copii vienezi, din familii lovite de foamete și șomaj.

Paginile inedite din însemnările diplomatului român N. Petrescu-Comnen — descoperite în arhivele institutului Hoover din S.U.A. constituie un autentic act de acuzare a Gărzii de fier, ca agen-tură hitleristă, relevînd totodată prăpastia de netrecut dintre acțiunile legionarilor și concepția și modul de viață ale poporului român.

Karl Marx, tatăl și soțul, este evocat prin intermediul paginilor în avangardă din lucrarea *Cronica familiei Marx*, aflată în pregătire la Editura politică.

R. V.

Național și universal în valorificarea moștenirii literare

■ Tradiționalele Zile ale Muzeului literaturii române cuprind anul acesta o suită de manifestări grupate sub genericul „Național și universal în valorificarea moștenirii literare”.

Prima zi a grupajului, vineri 21 oct., a.c., este dedicată Centenarului nașterii lui Urmuz. La orele 12 va avea loc vernisajul expoziției „Urmuz și contemporanii săi”. Mărturii din colecțiile Muzeului literaturii române și ale Muzeului de Artă al R.S.R. reconstituie climatul literar-artistic în care a fost receptat scriitorul. Cu acest prilej se va lansa originalul supliment al revistei „Manuscriptum” — „Urmuz” nr. 6 —, în prezentarea directorului său, Nichita Stănescu. Totodată se va deschide expoziția de viziuni folclorice a artistului plastic Mihail Olos — „Mătrăguna”. Cuvîntul de deschidere va fi rostit de criticul de artă Vasile Drăguț. În continuare, violonistul Mihail Constantinescu și Corina Bura vor susține un recital din preferențele muzicale ale scriitorului sărbătorit. În seara aceleiași zile, la orele 18, se va desfășura simpozionul „Avangarda literară românească în context universal”, la care participă scriitori care au fost implicați în avangarda literară românească — Virgil Teodorescu, Gellu Naum —, în confruntare cu specialiștii: Edgar Papu, Paul Anghel, Marin Mincu, Ion Pop. Simpozionul va beneficia și de participarea prof. Henri Béhar, reputat editor al lui Tristan Tzara, președintele Universității Sorbonne Nouvelle, Paris.

Sîmbătă, 22 oct. a.c., orele 9, redacția revistei „Manuscriptum”, în colaborare cu Centrul de perfecționare a cadrelor din cultură de pe lîngă C.C.E.S., organizează dezbaterile „Criterii unitare de editare a operelor clasice. Critica textelor și tehnica edițiilor”. Participă editori, critici și istorici literari, cadre universitare, cercetători, colectivul de editare a ediției naționale M. Eminescu — „Opere”. În încheiere, va avea loc, sub președinția acad. Șerban Cioculescu, festivitatea decernării Premiului „Peressicus” al revistei „Manuscriptum”, pentru cea mai bună ediție critică a anului 1982.

Zilele Muzeului literaturii române vor culmina duminică, 23 oct. a.c., cu un pelerinaj la complexul sculptural „Constantin Brîncuși” de la Tg. Jiu.

Imagini, analogii, simboluri

„**N**U am limbaj. Numai imagini, analogii, simboluri”, spunea poetul și eseistul englez de origine irlandeză Yeats, distingînd, laolaltă cu mulți moderni, limba poeziei de limba uzuală. Această distincție a trecut totdeauna în ochii comentatorilor drept regula principală a liricii din ultima sută de ani. Procedee inovatoare, jocuri de cuvinte, interlingvism, „obscuritate” au existat și odinioară în poezie, dar, cum spune George Steiner, reluînd discuția în **După Babel**, astăzi, „energiile de tăinuire sînt de o specie cu totul nouă. Poemul apasă asupra hotarelor limbii. El acționează nu în cadrul limbajului public, ci împotriva lui” (traducere de Valentin Negoită și Ștefan Avădanei). Traian T. Coșovei a ales cuvintele lui Yeats ca motto pentru întiul ciclu, titular, din noua lui carte, **Poeemele siameze**, apărută la Albatros prin grija Gabrielei Negreanu. (Cronica-rii literari menționează rareori numele redactorilor de carte și atunci, mai ales ca să le reproșeze faptul de a o fi publicat! Dar redactorul e un colaborator necesar al scriitorului și merită mai mult decît reproșuri de conjunctură, tendențioase sau nefondate. Poetă ea însăși și eseistă, Gabriela Negreanu a editat în anii din urmă cîteva din cele mai bune volume de versuri, ale tinerilor). Ca și în cărțile anterioare, Traian T. Coșovei este un poet inventiv, cu harul imaginii grațioase și insolite, melancolic și tandru, sentimental și plin de umor. Scriitura fină, delicată, totuși nu lipsită de forță, face versurile memorabile. Cîtez aproape la întimplare: „Și-o singură frunză gătuie cu verdele ei / dulceața unui strigăt” sau: „Gura mea se deschide o subsuoră de pasăre fără să înghită nimic” sau: „Un firicel de praf adormit pe-o cratiță roșie, nouă, strălucitoare” sau: „Iar eu, pe pămînt, la umbra ta aş fi vrut să adorm / ca un zăvor sub dulceața flăcării de sudură” sau în sfîrșit: „și-n timp ce fericea ți se lipește de trup ca o cămașă transpirată”.

Aceste comparații explicite și totuși enigmatice pot fi întîlnite în toate poeziile lui, ca un fel de motorase generatoare de lirism. Nu există obscuritate, propriu vorbind, ci numai ambiguitate. Poeziile sînt misterioase și totodată clare. Motivele, de ordin sentimental, sînt învaluite în atmosfera unei limbi bogate, sărbătorești, fermecătoare: „Iată-mă

Traian T. Coșovei, **Poeemele siameze**, Editura Albatros

adormit și binemirositor aşadar, în grădina de vară — / cu urzicile și scaieții și florile de mentă, / în timp ce soarele decade ca o mare putere maritimă / și tu măninci un profiterol cu delfinul la cofetăria din colț / în umilînța abjectă a clipei de-acum în care își înecă iluziile / toate resturile și toate cutiile de conserve ale trecutului”. Majoritatea eroticelor sînt astfel de cîntece, impregnate de o tristețe nedefinită, „romante” subtile, rafinate, cuceritoare prin autoironie: „Ninge pentru ultima oară anul acesta — / un frig singeros taie nasurile boierilor albi ai zăpezii / și fiecare fulg e-un inger căzător bubuînd pe-acoperișuri. / E-un păcat ce apasă. O lene geroasă născătoare de umbre și visuri. // Acum aş putea să mă văicăresc — neștiut de nimeni, / ca o dubă de ciini vagabonzi aş putea să dispar cu lira mea veninoasă și rea”. Jocul cuvintelor e magistral: „Nici o mașină de scris nu te putea zugrăvi pe tine. / Se spune că albul brațului tău nu mai încăpea în pielea nici unui cuvînt. / Și-n timp ce te legănai toată ca o mărgăcităcută / la gîtul sucit al elocvenței, / eu nu eram decît o vorbărie la modă — / o clevețcală intelectuală și cioclopedică răsrîntă în cești de cafea / și trădată de urechile de măgar ale cuvintelor”. Oricît de simple ar părea versurile, ele implică un travaliu cultural secret, sînt imbibate de acruul unei anumite lirici, care, de la simbolisti la contemporani, caracterizează sensibilitatea noastră cea mai vie. Aceste observații sînt valabile pentru majoritatea versurilor din carte.

Cu unele nuanțe. **Poeemele siameze**, de la început, conțin indicii pentru o stare de spirit oboșită, vădit melancolică. „De-acum nu mai sînt” este leit-motivul unei sensibilități anesteziată, care își asociază crepusculuri fastuoase, veri „pe sfîrșite” ca „o umbră singerindă în așteptarea întunericii”, cînd „noaptea-i pe aproape”. Lirismul lui Traian T. Coșovei nu este din speța celui direct confesiv. L-aș numi spectacular. Poetul închipuie spectacole ale sufletului, mici scene și tablouri aparent fanteziste, pe care le scaldă în lumina multicoloră a unor reflectoare invizibile. Tonul diferă intruciva în ciclul **Într-o cameră de hotel**, deși nici de aici nu lipsesc poemele de atmosferă voit desuetă (**Vechea terasă de vară**: „jumulesc de pene pălăriile altui veac”). Stilul e parcă mai economic, aproape telegrafic și cu un accent impersonal pe alocuri. Cîte un motiv bavcovian, prelucrat, se ivește pe neașteptate în urzeala discursului: „și plouă strîmt / și plouă fără speranță / și gîtul tăiat al ferestrei mă privește cu un ochi”. Invenția lirică e insolită, senzuală, amintind de M. Cărtărescu: „Pină și în patul iubi-

tei, / dorința ta așează un amplificator pentru foșnetul cearșafului. / Noaptea pină și orașul era pentru tine o blană de pisică / electrizată de bastoanele de ebonită ale vardiștilor”. Sau fronda spumoasă: „Tu ai putea îndupleca o nouă eră glaciară — / cu șarmul tău / ai putea face ocolul pămîntului în optzeci de zile”. La origine e Minulescu, pe care poezia tinăra de astăzi îl redescoperă într-un mod uimitor. Se prea poate ca, în felul acesta, să reîncepem a prețui un poet prea legat de mucavaua decorului de la 1910—1920, citindu-l cu amuzament retrospectiv. Moda „retro” — existentă la Traian T. Coșovei în **1, 2, 3 sau...** ca și la alți tineri poeți — priește celui mai extravagant dintre simbolisti. Sigur că, la M. Cărtărescu, Florin Iaru sau Traian T. Coșovei, minulescianismul e contrafăcut din unghi juvenil-critic: „Eu aici sînt june. O balenă albă într-un estuar de liniște. Un superstar, — / un cruciat al ideii sfinte de Coca-Cola. Și de blue-jeans. / Un misionar al spațiilor verzi, democratice. / Un obiectiv survolabil. / Un individ, adică nimic. / O zecimală în cifra ta de afaceri. / Unul căruia i se recomandă întoarcerea la natură. / Și motociclismul, autostopul — / și budismul zen. Adică nimic. // Sînt și eu un june. / Hei, fraților, — uitați-vă la mine!” Dar faconda pare aceeași. În fine, **Întoarcerea bumerangului** conține șapte poeme, cheag pentru un viitor volum, mult mai „abstracte” și enumerative, despre care numai cu greu imi pot face o idee acceptabilă. Arta poetică sugerată la un moment dat indică o atitudine de protest contra retoricii: „Aidoma broaștelor care își înghit progeniturile / cuvintele singure nu nasc nimic. // Și înghit sunetele, degustă plescătura și-atît. / Și întesul lor nu e mai mult decît o pungă plesnită / în întunericul unei săli de cinema...”. Dar retorismul e de fapt particularitatea principală aici, unde imagistica s-a rarefiat și elocvența este în mediul ei: „O gură de zăpădă ți-ar vorbi în numele frigului, / dar tu te aperi cu zgura, / cu țigla roșie pisată mărunt, presărată pe lucruri / încît nimic nu înghetea sub vrajă”, etc. Aspectul limbii este instrumental, nu substanțial, de unde și impresia de discursivitate. Încă o dată, nu știu dacă poezia lui Traian T. Coșovei va părăsi imaginile, analogiile, simbolurile, la care se referea motto-ul din Yeats, și care i-au făcut pină azi bogata originalitate, pentru abstracțiile retoricii. Judecînd după cele șapte poeme finale, așa s-ar crede. Vom trăi și vom vedea.

Nicolae Manolescu

PRIMIM: Cronologie eminesciană

● *Potrivit dreptului conferit prin Legea presei, subsemnatul ține să facă următoarele precizări în legătură cu breviarul lui Șerban Cioculescu publicat în România literară din 29 septembrie 1983, p. 7:*

Auturul breviarului dă „cîteva exemple de contradicție flagrantă a datelor” în lucrarea mea *Mihai Eminescu*. Alte exemple rămîn prezumptive. Dintre cele cîteva exemple înșirate, vom alege și noi pe cele mai importante. Auturul breviarului regretă că nu știu ce este antedatarea, fiindcă la pagina 454 scriu: „21 decembrie: Apare volumul: *Poesii de Mihail Eminescu*. Pe copertă, s-a însemnat 1884 (antedatare)”. Observ că evenimentul este consemnat la anul 1883, așa cum oricine poate constata, pe aceeași pagină, iar antedatarea se referă la acest an, fiind un avertisment pentru cititori, nicidecum la anul 1882, cum insinuează Șerban Cioculescu. Dealtfel, la același an, în șirele următoare urmează: „Apariția volumului este anunțată de ziarul *România liberă* din 23 decembrie 1883” (pagina 455). Deci o eludare evidentă a textului, pentru a se susține o concluzie eronată.

Remarc apoi că un tabel cronologic este sumar, iar data nașterii lui Mihai Eminescu este fixată la 15 ianuarie, fără a mai înșira celelalte ipoteze, legate de anul 1849 sau 1850, de mult cunoscute de toți biografii. La Universitatea din Berlin, Mihai Eminescu s-a înscris ca „student ordinar”, avînd *Anmeldungsbuch*, nu un simplu *Index lexionum* ca la Universitatea din Viena. Acest *Anmeldungsbuch* nu i se putea elibera „pe simpla declarație verbală”, cum afirmă Șerban Cioculescu. Dacă s-ar fi ostenit să citească și textul, atunci auturul breviarului ar fi citit la pagina 51: „Între documentele eminesciene berlineze, publicate de Stancu Ilin (*Manuscriptum*, 1, 1977, p. 144—145), este și cererea cu numărul 693 a studentului Mihai Eminescu

de a i se elibera un certificat de absolvire a primelor două semestre la facultatea de filozofie, anul 1872/1873, în care se specifică: «Inscris la această Universitate la 18 decembrie 1872 în baza certificatului anexat de la Gimnaziul din Botoșani» (pagina 51). Este clar *odată pentru totdeauna* că Mihai Eminescu își terminase studiile gimnaziale.

Lista renașcentistilor poate începe și cu Dante, „ultimul poet al evului mediu și în același timp primul poet al epocii moderne” (F. Engels), a cărui *Divină Comedie* este „o sinteză a tendințelor înaintate care vesteau Renașterea” (*Dict. encicl. rom.*, II, p. 14). Delimitările și exclusivismul nu sînt caracteristicele mele, așa cum sînt eliberat de prejudecăți. Poezia *La o artistă* este dedicată, după G. Bogdan-Duică, artistei Eufrosina Popescu (D. Murărașu, *Poezii*, comentat, p. 287), așa că poezia nu trebuie să fie legată de sentimente materno, ci cel mult de o admirație care i se cuvenea și după auturul breviarului.

Problema mitului rămîne deschisă; ea nu se poate rezolva prin afirmații dogmatice „nu există un mit Creangă”, iar îndrumarea de Mihai Eminescu a lui Ioan Slavici, a lui Ion Creangă și a lui I. L. Caragiale nu aparține mitului ci istoriei literare; această îndrumare a fost reală și este recunoscută de toți biografii, minus Șerban Cioculescu. Mie mi se lasă această „dulce iluzie” a îndrumării, parcă ar fi numai a mea. Dulcea iluzie este a mai multora!

Cît privește vîrsta lui Mihai Eminescu, o elementară prudență cere ca să ne ferim mai întîi la scrisoarea trimisă din Viena unui amic: „Nevoind nici să-mpărtaşesc soarta fraților mei, risipiți prin streini, am decis să mă întorc în țară... Mi-e indiferent cum — eu s-așa nu mai pot fi fericit în lume. Voi să reintru în nimnicicia din care am ieșit...” (p. 21). Că în anul cîmplit 1883, poetul, grav bolnav, își făcea planuri că va trăi 78 de ani,

avînd ulcere pe gambe și dureri de cap insuportabile, nu se poate explica altfel decît prin socotilele iluzorice pe care și le făcea!

Rămîne „gingașa” problemă a mult nedreptății Veronice Micle. Vom fi totdeauna de partea ei, precizînd că nu putem introduce în text multe și revelatoarele sale scrisori, publicate de eminescologul Augustin Z. N. Pop cu deosebită grijă și pricepere.

Ca la urmă, după scrisoarea mea adresată lui Șerban Cioculescu la 30 septembrie 1983, dînsul s-a grăbit să facă o erată, după ce i-am atras atenția că N. Timi-raș n-a fost ginerele lui Ion Creangă: „Erată la *Albumul Ion Creangă*. N. Timi-raș a fost ginerele lui Constantin Creangă, nu al lui Ion!” (*România literară*, 6 octombrie 1983, p. 7). Precizăm din nou: Constantin I. Creangă a fost căsătorit cu Olga Petrea (iunie 1886). S-a despărțit de ea în 1906, dar Olga ceruse separare de patrimoniu încă din 1904. A avut un singur copil (un băiat), după cum se vede în *Album Ion Creangă*, 1983, p. 165. În 1911, Constantin Creangă s-a căsătorit cu Nonia (Maria), dar și ea cere despărțire de el îndată (1912), neavînd cu ea copii (G. Călinescu, *Ion Creangă. Viața și opera*, București, 1966, p. 230). N. Timi-raș (*Ion Creangă, după documente vechi...* 1933) n-a fost nici ginerele lui Ion Creangă, nici ginerele lui Constantin I. Creangă. Nici în: *Note și variante* la: Ion Creangă, *Opere*, II. Ediție îngrijită de Iorgu Iordan și Elisabeta Brăncuș, 1970, p. 330—331, nu se specifică nimic despre copiii lui Constantin Creangă. Numai Vladimir Streinu are o listă cu numele unor familii „de cuseri, cumeri, cumnați, unchi, nepoți și veri ai lui Ion Creangă”, printre care este și numele lui Timi-raș Achiței (*Ion Creangă*, 1971, p. 25). N. Timi-raș rămîne un bun colecător al amintirilor postume din Humulești și din Iași, dealtfel destul de întîrziate, fără a fi nici ginerele lui Constantin Creangă. Acesta este adevărul, pină la înlocuirea lui cu altul, bazat pe documente.

Petru Rezuș

ROMULUS GUGA

■ CĂTRE căderea unei zile tomnatice, colegul și prietenul nostru Romulus Guga a încetat din viață. O boală necunoscută l-a dus ca pe o frunză, după un timp de neliniște și de suferință. Din cite am aflat, printre ultimele lui dorințe a fost și aceea ca la moarte să fie o pomenire mută a celor apropiați. Iată de ce, vestea pe care o aducem, sc alege din nesfîrșită și totuși oprită durere.

Il știam la Vatra Iut din Tirgu Mureș, neobosit muncitor al conde-iului, neodihnit căutător al documentelor demnității noastre naționale, neclătinat apărător al adevărului și al frățietății. Il știam acolo, unul din punctele de sprijin ale scrisului nostru, în zarea Cîmpiei și către munții lui de baștină. Poetul, prozatorul, dramaturgul, redactorul Romulus Guga, întîlnit pe străzile orașului ori în drumurile prin Capitală, avea, în gestul obosit și în vorba foșnită, o nestăpînire, o ardore pașoptistă, ceva din spiritul justițiar de epocă memorandistă. Era un ambasador unic în raporturile noastre cu confracții de alte graiuri, un coleg respectat pentru neînduplecarea lui de spirit modern și de arhivar transilvan.

Înceiam un articol, cu suflul aureolat al Unirii, cînd vestea morții lui a căzut ca o cortină de plumb peste amurgul neîntinței. Tre-cuse de patru decenii parcă mai ieri alaltăieri, și cit impresiona prin maturitatea gestului său civic și literar, și cit de lungă pare să fie istoria „Vetrei”, de cînd il știam pe Guga acolo, la bine și la greu, după împrejurările vieții. Cel care a avut curajul să întîmpine ideea morții cu o floare, și sosirea ei cu o operă, ar înțelege, cu zîmbetul întotdeauna tomnatic, parcă dintr-un spațiu al ofilirii, cită durere mă împinge în scrierea acestei pagini, cite lăsăm în urmă în spațiul dintre noi, cită iubire și prețuire nu sîntem în stare să ne spunem pină sîntem ceea ce sîntem, cită înțelege-re vine să ne acopere peste pămîntul, ori peste cenușa, ori peste neantul în care intrăm. Să fi rămas și pentru el, în ceasurile suferinței și trecerii, măcar o umbră a florii aceleia vestitoare de speranță!

Ion Horea

Dezbateră științifică „Sensuri și valori ale umanismului în cultura veche românească”

■ Sub egida Academiei de Științe So-ciale și Politice și a Universității Bucu-rești, în zilele de 17—18 octombrie a.c. a avut loc la Institutul de istorie și teo-rie literară „G. Călinescu” dezbateră științifică: „Sensuri și valori ale uma-nismului în cultura veche românească”. În cadrul dezbaterii, organizată în preajma aniversării a 65 de ani de la Marea Unire din 1 decembrie 1918, au fost analizate din perspectivă contem-porană permanențele și dimensiunile naționale și universale ale umanismului românesc, de la cele dintîi manifestări ale culturii orale și scrise, unitate și continuitatea poporului român pe întreg teritoriul, așa cum o atestă vestigiile isto-riche, creația literar-artistică pe tot parcursul evoluției ei.

Evocînd figurile unor mari savanți care au militat pentru Unirea de neam a românilor, atît în comunicări cit și în intervenții la discuții, membri ai Aca-demiei, cercetători științifici, cadre didactice, istorici și critici literari și de artă au subliniat caracterul angajat, civic și politic, profundul patriotism al culturii și cărturarilor noștri, în toate etapele hotărîtoare ale istoriei, ca o trăsătură permanentă, distinctivă, a uma-nismului culturii noastre. Totodată, parti-cipanții la dezbateră au evidențiat cli-matul de efervescență creatoare al epo-cii contemporane, modalitățile specifice de cercetare și integrare a marilor valori ale trecutului, a tradițiilor înaintate ale culturii noastre, în sistemul de valori propriu umanismului revoluționar al so-cietății socialiste românești.

Iubirea în secolul douăzeci

HORIA ZILIERU se conformează așteptărilor publicului și scoate o ediție fastuoasă a poeziilor sale de dragoste: *Addenda la un fals tratat de iubire* (*). Se știe de multă vreme că mereu tinărul poet ieșean este un specialist în acest domeniu, dar abia acum avem imaginea cuprinzătoare a unei opere consacrate în întregime problemelor erotice. În postfața sa — care se dovedește ca de obicei un spectacol al risipei de ingeniozitate, dar și al inadecvării — Marian Popa își pune o întrebare judicioasă: cum se mai poate scrie azi poezie de dragoste în condițiile în care secole la rând s-au experimentat toate posibilitățile de exprimare a adorației față de ființa iubită? Sau, ca să-l parafrăzăm pe Adrian Păunescu, „ce se mai poate când nimic nu se mai poate”, pentru că totul a fost spus?

Autorul recentului volum oferă o soluție originală pentru ieșirea din impas. El își interzice pur și simplu să vorbească despre iubire, ca și cum ar fi o personaj dintr-un basm supus unui regim prohibitiv de tip magic. Sau, dacă vorbește, o face în treacăt, nediferențind prin intonație elementele erotice de cele nonerotice, transformându-le deci într-o recuzită oarecare. Postfațatorul își mobilizează inteligența sa permanent disponibilă pentru a identifica în poezia lui Horia Ziliu simboluri erotice și le și identifică, desigur, la tot pasul, dar trebuie să recunoaștem că astfel poate fi citit orice text, chiar și *Mersul trenurilor*. Dacă nu recurgem la o tehnică de inventar și nici la o interpretare tendențioasă, ci parcurgem textele ca pe oricare alte texte, dezinteresându-ne și receptiv exclusiv la aspectele în mod real importante din punct de vedere estetic, constatăm cu surpriză că *despre dragoste* se vorbește destul de puțin. Și totuși, poetul exprimă dragostea, dar prin altceva decât prin simboluri.

Am văzut odată, în București, expoziția unui pictor francez excentric și printre

*) Horia Ziliu, *Addenda la un fals tratat de iubire*, cu o postfață de Marian Popa, Ed. Junimea, 1983.

tablourile de acolo m-a frapat unul intitulat *Albastru*, în realizarea căruia culoarea albastră nu fusese folosită absolut deloc. Cu galben, negru, verde, roșu pictorului desenase o mare în furtună, dar în așa fel încât privind-o aveai impresia că vezi un imperiu al albastrului. Horia Ziliu procedează în mod similar; folosește ca mijloace de exprimare elemente dintre cele mai eterogene, însă în așa fel încât creează o senzație puternică de eroizare a lumii de panerotism.

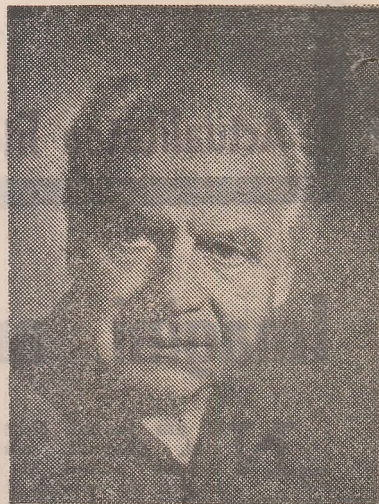
Secretul constă, cred, într-o inepuizabilă frenezia a discursului liric. Știm, din ceea ce observăm în mod curent în jurul nostru — deci chiar înainte de a-l citi pe Freud — că energia erotică, aflată întotdeauna în exces, ca măsură de asigurare din partea naturii, creează în jurul actului împreunării un întreg halo de manifestări superbe și „inuile”. Această energie îi determină pe oameni să se îmbrace somptuos și să vorbească febril, să alerge în serpentină și să facă daruri, așa cum determină la plante apariția unor flori multicolore sau la păsări formarea unui penaj pompos. Drept urmare — chiar dacă nu constătim faptul — ori de câte ori întâlnim asemenea manifestări și nu le găsim o altă explicație le tratăm în mod reflex ca pe un mesaj erotic. Poezia lui Horia Ziliu are toate datele pentru a fi citită ca un mesaj de acest gen. Nu conține sintagma „te iubesc”, dar este atît de febrilă, de ornamentată, de perversă încît ne transmite fără echivoc o confesiune amoroasă.

Se remarcă, în primul rînd, o nestăpînită volubilitate, manifestare indirectă a stării de exaltare. O volubilitate teatrală — ca la Emil Botta — în care principiul cantitativ se dovedește mai important decît cel calitativ. Solemn și transportat, poetul vorbește mai mult, mai tare, mai sofisticat decît oamenii obișnuți. Ritmul și rima îi servesc tocmai pentru realizarea unei maxime productivități lingvistice, știut fiind că umplerea unui cadru dat este mai ușor de realizat decît construirea într-un spațiu gol. Îi plac cuvintele exotice, de preferință cele vag cunoscute, deoarece contribuie la crearea unei atmosfere de vrajă. Puțini experți în hermeneutică — poate nici chiar Adrian Marino — ar reuși să interpreteze fiecare simbol și să integreze toate simbolurile într-un sistem: „Trec cu hieroglifele sub pleoape / de morgane plins și fulgerat / ochiul pare pe bătrîne ape / patul de cenușă vulturat. // Cerul cu privirile închise / leapădă stiharele în noi / și adorm sub bolți de paracelis / candelă cu roze de noroi.” (*Fratele miniei*). Am putea, cel mult, delimita aria preferințelor, care cuprinde referiri mitologice, cunvinte cu sonoritate de aramă, asocieri șocante de elemente incompatibile, ca și tot ceea ce contribuie la întretinerea unei atmosfere de dramă cosmică iar adeseori doar de melodramă terestră. Ca un adolescent care pozează în martir pentru a atrage atenția unei fete indifferente, poetul lasă mereu să se înțeleagă că este un neînțeles, că i se întîmplă lucruri extraor-

dinare, că deține secrete: „În adunări de jertfe — aud părinții / arzîndu-mi partea moștenirii mele / vîrsînd în flăcări vinul suferinții / și mierea mintuirii. Alte stele // încing o turlă-n care te așteaptă / jertfelnicul și pravila cea mare / cu slova nesvîntată de sudoare / și tresă de aur înțeleaptă.” (*În groapa altui vîz*). În ceea ce mă privește, mărturisesc că nu mă entuziasmează acest gen de declamație prețioasă, deși nu pot să nu observ că are o anumită expresivitate, de tapiserie bisericască văzută la lumina pilpitoare a luminărilor. Lipsa elementelor specifice civilizației moderne asociată cu o gravitate de ceremonie esoterică te îndeamnă parcă să izbucnești în ris, chiar și cu riscul de a provoca indignarea spectatorilor din jur, pătrunși de solemnitatea momentului.

Tocmai de aceea optez fără rezerve pentru poemele mai noi ale lui Horia Ziliu, în care tot acest registru al solemnității este reluat dintr-o perspectivă parodică. Apelul erotic nu-și pierde nimic din intensitate pentru că și jocul, exuberanța, amuzamentul rafinat îl pot exprima la fel de bine. Se poate vorbi chiar, în legătură cu aceste poeme, de un senzualism filologic, cu solidă tradiție în literatura română (Anton Pann, Tudor Arghezi, Ion Barbu, Ion Gheorghe — cel din *Zoosofia*, Șerban Foartă ș.a.). În orice caz, este o plăcere să citești cu glas tare sau să descifrezi, atent la grafie, poeme ca *Antonpannescă*, *Femeia îndrăgostită de moarte*, *În timpul războiului din Troia* sau *Inspirația mea capra de makabra*. Iată cîteva fragmente din poemul *În timpul războiului din Troia*, superb scenariu pentru un carnaval lingvistic. La început, poetul ne povestește cum a luat ființă un atelier de versuri „a cotă de gara titu” și cine sînt asociații acestei firme insolite: „*miaha* — cu măștile de gaze / *chi* / agent de legătură / *znac* — cu sorocov și olmaze / cu potcap și cu trăsura / ... / unul roșcovan ceapcin / astrăgaci / și cotcare / cu trăgaci / prin amoare / celălaltul un acin / c-o ghioagă de mirtoagă / preoteasă și pegasă // amindoi : aed și bard / tusea-junghiu gard în gard / circiiacl și ciracul”. La un moment dat, în atelierul nou înființat își face apariția, drept clientă, nimeni altcineva decît „*hymera* lui paciurea” și unul dintre meșteri se grăbește să-și ofere serviciile: „doamnă — zic — vreți acrostih / (ea strănută-n st și ih) / cu fligoarna și flașeta / nu mai (ză) dărim planeta / *i pac toba și trombonul* / te vom trece acheronul”. Ce se întîmplă mai departe cititorii o vor afla singuri. Dar ceea ce se întîmplă în general în poezia lui Horia Ziliu o putem spune de pe acum, ca pe o veste bună: eliberîndu-se de vechiul și atît de persistentul teatralism, integrînd în componența ei o mai mare cantitate de luciditate, ceremonia erotică se apropie de felul de a fi al oamenilor din secolul douăzeci.

Alex. Ștefănescu

Dumitru Almaș - 75

■ UNUL dintre cei mai activi și mai înzestrați conferențieri ai zilelor noastre, și totodată publicist, scriitor și istoric de talent, Dumitru Almaș a împlinit la 19 octombrie 75 de ani.

L-am întîlnit de-a lungul anilor în atîtea locuri: la Iași, la Suceava, la Galați, la Brașov, la Alba Iulia, la Zalău, la Tirgoviște, și de atîtea ori la radio, la televiziune, precum și în alte locuri. Pretutindeni a reprezentat cu demnitate elocința patriotică, dragostea pentru cultură și literatură, avîntul neobosit al luminătorului de mase și al evocatorului atîtor figuri istorice și literare românești.

Elev și discipol al lui N. Iorga, iar în limbă și stil al lui Ion Neculce și M. Sadoveanu, ca istoric și romancier D. Almaș s-a arătat preocupat îndeosebi de unele mari figuri ale istoriei naționale ca *Miron Costin*, cărula i-a consacrat un amplu și duios roman (1929), *Nicolae Milescu Spătaru* (1954), *Băleescu, revoluționar român* (1962), *Vînătoarea lui Dragoș* (1962), *Mihai Viteazul* (1961), *Frații Buzzești* (1971-1974) ș.a.

Ca romancier a publicat *Alei codrului fîrtate* (1956), *Mășterul Manole* (1940), *Viața e frumoasă, băieți* (1968), *Necunoscuta de la Sucevița* (1981). Cu pana reporterului inspirat a evocat în *Popasuri la vetrele istoriei românești* numeroase din locurile istorice ale țării: Suceava, Brașov, Tebea, Cimpia Turzii, Tirgoviște, Castelul Corvineștilor.

Profesor de istorie universală la Universitatea din București, D. Almaș s-a distins prin studiile dedicate unor mari evenimente din perioada modernă. A publicat totodată și numeroase manuale școlare și antologii pentru tineret.

A condus, la începuturile ei, revista „Magazin istoric”.

Temp de peste trei decenii, D. Almaș a fost unul din stilpii Universității culturale-științifice din București.

La mulți ani !

Vasile Netea

Vocația mitografiei

CU prilejul unei apariții editoriale de excepție, rod al pasiunii și erudiției întinse, un elogiu la adresa întemeietorilor de Dicționare se justifică încă o dată. Aproape ocultați, absorbiți în cele din urmă în conștiința publică de sintagma titlului de pe copertă, aceștia stau în linia întâi a culturii naționale, iar recunoștința noastră pentru truda lor benedictină nu va suna vreodată strident și supralicitant. Scutindu-ne de lungi căutări, oferind tinerilor studioși clarificarea rapidă a noțiunilor, aceste cărți primordiale, *Dicționarele*, își au locul așteptat în raftul din față al bibliotecilor noastre. Și pentru că anul 1983 ne-a adus două asemenea luminoase ofrande, *Dicționarul personajelor lui Dostoevski* de Valeriu Cristea, și cel mitologic, al lui Victor Kernbach, să conchidem afirmînd drepturile cel puțin europene ale acestora, în sensul unei difuzări recomandabile.

Dicționarul de mitologie generală pe care îl avem în față a amplificat, desigur, și sistematizat munca autorului pentru cartea sa precedentă, *Miturile esențiale* (Ed. științifică și enciclopedică, 1978). Aproape neobservată (și cit de regretabil!) de revistele cultural-literare, acea antologie de texte cu acces dificil și secționare tematică incitantă (*Cosmogonia, Elementele, Panteonul, Arhetipurile, Destinul, Spațiul și timpul*) oferise reperele gândirii mitice ale popoarelor din toate arile culturale, departe de o viziune îngust-europocentristă. *Dicționarul* nou al lui Victor Kernbach adaugă unor asemenea mai mult decît necesare lecturi (între altele, sursele poeticii emi-

*) Victor Kernbach, *Dicționar de mitologie generală*, Ed. Albatros, 1983.

nesciene), o armătură științifică solidă, care-l și transformă într-o „istorie și teorie a mitului”, vorbind „nu numai cercetătorului religiilor, ci și filosofului, istoricului, poetului, omului de știință, esteticianului, istoricului literar și de artă, antropologului” (Gh. Vlăduțescu — *Prefață*). Dar și mai importantă mi se pare adresa culturală extinsă asupra cititorului de orice profesie (mai ales tinăr), condus astfel spre esențele culturii într-un mod sistematic și accesibil, într-un stil lipsit de orice ostentație și dezechilibru. Să mai enunțăm ideea că *Dicționarul de mitologie* nu apare fără legătură cu vocația gândirii românești pentru mitografie, începuturile aparținînd încă secolului al XIX-lea. Heliade înțelesese, de pildă, funcția primordială antropologic-estică a mitului (în *Fabula, Curs de poezie generală*), numindu-l *mythistorie*. În articolul *Basm* al marelui său *Dicționar* Hasdeu vorbește despre un „complex mitologic” derivat din vis, sorginte „neconștientă”, odată cu basmul și „deceul”, dar și din sfera „conștientă”, cel dintîi factor explicînd asemănarea mitologilor, într-un mod congener conceptului de inconștient colectiv. În *Fragmentele sale* Eminescu definea mitul drept „un simbol, o hieroglifă (care) trebuie citită și înțeleasă”. (Poate că asemenea puncte de vedere ar fi trebuit consemnate și de Victor Kernbach, îndrîtuind nominalizarea acestor autori între mitologii citiți, ca și aceea a lui Herder sau Schelling, pomeniți numai în articolul *mit*). Incluzi pe drept cuvînt monografic, Blaga și M. Eliade încoronează hermeneutica românească a miturilor, pe care, iată o continuă autorul noului dicționar. Vocația mitografiei noastre se implică, dealtfel, în statutul literaturii însăși, intrucît funcția centrală a celei din urmă, aceea de a incorpora și transfigura

mitologeme, subliniază încă o dată importanța lucrării apărută în eficienta și bogata colecție de la „Albatros”.

Care este așadar metoda, strategia *Dicționarului* de mai sus, dincolo de caracterul fast al acestei apariții și de colosală muncă de despuiere a textelor (în multe limbi, și nu doar europene), esențializate și investite în paginile sale? În primul rînd se remarcă prezența conceptelor (fundamentale pentru domeniul abordat) în micromonografiile finalizate prin liste bibliografice esențiale, marcînd scrupulul științific exemplar al autorului. Figurează astfel termeni uneori greu de aflat precum *bogomili*, *Logos*, *hierogamie*, *orfism*; altele răspund riguros, determinînd dar nu schematic la noțiuni ca *religie*, *monoteism*, *antropomorfism*, *orfism*, *ezoteric*. Evident, cel mai amplu se prezintă articolul *mit*, esențializînd procesul mitopoetic, circulația, invariantele, mitologemele și invariantele mitice. Început printr-o definiție tranșantă („Națiunea tradițională complexă, născută în unghiul de incidență între planul cosmic și planul real”), articolul întreprinde un succint istoric al acestei „materii plurisemnificante” văzută prin hermeneutica anticilor pînă la Freud, Jung, Cassirer, Levy-Strauss, Mircea Eliade. Se fixează apoi caracterul proteic al mitului, ca gîndire simbolică (deschisă), caracterizată prin sincretism, eclecticism teologic și literaturizare, dincolo de care se descoperă arhetipul. Urmează diacronia mitului de la stadiul de act inițial la sensul conceptual; clasificarea tematică (m. memorial, fenomenologic, ipostazare a universului sau filosofic) cu respectivele compartimentări (panteonul, eroul, viața și moartea ș.a.m.d.). Prezentarea acestui nucleu central al *Dicționarului*, ca și al celorlalte, (enumerare anterior sau nu), îmbină claritatea ideli cu rigoarea și

concizia exemplară a stilului. Alte articole ale *Dicționarului* reprezintă excursuri în mitologiile popoarelor, în „arhivele” acestora, cum spunea Herder. Cu noaștem prin urmare miturile arabe, biblice, celtice, chineze, egiptene, geto-dace, iraniene, slave, indice, precolumbiene, africane. Victor Kernbach acordă un spațiu larg mitologiei române, potențată prin prezența unor „duhuri de tip animist” înregistrate și monografic (*Vilva*, *Zmeul*, *Cătețul pămîntului*). Erorii mitologici li se descoperă semnificația simbolică în cadrul diegezei mitice respective; e cazul lui Mithra, Varuna, Adam, Hekate, Orpheus, Zalmoxis, Zarathustra. *Dicționarul mitologic* mai prezintă mitologeme devenite ele însele forme simbolice, precum *Războiul ceresc*, *Potopul universal*, *Oul primordial*, *Insulele feteilor*. În felul acesta, sondînd istoria culturală a umanității în lumina unui raționalism fundamental și spirit științific percutant, autorul pune în mîna cititorului de diverse formații culturale și profesii un instrument de cunoaștere umanistă de prim rang.

Stăpînînd în adîncime antropologia secolului XX autorul ne-a oferit în același timp o atestare exemplară a competenței profesionale, a abnegației științifice, a probității și a talentului, pentru că nu în ultimul rînd *Dicționarul* lui Victor Kernbach, scriitorul, se citește ca o carte de pasionante eseuri.

Elena Tacciu

PRIN 1965—1966, după numai cîțiva ani de cronică literară în paginile „Contemporanului” de atunci, Nicolae Manolescu devenise aproape un simbol al sfidării atitudinii profesoriale; într-un fel cum altădată numai G. Călinescu îndrăznise (în critică; în poezie și în publicistică un rol similar avusese, încă mai înainte, Tudor Arghezi), tinărul foiletonist încălca dezinvolt convențiile, pronunțându-se pe tonul cel mai degajat și mai familiar în chestiuni a căror gravitate impunea de obicei un protocol impersonalizant al rostirii, dînd judecăți în răspăr cu cele constituite ori acceptate printr-un consens complice, afișînd programatic și ostentativ o subiectivitate de tip artist, scriind, în sfîrșit, cu o naturalețe, o prospețime și o mobilitate a expresiei ce contraziceau flagrant sobrietatea standardizată a textelor critice din epocă. Vremea literară se afla în plină schimbare. Cronicarul „Contemporanului” nu era singurul critic tinăr sau mai puțin tinăr care, într-o atmosferă culturală prielnică, tot mai prielnică de la o zi la alta, era angajat, poate mai mult dintr-un bun instinct decît dintr-o conștiință limpede a importanței momentului, în procesul mai general de normalizare a climatului și a vieții literare românești; era însă cel mai vizibil; și îi plăcea să fie așa, să se detașeze, să se izoleze, să se separe, adeseori sacrificînd și se poate ști dacă pe altarul orgoliului sau al spiritului critic, apropieri și afinități a căror acceptare i-ar fi limitat probabil libertatea de a fi singur și diferit. Dar mai ales trecea drept un adversar ireductibil al mentalității didactice, așa cum se alcătuisese aceasta de-a lungul anilor ce aveau să fie mai tirziu înghesuși, printr-un pseudonim de largă circulație, în cuprinsul unui singur deceniu, e adevărat, simbolic înțeles; iar cînd nu se ignora că incomodul tinăr critic este el însuși cadru didactic (asistent universitar, pe atunci), ce găseau (se mai găsesc?) „voci literare” ipocrit neliniștite de o preținsă incompatibilitate între spirit și profesie. Cum, adică, e posibil ca un profesor să stimuleze imaginația (termen favorit al tinărului Manolescu, aproape un blazon), să disprețuiască și să dinamiteze locurile comune, să îndemne la indoială și gîndire proprie, să aibă idei personale, să batjocorească platitudinea și clișeele, să scrie constant la revistă, cu o hărnicie lipsită aparent de orice efort, ca în joacă, de unde impresia de facilitățe, reușind să fie mereu atrăgător, interesant, nu doar lizibil ci și plăcut la lectură — în loc să debiteze solemn banalități, în loc să încropească articole late din fraze gata făcute și bune la toate, în loc să plictisească, în loc să fie pompos, marțial, cițfos și silnic? Era posibil. A fost posibil.

DOUĂ ecouri tirzii, unul direct și altul mai mult aluziv, ale anilor și împrejurărilor de atunci pot fi regăsite în noua carte a criticului, un alt volum din seria intitulată **Teme***, al pătrulea. Nicolae Manolescu a devenit, între timp, un veritabil Profesor. N-a fă-

* Nicolae Manolescu, **Teme 4**, Editura Cartea Românească.

Prima verba

2...

■ Despre romanul **Duminică mare** (Ed. Dacia) cu care debutează Doru Munteanu, profesorul Mircea Zăciu zice, între alte calde vorbe de recomandare, că ar fi „o «educație sentimentală», ținînd formarea unei conștiințe naționale, politice dar și o împlinire a virilității, căutare înfrigurată a ocaziilor amoroase”, frază cu trei cîmpuri semantice din care doar unul, și anume ultimul, ține de realitatea textului literar, celelalte două reprezentînd mai mult o proiecție în imaginar a criticului, cartea cum ar fi vrut-o domnia-sa. Și nu prea e. Dar ar fi putut să fie? După materia de întîmplări conținută, da. Un tinăr intelectual transilvănean, Horațiu Apolzan, locotenent în armata austro-ungară la începutul primului război mondial, cade (mai bine zis se lasă) prizonier la ruși dar, odată cu intrarea României în război, se oferă, alături de alți prizonieri români, ca voluntar în rîndurile armatei române, ceea ce îi conferă un statut privilegiat întrucît cei care-l făcuseră prizonier îi deveniseră acum aliați; în așteptarea închegării regimentului de voluntari români pe teritoriul Rusiei, tinărul ofițer stă de vorbă — ziua — cu viitorii camarazi despre fel de fel de lucruri și duce — noaptea — un război erotic; în clipele de repaos se lasă pradă amintirilor și viselor, ambele cu subiect erolco-erotic; în sfîrșit, regimentul se pune în mișcare, ia calea frontului dar, ghinion!, la prima întîlnire cu inamicul pe teritoriul românesc bravul locotenent e rănit, demobilizat și obligat să petreacă vreme îndelungată la Iași unde stă de vorbă — ziua — despre te miri ce cu diverși iar noaptea consolează aprig, într-un stil de-acum caracteristic, o tinără văduvă; pînă la

cut, e drept, o carieră didactică spectaculoasă, ci una mediocră; dar lectorul universitar de astăzi se bucură, printre studenți și seriile succesive de absolvenți, de un prestigiu în multe privințe considerabil; dealtfel, mulți dintre criticii români, de la Maiorescu și pînă la G. Călinescu și Tudor Vianu, au fost și eminenți dascăli. Cărțile lui, în special **Arca lui Noe**, lungul studiu despre formele și evoluția romanului românesc, sint lucrări de căpătîi pentru tineretului studios și pentru profesorii de literatură și de limbă română; funcționînd de aproape un deceniu în paginile „României literare”, foiletonul său e o instituție, instanța critică în mod sigur cea mai urmărită; de mai mulți ani, conduce un cenacul literar studentesc, reabilitînd astfel o bună tradiție a literaturii române, aceea a cenacurilor îndrumate de critici, nu de creatori propriu-zisi, care prin însăși condiția lor sint mai înclinați către pitoresc, admirație mutuală, exhibiționism și judecăți capricioase, determinate de „gust”, nu de spiritul critic — a se compara, în acest sens, **Junimea** lui Maiorescu și **Literatorul** lui Macedonski.

Nu întîmplător am amintit numele lui Tudor Vianu. Cînd, pe la jumătatea deceniului '60—'70, Nicolae Manolescu a scris o cronică „rea” și mai ales „de sus” (o specialitate a sa, de altfel) despre o carte de Tudor Vianu, adversarii lui — care nu erau însă cîtuși de puțin și partizani, în spirit sau de idei, ai autorului **Esteticii** — aproape că l-au învinuit de ultragiul cultural. „Recenzia — spune, acum, Nicolae Manolescu însuși — a părut insolentă admiratorilor lui Tudor Vianu și trebuie să recunosc că nu erau departe de adevăr”. O revizuire? N-ar fi nici prima, nici ultima; dar criticul adaugă: „nu retrag nimic din ce am scris atunci, încerc doar să-mi explic mie însumi atitudinea”. Și urmează o lămurire foarte interesantă, nu atît în sine, cit prin termeni („cu suficiența vîrstei, mi spuneaam că...” și natura concluziilor: psihologice, nu literare și nu morale. „Cînd sintem tineri — scrie astfel Nicolae Manolescu — sintem cu inocență dogmatici. Absolutizarea unui fel de a judeca lucrurile ne răpește posibilitatea judecării senine. Toleranța, care e o mare bucurie a spiritului, se învață mult mai tirziu. Astăzi nu numai că lectura lui Vianu nu mă mai irită, dar găsesc în ea un motiv de plăcere, pe care n-aș fi conceput-o, măcar, acum douăzeci de ani. E poate bizar, dar oarecum iritantă a devenit pentru mine lectura lui Călinescu, printr-o inversare psihologică. În tinerețe, aveam psihologia emulului, care acceptă doar ceea ce se află în sfera modelului său și tinde să nege restul; la maturitate, simțim nevoia unei confruntări mai largi și ne îndepărțăm de ceea ce se află prea aproape de noi”.

Nu pun la indoială nici „suficiența vîrstei” (deși suficiența adevărată nu dispăre cu înaintarea în vîrstă, dimpotrivă, se agravează: tocmai că în tinerețe spiritul este mai deschis, mai profund, prin fermentația firească a vîrstei), nici „psihologia emulului”, nici „absolutizarea

anul fel de a vedea lucrurile”; numai că vorbind despre toate acestea criticul se trage îndărătul unui tipar impersonal, atitudinea sa în cazul dat (poate și în altele) devenind astfel ilustrarea unei legități universale, ineluctabile; atît de puțin complezent cu alții (mai ales cînd e vorba de critici; iar dintre aceștia mai ales cînd e vorba de cei importanți), Nicolae Manolescu e, cu sine, prevenitor și ceremonios. Încîn să cred că explicația lui suferă de generalitate: e valabilă oricînd și oriunde. Jertfește, cu alte cuvinte, particularul, concretul istoric, adevărul propriu al unei situații, al unui moment, al evoluției unei personalități. Ca să mă autocitez și eu, urmînd exemplul mai vîrstnicului meu coleg Valeriu Cristea: cînd am încercat (în portretul făcut criticului în **Scriitori tineri contemporani**) să analizez „călinescianismul” lui Nicolae Manolescu din perioada începuturilor sale, am afirmat că era literal, nu de structură. Toți criticii din acel moment „călinescianizează”, așa cum pe la 1890—1900 toți poeții „eminescianizează”, formula călinesciană reprezentînd însă nu o modă și un fenomen de epigonism, ci o garanție a libertății (și a eliberării) expresiei critice din canoanele dogmatismului; sau, și mai exact, o soluție. Este ceea ce și spune, dar — ce păcat! — fără să insiste, și N. Manolescu în textul din **Teme 4** la care mă refer: „nu mă interesa — precizează criticul — ce-mi spun **Cronicile optimistului**, ci cum anume, adică spiritul lor”. Dar să fie reductibil oare spiritul unei scrieri — fie ea un roman fluviu, un poem, un eseu, o recenzie — la cum? ! Atenția absolutizată pentru cum nu atrage oare indiferența la ce, cu toate consecințele ei?

EVOLUȚIA lui Nicolae Manolescu nu s-a făcut „de la Călinescu” (spre „Vianu” ori altceva/altcineva, numele avînd semnificația unor repere): s-a făcut de la „călinescianismul” astfel înțeles. Și, mă grăbesc să adaug, această înțelegere denatură de fapt sensul însuși al spiritului călinescian, de neconfundat cu partizanatele, atîtea cîte au fost, atîtea cîte sint, ce îl trădează sub aparențe de fidelitate mergînd pînă la idolatrie. Critica românească de azi, în tot ce are mai bun și prin toți reprezentanții săi importanți, atît de numeroși, a intuit ori și-a conștientizat riscurile (morale și intelectuale, deopotrivă)

Calendar

- 10.X.1910 — s-a născut **A. E-bion**
- 14.X.1893 — s-a născut **Titus Stoika**.
- 14.X.1906 — s-a născut **Mircea Pavelescu**.
- 14.X.1908 — s-a născut **Nicolae Rădulescu Lemnaru**.
- 14.X.1908 — s-a născut **Lascăr Sebastian** (m. 1976).
- 14.X.1917 — s-a născut **Viorel Alecu**.
- 14.X.1920 — s-a născut **Salamon Sombori Sándor**.
- 14.X.1923 — s-a născut **Victor Kernbach**.
- 14.X.1929 — s-a născut **Mircea Șerbănescu**.
- 14.X.1948 — s-a născut **Marian Papahagi**.
- 14.X.1983 — a murit **Horia Stancu** (n. 1926).
- 15.X.1896 — s-a născut **Dumitru Gațișeanu** (m. 1979).
- 16.X.1836 — a murit **Nicolae Dimache** (n. 1777).
- 16.X.1863 — s-a născut **Aurel C. Popovici** (m. 1917).
- 16/29.X.1885 — s-a născut **Mihail Sorbul** (m. 1967).
- 16.X.1907 — s-a născut **Moldov** (m. 1966).
- 16.X.1924 — s-a născut **Lidia Bote**.
- 16.X.1930 — s-a născut **Theodor Mănescu**.
- 16.X.1939 — s-a născut **Nicolae Damian**.
- 16.X.1976 — a murit **Traian Lalescu** (n. 1920).
- 17.X.1892 — s-a născut **Dragoș Protopopescu** (m. 1948).
- 17.X.1897 — s-a născut **Ștefana Velisar Teodorescu**.
- 17.X.1905 — s-a născut **Al. Dima** (m. 1979).
- 17.X.1908 — s-a născut **L. Kalustian**.
- 17.X.1923 — s-a născut **Constantin Bărbuceanu**.
- 17.X.1930 — s-a născut **Felicia Marinca**.
- 17.X.1935 — s-a născut **Aurelian Chivu**.
- 17.X.1973 — a murit **N. Dunașeanu** (n. 1881).
- 17.X.1981 — a murit **Țașcu Gheorghiu** (n. 1910).
- 17.X.1983 — a murit **Romulus Guga** (n. 1939).
- 18.X.1907 — s-a născut **Mihail Sebastian** (m. 1945).

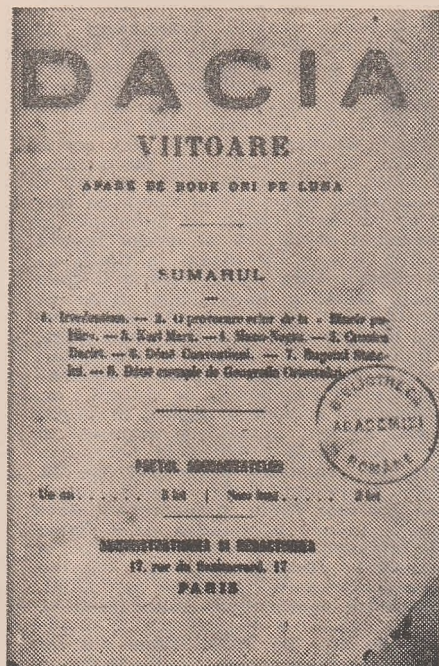
ale interesului excesiv pentru cum în dauna lui ce. Nicolae Manolescu însuși, din această perspectivă, oferă o ilustrare convingătoare a procesului, cu atît mai vizibil în cazul său cu cît părea (nu spun și că ar fi fost) cel mai puțin disponibil pentru o asemenea evoluție. Nu susțin că astăzi criticul scrie mai puțin bine, mai puțin expresiv, că stilul său ar fi devenit rigid, sărac, precar; cum nu este nici al celorlalți critici cu autoritate al momentului actual, de la mereu tinărul în spirit Șerban Cioculescu la (încă) tinerii biologici Mihai Dinu Gheorghiu, Ioan Buduca, Dumitru Radu Popa, Radu G. Teșosu; scrie însă mai eficient. Problema lui cum nici nu se mai poate pune, de fapt; ține de un stadiu elementar, denotă — atunci cînd se pune — existența unui nivel rudimentar de cultură; or, azi literatura română a depășit în chipul cel mai evident impasul și expresiv în care o aduseseră aplatizările normative înainte de jumătatea deceniului '60—'70. Nicolae Manolescu crede că poate întrevădea la Tudor Vianu „o convingere foarte adîncă”, „anume necesitatea de a funda viața intelectuală pe respect reciproc și pe adevăr”: eficiența în critică provine din conștiința activă a acestei necesități. O conștiință profesională, funcționînd ca atare — iată ce a cîștigat critica românească de azi. Iar noile **Teme** ale lui Nicolae Manolescu pot fi citite și ca un document specific al dobîndirii acestei conștiințe, fie că observăm rarefierea asociațiilor anecdotice dintre lumea literaturii și viața cotidiană (al căror campion e, în momentul de față, Alex. Ștefănescu), fie că remarcăm creșterea progresivă a interesului pentru precizie, transformarea criticului dintr-un interpret ingenios într-un expert al analizelor foarte aplicate, fie că, prin efectul punerii alături a unor texte scrise la mari intervale de timp, se creează impresia de contrazicere acolo unde este în fond o evoluție (de aceea și sint, probabil, indicate datele primei apariții). **Temele** lui Nicolae Manolescu reprezintă o autobiografie spirituală indirectă.

Mircea Iorgulescu

- 18.X.1907 — s-a născut **Maria Arsene** (m. 1975).
- 18.X.1911 — s-a născut **Robotos Imre**.
- 18.X.1928 — s-a născut **Ștefan Mihăilescu**.
- 18.X.1936 — s-a născut **Ion Aramă**.
- 18.X.1938 — s-a născut **C. Stănescu**.
- 18.X.1980 — a murit **Teodor Mazilu** (n. 1930).
- 19.X.1897 — s-a născut **Jacques Byck** (m. 1964).
- 19.X.1904 — s-a născut **N. N. Condeescu** (m. 1968).
- 19.X.1912 — s-a născut **George Popa** (m. 1973).
- 19.X.1916 — a murit **Const. T. Stoika** (n. 1892).
- 19.X.1961 — a murit **Mihail Sadoveanu** (n. 1880).
- 20.X.1892 — s-a născut **Tache Papahagi** (m. 1977).
- 20.X.1892 — s-a născut **Ion Crețu** (m. 1970).
- 20.X.1895 — s-a născut **Alexandru Rosetti**.
- 20.X.1906 — s-a născut **Octavian Popa**.
- 20.X.1924 — s-a născut **Valentin Silvestru**.
- 20.X.1928 — s-a născut **Pompiliu Marcea**.
- 20.X.1930 — s-a născut **Ioan Grigorescu**.
- 20.X.1948 — s-a născut **Ioan George Șeitan**.
- 21.X.1902 — s-a născut **Emil Virtosu**.
- 21.X.1910 — s-a născut **Theodor Constantin** (m. 1975).
- 21.X.1911 — s-a născut **George Demetru-Pan** (m. 1972).
- 21.X.1923 — s-a născut **Mihail Gafița** (m. 4.III.1977).
- 21.X.1931 — s-a născut **Theodor Poiană**.
- 21.X.1979 — a murit **Nicolae Gane** (n. 1903).
- 22.X.1852 — s-a născut **Adam Müller Gutfenbrunn** (m. 1923).
- 22.X.1891 — s-a născut **Perpessicius** (D. Panaitescu, m. 1971).
- 22.X.1901 — s-a născut **Henri H. Stahl**.
- 22.X.1907 — s-a născut **Ceila Serghi**.
- 22.X.1916 — a murit **Ion G. Sbiera** (n. 1836).
- 22.X.1918 — s-a născut **Dan Dușescu**.
- 22.X.1927 — s-a născut **Constantin Olariu**.
- 22.X.1939 — s-a născut **A. I. Zăinescu**.

Laurențiu Ulici

ÎNTRU ÎNFĂPTUIREA MARI

„Sîntem fiii Daciei; voim Dacia viitoare”

■ UN grup de tineri revoluționari — cum se denuceau — au scos, acum o sută de ani, la Paris, revista „Dacia viitoare”, în care s-au ocupat și de problema Unirii mult dorită de toți românii. Grupul era format din: Vintilă C.A. Rosetti, Constantin Mille, Mișu Săulescu, Al. A. Bădărău, V.G. Morțun și alții. În numărul 1, din 1 februarie 1883, redactorii revistei se recomandă, în editorialul **Cine sîntem ! Ce voim !**:

„Iată întrebarea ce-și pune cel ce vede un ziar nou. Cine sîntem ? Citiți și judecați. Dacă cele ce susținem vă place, dacă sinteți de părerea noastră, chibzuiți-vă, uniți-vă și luptați pentru izbînda credințelor voastre. [...] Ce fu Dacia trecutului o știți; cum înțelegem Dacia viitoare, vom spune-o. Vă vom spune: sîntem fiii vechii Dacii, voim Dacia viitoare [...] Cu ce drept ? Prin ce mijloace ? La aceasta Tudor (Vladimirescu) răspunde: „Nici o pravilă nu se împotrivesc de a nu zdrobi cineva răul”. Iată dreptul nostru ! [...] Dacia este împărțită, de diplomație, în două: o parte este română; o parte este străină. Noi voim ca cel ce produce să posede, cel ce posedă să producă. Știm că sîntem 10 milioane de oameni care vorbim aceeași limbă. Pentru dinșii vorbim, pentru drepturile lor vom lupta”.

„Sîntem români și patrioți”

■ TOT acum o sută de ani — la 15 aprilie 1883 — Cercul Socialist din București puneaze bazele altei publicații progresiste, intitulată „Emanciparea”. În paginile sale găsim aceeași linie directoare pe care o are și „Dacia viitoare”, de la Paris, și „Contemporanul”, de la Iași; unirea Transilvaniei cu țara, precum și lupta de ridicare a muncitorimii la drepturile care i se cuvin. Redactorul

Constantin Bacalbașa, conducătorul revistei „EMANCIPAREA”

Constantin Mille

principal al revistei „Emanciparea”, Constantin Bacalbașa, scrie, în primul număr:

„Sîntem români și patrioți pînă la marginea aceea care este încă necunoscută șovinismului și patriotismul nostru — legitimat prin robia veacurilor trecute, cit și prin greutatea ce au neamurile mici de a trăi independente în mijlocul arsenalului european — nu-și va manifesta voința nici prin lovituri aduse drepturilor neamurilor străine, nici prin revendicări care ar fi mai mari decît permite dreptatea și adevărul istoric. Campioni hotărîți și credincioși neamului, vom lupta întotdeauna în contra curentelor ce vreodată ar stîrni șovinismul [...] Vom cere necurmat ca drepturile omului, ca și drepturile neamurilor, să fie recunoscute și puse la adăpostul loviturilor vrăjmașe [...]”.

Cea mai strălucită sărbătoare

■ MAI semnalăm un eveniment semnificativ pentru Unire, petrecut acum o sută de ani. La 5 iunie 1883 a fost inaugurată, la Iași, statuia domnitorului Ștefan cel Mare. Autorul lucrării a fost sculptorul francez Emmanuel Frémiet. Sărbarea inaugurării acestei statuii a prilejuit desfășurarea unei grandioase manifestări de patriotism. Răspunzînd apelurilor făcute prin ziarele din țară și cele din Transilvania, au venit atunci la Iași, din toate colțurile țării, peste 30 000 de oameni, în majoritate țărani; fie delegați de către comune, școli și diferite instituții, fie individual, călătorind fiecare pe cont propriu. Ziarul „Românul”, referindu-se la acest eveniment, scria: „Rareori s-a văzut în țara noastră o serbare mai impunătoare și mai strălucită decît aceea care s-a făcut la Iași cu ocazia inaugurării statuii lui Ștefan. Niciodată capitala Moldovei n-a văzut o atît de mare afleună de lume. N-a rămas colț din țară de unde să nu fi venit delegați. Sînt veniți cu miile. Toată ziua de 4 iunie s-a petrecut într-o fierbere și o nerăbdare nemaipomenită, iar la 5 iunie, cînd răsăritul a fost anunțat cu 21 de lovituri de tun, în jurul statuii se

Monumentul lui Ștefan cel Mare, inaugurat la Iași, la 5 iunie 1883.

V. G. Morțun
redactori la „DACIA VIITOARE”

adunaseră mii și mii de oameni”. Cel care au ținut cuvîntări cu această ocazie, n-au uitat să lege evenimentul de lupta pentru Unire, declarînd provinciile de peste munți „surori ale regatului nostru”. Poetul Vasile Alecsandri, prezent ca totdeauna la astfel de manifestări, a publicat atunci poezia „Ođă la statuia lui Ștefan cel Mare”:

O ! Ștefane, românul crește
Văzîndu-te azi lingă el.
Azi țara mindră te privește,
Purtînd coroană de oțel.
Tu, ce viteaz ai apărut-o
Privește-o ! demnă-i s-o privești.
Independent ai lăsat-o,
Independentă o găsești.

„Opinca”

■ LA 20 mai 1884 a apărut în București o revistă care, în cele 87 de numere ale sale (publicate pînă la 24 martie 1885), a stîrnit mult interes în rîndurile cititorilor — mai ales ale celor ce susțineau lupta începută pentru eliberarea românilor din Transilvania prin unirea lor cu țara. S-a numit „Opinca” și apăsă joia și duminica, în 4 pagini, avînd pe frontispiciu (de la numărul 2) chipurile lui Ștefan cel Mare și al lui Mihai Viteazul. Conducătorul publicației nu este anunțat, dar în numărul 2 ni se spune că „această foaie este organul Societății «Viitorul Român»” (constituită cu cîteva zile mai înainte). Multe din articole sînt semnate cu pseudonime: Bucur, Florus, Niger, Rogojină, Cocytus, O. Calvar, Nemo, Un diplomat, Un opin-car, Un craiovean, Ionni, Iancu, Mă cunoști, Radu. Din **Prospectul** publicat de revistă în cel dintîi număr aflăm țelurile principale care-i stau în față:

„Preocuparea muncitorului de pămînt este mai ales păstrarea teritoriului pe care el îl lucrează. Din această idee naște și aspirațiunea de a-și vedea liberă patria sa întreagă. Pătrunși de aceasta, noi, fiii studioși ai poporului din toate clasele, nu credem că putem lua un nume mai corespunzător la ținta organului ce creăm, decît acela de „Opinca”. Ținta noastră o rezumăm în două idei, ce nu pot fi despărțite una de alta: rădicarea în țară a nivelului moral și apărarea fraților de un singe cu noi, robiți de străini. Să fim auziți atît dincoace cit și dincolo de munți [...]”.

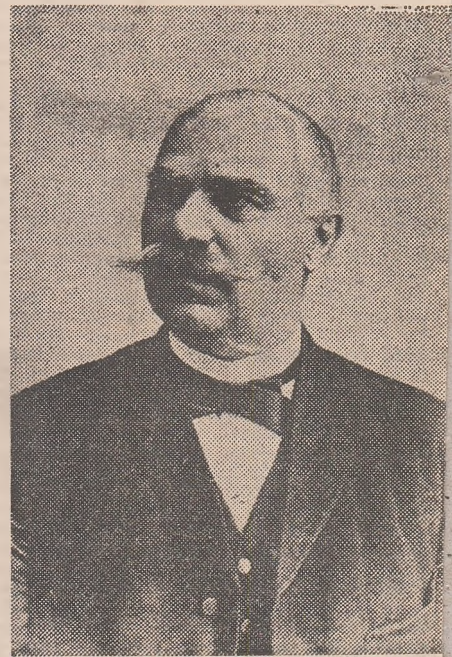
„Opinca”, nr. 7
14 iunie 1884

Patrioții transilvăneni condamnați pentru redactarea și difuzarea Memorandumului (25 mai 1894). În mijloc — Ioan Rațiu, avînd în dreapta sa pe : Gheorghe Pop de Băsești, Iuliu Coroianu și Nicolae Cristea; iar în stînga : Vasile Lucaciu, Dimitrie Comșa și Septimiu Albini. Rîndul doi, de la stînga spre dreapta : Dionisie Roman, Patriciu Barbu, Daniel Barcianu, Gherasim Domide, Teodor Mihail, Aurel Suciu, Mihai Velicu și Rubin Patîția.

Coperta Memorandumului, 1892, ediția în limba română

Ioan Rațiu

IRI DE LA 1 DECEMBRIE 1918

Delegația română care a dus Memorandumul la Viena (mai 1892)

„MEMORANDUMUL”

Îndoioasele adevăruri din „Memorandum”

ÎN ultimele două decenii ale secolului trecut, cînd aspirarea națiunii române din Transilvania întrecuse orice măsură, avea să se înscrie în marea cărăușă a epopeei **Memorandumului** — document de luptă deschisă pentru realizarea supremului deziderat național — în luna mai 1891 s-a întrunit la Sibiu Conferința Națională a Românilor din Transilvania și Banat, la care s-a discutat, între altele, și redactarea unui document referitor la starea românilor în Imperiul austro-ungar. În anul următor acest memoriu a fost tipărit și difuzat. În 1895 a fost răspîndit pretutindeni un alt memoriu, căruia i s-a dat titlul de **Proclamație**. Ecourile stîrnite de aceste două documente au determinat pe cîtorva membri ai Partidului Național Român, aflați la Sibiu, la 7 mai 1897, să trimită la Viena, spre a fi prezentată la cunoștința împăratului, o nouă **Memorandum**. La câteva zile după aceea, a fost tipărit, la Sibiu, în limba română, germană, franceză și engleză și difuzat în țară și în străinătate. **Memorandumul** poartă data 26 mai 1892 și următoarele semnături: Ioan Rațiu — președinte, Gheorghe Pop de Băsești, Vasile Lucaciu, Dimitrie Comșa, Daniel Barcianu, Septimiu Albini, Nicolae Cristea, Iuliu Coroianu, Patriciu Barbu, Aurel Suciu, Mihail Velicu, Rubin Pațiuș, Gherasim Domide, Dionisie Roman, Teodor Mihail, Ioan Munteanu și Nicolae Roman.

Să menționăm că cei cinci semnatori ai **Memorandumului** formau „Comitetul designat de Adunarea generală a reprezentanților alegătorilor români din Transilvania și Ungaria” — deci pretextul în baza căruia documentul fusese refuzat de împărat („semnatarii respectivi nu sînt îndreptățiți a lucra în numele poporului român”) era vădit lipsit de valoare juridică.

Cu procesul memorandiștilor se consemnează încă o dată de hotărîre din zădărnica viață a românilor aflați în Transilvania sub stăpînire străină. La 25 mai 1894 — ziua pronunțării sentinței — întreaga suflare românească, de pretutindeni, pornea hotărîtă, „cu toții într-un glas, cu toții stăpîniți de aceeași voință”, la marea luptă, grea și plină de jertfe, care va duce la Unirea cea Mare, de la 1 decembrie 1918. În toate orașele țării s-au ținut în zilele acelea adunări de protest, la care au luat cuvîntul toți fruntașii vieții noastre culturale și politice. Socialiștii români, care își spusese cuvîntul în privința **Memorandumului** încă de la publicarea lui, s-au alăturat acestui protest general. În ziarul „Munca”, la 15 mai 1894 se scria: „Acest proces este rezultatul firesc ce a trebuit să producă dualismul

at în timpul secolelor trecute [...] că ei au conștiința despre importanța lor etnică, geografică și politică; își cunosc drepturile și țin să fie tratați întru toate deopotrivă cu poporul maghiar”. Sînt semnalate apoi: nedreapta lege electorală care-i împiedică pe români să intre în Parlament, în proporția cuvenită; împiedicarea românilor de a-și exprima opiniile prin presă; depozitarea țăranilor de pămînt.

300 de patrioți la Viena

■ **MEMORANDUMUL** a fost dus la Viena la sfîrșitul lunii mai 1892, de o delegație formată din 300 de patrioți, în fruntea căroră se afla Ioan Rațiu. Documentul n-a fost primit de majestatea imperială și cancelaria l-a trimis prefectului de Turda, iar acesta i l-a restituit lui Ioan Rațiu, cu motivarea că „semnatarii respectivi nu sînt îndreptățiți a lucra în numele poporului român” (?). Refuzul acesta a declanșat un val de proteste, atît la noi, cît și peste hotare, mai ales în presa franceză. Autoritățile imperiale, alarmate, au trecut atunci la represalii înscenind un proces memorandiștilor și, la 25 mai 1894, se dă sentința de condamnare: 35 de ani de temniță pentru inculpați. Numele acestor martiri ai luptei pentru dreptate și libertate: Ioan Rațiu, Gheorghe Pop de Băsești, Vasile Lucaciu, Dimitrie Comșa, Daniel Barcianu, Septimiu Albini, Nicolae Cristea, Iuliu Coroianu, Patriciu Barbu, Aurel Suciu, Mihail Velicu, Rubin Pațiuș, Gherasim Domide, Dionisie Roman, Teodor Mihail, Ioan Munteanu și Nicolae Roman.

Să menționăm că cei cinci semnatori ai **Memorandumului** formau „Comitetul designat de Adunarea generală a reprezentanților alegătorilor români din Transilvania și Ungaria” — deci pretextul în baza căruia documentul fusese refuzat de împărat („semnatarii respectivi nu sînt îndreptățiți a lucra în numele poporului român”) era vădit lipsit de valoare juridică.

Cu procesul memorandiștilor se consemnează încă o dată de hotărîre din zădărnica viață a românilor aflați în Transilvania sub stăpînire străină. La 25 mai 1894 — ziua pronunțării sentinței — întreaga suflare românească, de pretutindeni, pornea hotărîtă, „cu toții într-un glas, cu toții stăpîniți de aceeași voință”, la marea luptă, grea și plină de jertfe, care va duce la Unirea cea Mare, de la 1 decembrie 1918. În toate orașele țării s-au ținut în zilele acelea adunări de protest, la care au luat cuvîntul toți fruntașii vieții noastre culturale și politice. Socialiștii români, care își spusese cuvîntul în privința **Memorandumului** încă de la publicarea lui, s-au alăturat acestui protest general. În ziarul „Munca”, la 15 mai 1894 se scria: „Acest proces este rezultatul firesc ce a trebuit să producă dualismul

austro-ungar; el nu-i decît rezultatul asupririi românilor de către clasa stăpînitoare maghiară [...]. Să se știe bine că nu poporul maghiar, nu păturile muncitoare fac proces românilor; stăpînirea maghiară a intentat procesul care se judecă la Cluj [...]. Purtarea stăpînirii maghiare este nedemnă. Aceasta este părerea noastră, a socialiștilor”.

Protestele poezilor

■ **INTR-UNA** dintre adunările ținute la București, pentru a protesta împotriva procesului memorandiștilor, care se desfășura la Cluj, publicistul Ștefan Vellescu a dat citire poeziei **Eroilor martiri**, scrisă de Alexandru Vlahuță și apărută în revista „Golgota”:

[.]
Stați drept, sublimi apostoli, căci fruntea
vi-i senină
Lăsați inchiștorii să-și facă datoria;
Vedeaveți scris pe ziduri, cu slove de
lumină,
În temnițele voastre: Trăiască România!

Al. Vlahuță

O altă poezie a fost scrisă de Al. Obedenaru. O găsim publicată în „Calendarul pentru toți românii” — 1895. Se intitulează: **La Turda**:

[.]
Și Carpații să brăzdeze viitoarea Românie
Ca un briu de pietre scumpe și de aur
sculptor;
Înainte Dorobanțe cu antica vitejie,
Ca la Plevna și la Turda tu vei fi
învingător.

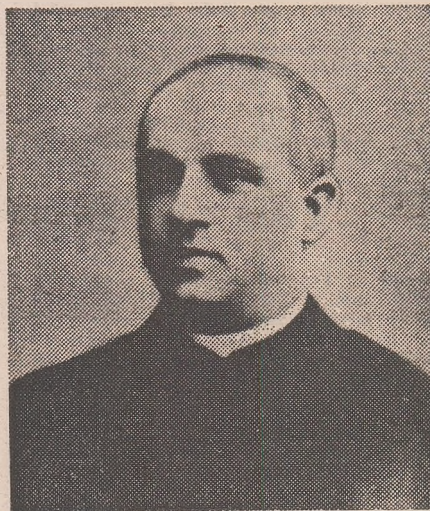
Al. Obedenaru

Cea mai grea pedeapsă la procesul memorandiștilor a fost dată lui Vasile Lucaciu: 5 ani de temniță. Era socotit principalul agitator al românilor, sau „instigator”, cum îl numeau autoritățile represive. La această ultimă condamnare (mai avusese și altele, mai înainte), românii transilvăneni îi scosese și un cîntec:

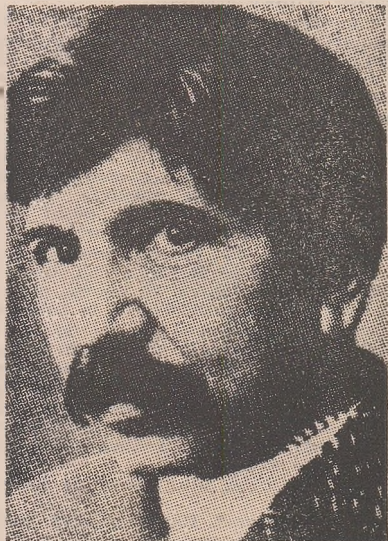
Cîntă mierla prin păduri,
Robu-i Lucaciu la Unguri,
Pentru sfînta libertate
De care noi n-avem parte.
[.]

După ieșirea din închisoare Vasile Lucaciu a fost ales deputat, apoi a venit în Vechiul Regat, unde a preluat președinția „Ligii Culturale”, acționînd în continuare, atît pe plan intern, cît și în țările străine pe care le-a vizitat, ca misionar pentru realizarea nobilei cauze a Unirii.

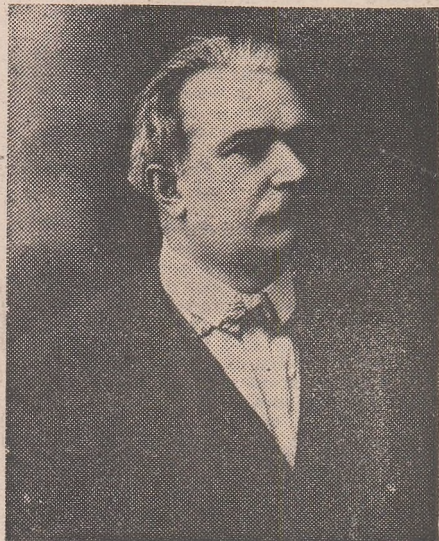
Documentar de
Ion Munteanu

Vasile Lucaciu

Alexandru Vlahuță

Al. Obedenaru

Aproape de sfârșit

CATI Gheorghianu începu să-i vorbească despre ultima ei călătorie în Italia. La un moment dat, Popența încetă s-o mai urmărească. Dădea cind și cind din cap, dar gândurile îi erau în altă parte, stia el rostul poveștilor ei. Capela Sixtină, Rafael, pinii din Roma, gondolele de la Veneția!... Fandoseală de băbătie, spera să-l uluiască. Femeia asta totdeauna făcuse caz de cultura ei, mai ales de cea adunată din călătorii. După părerea lui, ea nu avea nici un merit, totul fusese de noroc, o favorizase soarta, soții Gheorghianu fuseseră în toate timpurile niște privilegiați, înși care căzuseră mereu în piciorare. Nici unul dintre ei n-o pornise de jos, ca el. Da, drumul vieții lui putea fi socotit într-adevăr un mare merit, neam de neamul său nu se ridicase mai sus de gradul de sergent, iar în civilie fuseseră cam niște amăriți!... Sigur, oricine călătorește cit cuscra lui putea să trăncănească apoi ușor despre cele văzute și s-o facă pe deșteptul. El nu vizitase decît vreo trei țări din jur, cu prilejul unor delegații, însă văzuse destule în război, de la Stalingrad pînă în munții Tatra, călcase puzderie de sate și orașe, nici pînă la sfîrșitul vieții n-ar fi terminat de povestit!... Sfîrșitul vieții?... Mai repetă o dată întrebarea, care deja începuse să-l sîcîie, și încercă să se desprindă de ea. Ce naiba îi venise tocmai acum să se... Doar se simțea excelent, făcuse drumul pînă aici pe jos, aproape un kilometru, nu transpirase deloc și nici nu obosise, deși afară erau sigur treizeci de grade!...

Cu asemenea gânduri începu s-o examineze pe femeia din fața lui, să constate ce schimbări se mai petrecuseră cu ființa ei în cele aproape două săptămîni care trecuseră de la ultima lor întîlnire. Asta era un alt obicei al generalului. De cînd murise academicianul, văduva acestuia, de o vîrstă cu Popența, amîndoi născuți în aceeași lună, îi devenise un fel de barometru al propriei lui stări de sănătate. În afară de faptul că stralul de pudră se mai îngroșase pe obraji doamnei Catii, în rest totul părea staționar, aceleași riduri groase în jurul gurii și mai subțiri sub ochi, aceleași cute între sprincene, pielea miinilor la fel de uscată!... Ba mai mult, rochia de doliu, cu minicile lungi, și colierul de chihlimbar, înfășurat ca o teacă în jurul gîtului, îi ascundeau cu oarecare cochetărie ravagiile dizgratioase ale vîrstei și o întinereau. Se ține încă bine pe poziție, gîndi el, o avantajează pielea negricioasă și lipsa grăsimii!...

Era multumit de investigație, ca și cum constatările făcute ar fi privit propriul lui trup. Popența însă nu avea de unde să știe că ochii verzi ai cuscerei sale, în timp ce ea continua să-i descrie Veneția, întreprindeau aceeași examinare, iar concluziile ei nu l-ar fi încurajat deloc. Aspectul lui extrem de îngrijit, costumul de un bleumarin cald, plăcut, cămașa albă, scrobîită, și cravata de culoarea vișinei putrede, cu mici buline, sau părul său des, încrunțit în reflexe de oțel, impecabil pieptănat, nu puteau s-o înșele. Fața generalului se fleșcăise rău, obrajii păreau mai gîlbejiți ca de obicei, pielea falcilor îi atrîna sub bărbie ca la buldogi, iar ochii și gura aveau un fel de nesigură, punctat ici-colo cu pete violacee. Catii Gheorghianu părăsi piața San Marco, unde tocmai ajunsesse cu inchipuirea, și îl întrebă de sănătate.

— Mă simt bine, mulțumesc de întrebare. Dar tu?

— După cum vezi. Boala noastră însă lucrează, rămîne încercarea cea mai grea care ne este sortită.

— Ce boală? Popența se săltase ușor din fotoliu și o privea intrigat.

— Nu te speria, vorbeam despre bătrînețe, mă gîndeam la imposibilitatea asta de a-ți împăca sufletul slobod cu trupul cuprins de ruină. Întocmai ca iarna, dragă, sus strălucește soarele, jos, zăpada și gheața stăpînesc totul. Sau poate nici sufletul nu mai rămîne ca înainte. Ce zici?

Popența nu-i răspunse. Se mulțumi doar să ridice din umeri. Catii Gheorghianu continuă:

— Aproape că nu mai folosim cuvîntul suflet. Uită-te prin cărțile care apar acum, ca să nu mai vorbim de ziare, de radio, de televizor!... Poți, de exemplu, să citești sau să auzi, într-o zi, de o mie de ori cuvîntul plan, dar nici o dată suflet!... Ne opreste să-l pronunțăm lașitatea, teama..., pentru că sufletul cîntărește, măsoară, ne arată cum sîntem!...

— Știe fiecare cum este.

— Își închipule că știe. Uite, noi, la vîrsta noastră, ce știm?... Organele încă ne mai asigură bunul mers fiziologic, tîrîș-grăpiș simulacrul continuă și nici măcar nu vom băga de seamă cînd vom trece peste pragul acela, cînd vom deveni, să zicem așa, niște cadavre umblătoare. Poate l-am și trecut!...

— Astăzi ești cum îmi dispuse.

— Nu, nu-l vorba de nici o indispoziție, e mai degrabă o stare permanentă, cum să-ți explic?...

Catii Gheorghianu își aprinse altă țigară și Popența observă că miinile îi tremurau ușor.

— Totuși e o stare bună, nu?

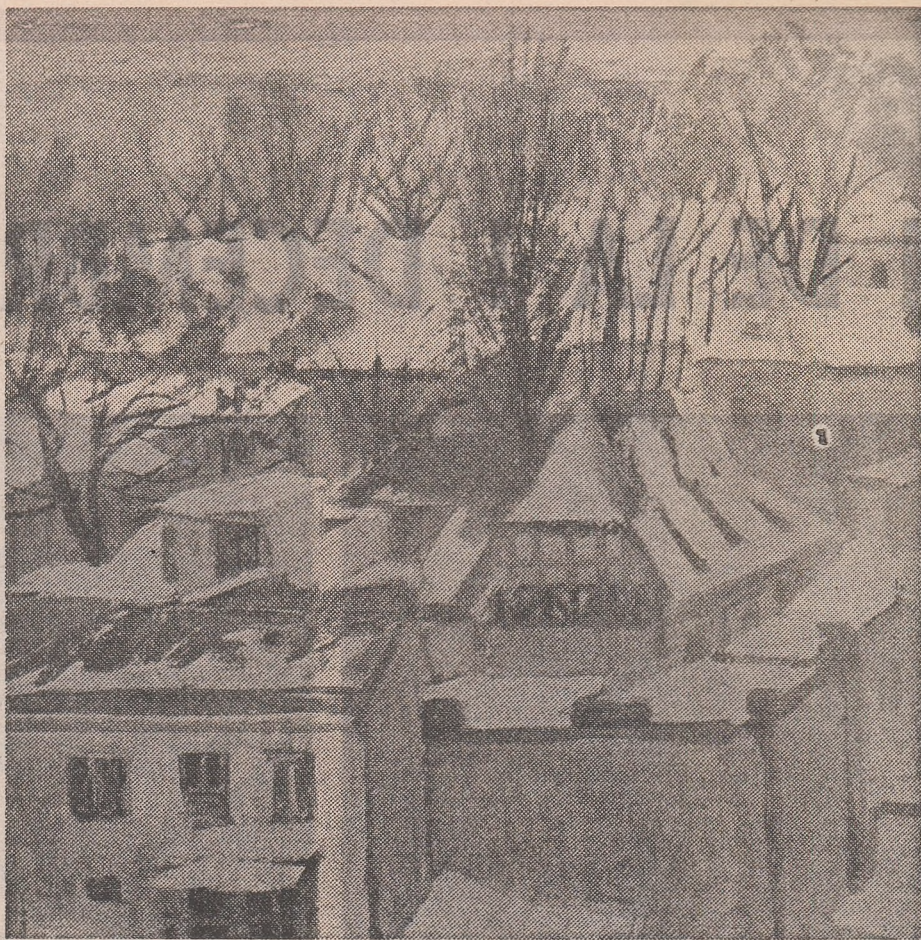
— Bună! rise ea scurt și cutele din jurul gurii i se adînciră: acum am timp destul să mă uit înapoi. Să zicem că mă văd cum eram pe la treizeci de ani... Cred că nici nu deslușisem prea bine cuvîntul moarte, moartea exista pentru alții, nu pentru mine. Apoi, în toate platurile ce mi le-am făcut, n-am mai putut scăpa de ea. Abia acum îmi dau seama că a fost în permanentă, prezentă!... Ce să-ți mai spun? De la dispariția lui Vlad, încet-încet, m-am obișnuit cu ideea sfîrșitului. m-am împăcat!...

— Să ignorăm sfîrșitul, deocamdată putem să nu ne gîndim la el! mormăi Popența. Nu-i plăceau asemenea discuții. Ce naiba o apucase pe cuscra-sa, cu filosofia asta de doi bani?

— Să-l ignorăm, cum zici! Catii Gheorghianu rise din nou. Apoi se ridică oftînd din fotoliu și-i spuse că menajera lor era plecată în oraș, așa că îl va lăsa singur cit va pregăti cafeaua. Popența dădu din cap, fără nici o vorbă. Cuvintele cuscerei sale îl aduseseră din nou la întrebarea care îl sîcîie mai înainte. O ne-bună, izbucni generalul, în timp ce Catii Gheorghianu se îndreptă spre bucătărie. Un om cu mîntea întreagă nu putea să fie de acord cu ea. Scîrțitul ușii îl făcu să tresară. Cîteva clipe simți ceva tremurînd în el. Cînd se mai liniști, își reluă gîndurile ca și cum discuția lor ar fi continuat: bătrînețea nu aducea numai ne-cazuri, oferea și niște avantaje, în primul rînd te elibera de toate prostiile lumii. Sigur, dacă erai sănătos și dispuneai și de o pensie bunicică!... El, cu pensia lui, ar fi putut să dea dracului tot, să privească lumea ca la teatru, ba să mai facă și haz de ea, într-un cuvînt, să ajungă la acea seninătate despre care se vorbea, la liniștea și detașarea bătrînilor frumoși!... Ce minciună mai era și asta!... Seninătatea?!... Cîine ar avea curajul să afirme că ajunsesse la o astfel de stare?...

Iritat de propriile lui gînduri, se răsuci cu fața spre mijlocul încăperii. O vreme privi lustra de alamă, atîrnată de tavan, cu numeroasele ei becuri lungi și albe ca luminările de spermatet. Totdeauna îl displacea. Își întinse picioarele, le strînse la loc și rămase cu miinile pe genunchi. De cite ori venea aici, nu se simțea în largul lui, era ca într-o biserică sau într-un muzeu. Mobilele greoaie, pereții lambrisați, marmura de diferite culori, porfelanurile și argintăria din vitrinele cu geamuri, vasele de cristal și bibelourile răspîndite peste tot, nudul de femeie turnat în bronz lingă ultima treaptă a scării, care cu o mină își acoperea sexul iar cu cealaltă parcă își indica pe unde să ajungi la etaj, chiar și mulțimea tablourilor atîrnate pe pereți, în ramele lor cu stucaturi aurite, sau covoarele scumpe, ce acopereau în întregime parchetul, îi dădeau lui Popența o senzație de oboseală și frig.

Își amînti brusc cum îl văzuse pe academician, în ajunul morții sale. Mut, cu gura strîmbă și ochii fixați undeva, cuscru lui zăcea în dormitor, întins pe un păt enorm, patul conjugal al soților Gheorghianu, și singurul semn de viață pe care îl mai dădea era un fir de salivă ce i se prelingea peste buza de jos. Cu o zi mai înainte, în biblioteca academicianului, așezați comod pe o canapea, băuseră amîndoi niște vin roșu, aromat, și Vlad Gheorghianu se arătase extrem de volubil, povestindu-i o sumedenie de cancanuri din oraș și ultimele bancuri care circulau pe atunci. Înfricoșat, rămăsese și el mut, la fel ca bolnavul. I se spusese că nu putea fi transportat la spital — era vorba despre o hemoragie cerebrală — și doctorii nu-i mai dădeau nici o speranță. Nu fusese în stare să scoată nici măcar vorbele acelea mărunte, de compasiune. Frica pusese într-atît stăpînire pe el, încît, nemaîștiind ce să facă, se agățase de ideea să descopere la cine își fixase privirea cuscru lui. Abia la sfîrșit, înainte de-a ieși din dormitorul lor, descoperise că academicianul nu se uita la nici unul dintre cei de față, ci la icoanele care acopereau aproape jumătate din peretele de la răsărit. Icoanele luceau stîns în rame de argint sau se îngheșau unele în altele cu lemnul lor afumat și cu șiraguri de mătîni atîrnate la colțurile de sus. Nu le mai văzuse pînă atunci. Arătau ca o catapeteasmă de biserică și lui i se păruse că ochii sfinților de pe ele priveau spre muribund la fel de incremenți, cum erau și ochii lui Vlad Gheorghianu. Nimeni dintre cei prezenți acolo n-ar fi putut explica mai tîrziu ce se petrecuse în clipele acelea cu generalul. Popența, care nu-și făcuse cruce nici la moartea soției sale și se opusese pînă în ultimul moment să fie îngropată creștinește, întinsese brațul drept și, cu o mișcare largă, înceată,

SANDA ȘARAMĂT : Iarnă în București (Galeria „Orizont”)

Își dusesse degetele mai înțil la frunte, la burtă și, la sfîrșit, pe rînd, la cei doi umeri. După aceea părăsise încăperea și, cu toate insistențele fiicei sale să mai rămîină, plecase acasă.

AMINTIREA aceasta îl tulbură și mai mult. Se ridică din fotoliu, făcu cîțiva pași și, rîzgîndindu-se, se întoarse la loc. Ce i se întîmpla? se întrebă el aproape revoltat. Voia să mai vadă icoanele acelea? Nu nu, atunci se purtase ca un timpit, fusese cuprins de o slăbiciune nefirească, tocmai el, generalul Ion Popența, care văzuse mii de oameni murind și își trăise de zeci de ori propria sa moarte!... La ce le folosisse nenorocitilor acela, sfîrțecați de schije și gloanțe, crucile care și le făceau cu brațele rămase întregi? Pînă la urmă, tot își dăduseră suflarea, Dumnezeu nu ajutase pe nimeni. Dumnezeu?!... Da, dispăruse de mult din ființa lui, se topise înainte de război!... Poate de atunci de cînd preotul liceului militar îl chemase în cabinetul său și elevul Ion Popența fusese palmuit în fața tuturor sfinților atîrnați pe pereții aceia!... Cine putea să-i spună precis?... Zîmbi. În sfîrșit, își amîntise de ceva mai puțin neplăcut. Era totuși ciudat cum de îi venise în mîntie tocmai acum nenorocitul acela de popă gradat, cu barba răsfrîtată ca un evantai pe piept, spaima tuturor elevilor?...

Căută să meargă mai departe cu închipuirea, dar nu mai fu în stare să vadă nimic. Imaginea icoanelor revenise din nou, însă cu un alt gînd. Era un gînd la care generalul se oprea destul de des. Cuscru lui nu numai că nu pierduseră nimic din ceea ce moșteniseră, dar adunaseră și înghesuiseră în casa lor atîtea lucruri, încît puteau fi asemănați cu negustorii sau boierii de altădată. Lui Popența nu-i plăcea asta, el, care umblase cu cortul din oraș în oraș, cum spunea nevastă-sa, nu agonisise mai nimic și nici nu voise să agonisească. El avea principile sale și, potrivit unuia dintre ele, omul nu trebuia să fie robul lucrurilor. O bunăstare excesivă era izvorul degradării, al tuturor vicilor, genera în permanență slăbiciunea și boala societății, o aducea repede la faliment moral. La urma urmelor, își spuse Popența, ce îi împinse pe cuscru lui să-și umple dormitorul cu sfinți? Nici într-un caz credința în Dumnezeu, pentru asta nu aveai nevoie de un perete de icoane. Sigur, argîntul, vechimea lor, toate astea erau la mare preț acum, snobii le ridicaseră valoarea și nu le mai țineau, ca altădată, ascunse în podul casei!...

La un moment dat, tot discutînd cu el însuși, privirea i se opri pe treptele scării placate în marmură roșie. Se uita la ele ca și cum le-ar fi numărat. Sus, la etaj, se aflau camerele ocupate de Tania și Bogdan, casa lor adică!... Nu, el nu intrase niciodată acolo, toate vizitele lui se oprișeră în sufragerie, în biblioteca academicianului și la closet!... Habar nu avea cum arătau încăperile acelea, unde își ducea flică-sa traiul. Nu-și manifestase dorința să le vadă, dar nici ea nu-l poftise vreodată. Un fior rece îl străbătu din cap pînă în picioare. Popența își retrase palmele de pe genunchi și începu să și le frece încet. Cit de mult se înstrăinase Tania de el!... Acum plecase în străinătate fără să-l mai fi sîrutat ca altădată, nici măcar nu țînuse să-l vadă!... Rezolvase totul prin telefon, în mare grabă!... E în regulă, tată?... Îmi pare bine că ești sănătos... Știi, astăzi seară plecăm, gata, avem pașaportul!... Miine vom fi la București și, spre prînz, în avion. Nu te bucuri?... Ce l-ar fi putut răspunde? Îi spusese că se bucura și îi ura călătorie plăcută. Pe urmă, mai auzise în receptor un pa, tata, pa!... Atît!... Nu te despărțea așa de cîneva tînr, darămite de un bătrîn cu zilele numărate!... De la moartea mamei-si, dacă intrase de zece ori în apartamentul lui și de fiecare dată, în fugă, cu un fel

de silă și plictiseală rău mascate!... Tată!... așa, și acela rostit fără căldura de atunci, aproape indiferent!... Da, de atunci, cînd îl striga tată, lungind la nesfîrșit cuvîntul, cînd venea și se lipea de el ca o pisică. Mă pisicesc, tată, îi spunea ea rîzînd!...

Continuînd să privească la scara arătată de mina femeii de bronz, Popența se văzu mergînd la braț cu fiica lui, cu frumoasa lui Tania, îmbrăcată în alb, o adevărată domnișoară, după care tinerii deja întorceau capul!... Unde se petrecuse asta, erau la mare, pe faleză, pe o stradă din București sau aici, la I., orașul lui natal?... Dar parcă o singură dată merseseră ei la braț!...

Gîndurile care altădată i-ar fi fost clare, acum se incilceau, se fugăreau unul pe altul. Ca într-o oglindă aburită, peste imaginea nevastă-si se suprapuse iar chipul Taniei de atunci!... Nu, el nu se purtase așa nici cu părinții și nici cu so-cril săi, deși fuseseră niște amăriți de ciocănari la atelierele feroviare și femeile lor casnice și aproape neștiutoare de carte. Dar ce conta asta, cerșetori să fi fost, părinții rămîneau tot părinți, adică ceva sînt. Dar lată că se putea și altfel, ca cei tineri să-și mai aducă aminte de bătrîinii lor, care le dăduseră viață și-i făcuseră oameni, doar la vreo sărbătoare sau într-un alt moment deosebit!... Își puse miinile pe genunchi și închise ochii: Oare era numai vina Elvirei?... Sigur, Tania văzuse destule la mama ei. Nevastă-sa profitase de lungile lui absențe și se dezmațase cu toate secăturile, înși periculosul de dubioși!... Probabil că pe unii îi adusesse chiar în casa lui!... Spaima de bătrînețe? !... Nu fusese și asta o minciună, o purtase ea cu adevărat, ca pe o boală, încă din anii aceia? Numai teama că va îmbătrîni o împinse mereu spre mocirlă?... Pînă și pe patul morții îl vorbise tot despre spaima ei cumplită, care îi porvertise viața. Poate că atunci îi citise pe față, avusese ea această putere ca să descopere la el iertarea și să moară împăcată, fiindcă într-adevăr o crezuse, în clipele acelea numai asta fusese între ei, încredere, iertare!... Acum însă cine l-ar fi putut spune lui dacă nu cumva mințeau și muribunzii?... Nu, ajunsesse prea departe, se încurcase și mai rău în propriile sale gînduri. În ultima vreme trecuse din ce în ce mai des prin astfel de stări, copleșit de amintirile cele mai urite.

— Nu cumva ai atîpit?

Popența nu-i răspunse. Îi auzise pașii, simțise mirosul de cafea, dar nu deschisese ochii decît în momentul în care cuscra lui se aplecase asupra mîsuței, să așeze tava. Tocmai atunci reușise și el să și-o închipuie pe Elvira din primii lor ani de căsnicie. Călătoreau amîndoi cu un tren de noapte, într-o cușetă de dormit. Catii Gheorghianu îl întrebă din nou dacă nu atîpise. De astă dată îi răspunse, dar numai după o pauză lungă, de parcă vorbele ei ar fi avut nevoie de acel timp ca să-i ajungă la urechi: Cum aș putea să adorm la o asemenea oră? Zîmbi trist.

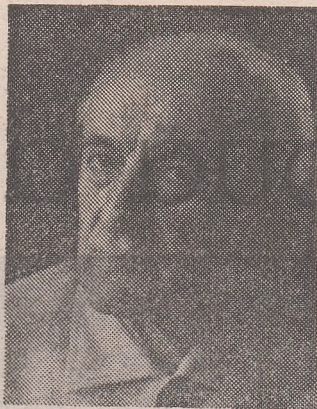
— I-am adăugat puțin rom, știu că îți place.

Generalul sorbi absent și își linse buzele. E foarte bună, totdeauna te-ai început la cafea. Și Elvira o prepara la fel, cu rom sau coniac. Uneori punea și frișcă.

Catii Gheorghianu se strîmbă: Da, știu!... Ținea într-o mină țigara aprinsă și în cealaltă ceașca. Soarele ajunsesse în drep-tul ferestrei și razele lui, filtrate prin perdeaua, o luminau ca un protector. Părul ei aproape alb, adunat într-un coc, părea că arde, iar fața îi devenise arămie. Popența o asemăna acum cu femeia de bronz, de la capătul scării, dar renunță repede la gîndul să-i spună. Nu merita, prea era arogantă, prea făcea caz de propria-i persoană. Și-apoi, nu ea, cu filosofia ei timpită, îi stricase vizita, împîngindu-l în hațîșul acela de gînduri?

(Fragmente din romanul Ruptura)

Radu BOUREANU

Broderii pe vid

Inchid ochii, îi deschid
mereu cu aceeași mișcare ;
reduc, dilată, limitele existenței,
a întregului, ireductibilului.
Gîndesc la toată zestrea umanității adunată
cu degetele secolelor, averse, avare.
Inchid ochii, îi deschid.
Toate cite-au fost împlinite, toate cite se creează
firave sînt, desăvîrșite broderii pe vid,
iluzii, fabulări, precum mitologice
sirenele pasări, sirenele pești.
Furtunile clocind în Odiseice povești
sau halucinantul sbor către stele
cheltuie măduva viselor mele,
cheltuie măduva viselor noastre.
Mințile reflexe ale aurului
șesute cu fantomatice fire albastre
se topesc sub ochiul roșu al Taurului
sub privirile speriate ale semenilor
urmărind șaradele vieții, neînțelesul cosmogonic
cu duplicitatea absurdă a Gemenilor,
cu muzica obstinată de spaimă a Lyrei.
Tot ce brodezi cu gîndul este secretul amintirii.
Inchid ochii, îi deschid, îi închid
să nu mai văd înapoi, înainte, prin ere
destinul broderiilor șesute pe vid.

Ochiul

Ochii au fost cîntați aproape ca florile
unii s-au înecat în culoarea lor de lacuri vrăjite
Oedipică soartă avură alții în leaturi cumplite,
paleta amintirii îi pictează în toate culorile :
iubiri de ceruleum visară poate ochii albaștri
negura ochilor negri lespezi au pus peste inimi
pecetea

gama de verde se revarsă din pleoape
întunecată spre sufletul pădurii.
De mii de ani, priviri în priviri
enigme nedezlegate ;
cu tristețea în iris
oameni sau umbre rătăcesc prin cetate
închise ferestrele inimii
lunetele gîndului încețoșate ;
ochii răi se-ntunecă
raza privirii,
raza privirii speriată lunecă
e atît de strîcată podoaba misterului
văzîndu-o clipească speriate
privirile cerului.
E oare veacul de vină
că ochii fug de lumină ?
mereu depărtată iluzia
văzută cu ochianul întors ;
uneori, întîlnit, mă surprinde un ochi
încrămenit de o spaimă atavică,
gol de senzații rece și stors
și mi se năzare
că rătăcesc în pragul erei quaternare
și că din gîtul lung al unui plesiozaur
mă fixează rece un ochi de batour.

De naștere, de moarte

De naștere, de moarte trecînd
în umbra veșniciei intrînd
absolutul rămîne departe.
N-a fost drum făcut în zadar
a fost întîmplătorul și pămîntescul dar
pe care l-am primit cînd nu înțelegeam
pe care părăsindu-l plîngeam
pătrundere de unghiuri alterne interne.
De-ar fi să re trăiesc în alte mădulare
ar duce tot vechile păcate originare
sub veșnicul impuls al legilor eterne.

Linii hotărîte

Desenată cu linii hotărîte, de alte voințe viața noastră,
s-ar zice să n-aibă nevoie de-o aură albastră.
Asta pentru istorie, pentru rigoare.
Totuși, marele zugrav a tras cu cărbune,
cu penelul plîmbat prin culoare ;
semne, închipuirii, înălțări să-ncunune
ființa în trecere spre zarea fără zore.
Arătînd cum să ne fie felul și chipul,
sau poate imaginea timpului trăit, scurs ca nisipul.
Dar vai, rigoarea compusă a adevărului
prea des de-ai vedea cum arată
s-ar chinui, ar urla, ar ucide.
Atunci ar simți nevoia de nimbare lunară,
să fie cum este nu precum oamenii o desenară.

Am vrut să iau

Am vrut să iau cu gîndu-atît de multe
uitate-n pragul primei dimineți,
ascunse de puterile oculte
care ne-nscriu în cercu-acestei vieți.

Comori purtam trudind ca dromaderul
atît de fără noimă în pustiu
și-acolo unde șerp atinge cerul
să vîrs din peană codrii și să-i scriu.

Sacralizînd al Evei trunchi de vipii
și-al Sarei stîlp de sare să-l trezesc,
cobaltului să-i fur scrisul aripei
să trec ce-i sfînt în ce e omenesc.

Mi-am scris pe inimi crezul ca să treacă-n
auzul șerp și ochiul împietrit
cu scrisul linear de pe mesteacăn
de ochiul lunii doar silabisit.

Și am ajuns cu treapta la capîștea spoielii
pe care atîtea glorii ucise au pierit,
vîrsate-n vadul negru al fluviului cernelii
pierzîndu-se topite-n abstractul infinit.

Martor necunoscutelor semne

Deucalion e mereu acolo
pe virful de munte din Thesalia
de unde a văzut domolindu-se Potopul.
Stă tot acolo. Nu știu ce-așteaptă între eternități...
vede în văi copiii jucîndu-se cu balia
cîntînd parcă a coabe : Noe — noe — noe...
vede oamenii furnicînd prin cetăți,
vede, sau a văzut demult ceea ce vede,
privirile-i fug după svîcnetul verde-al naiadelor
dar rămîne pe virful de munte din Thesalia
ascultînd, urmărind plînsul Pleiadelor
cele născute pe muntele Cyllene
înrobite-n constelația Taurului.
Sub ochiul lui roșu una din cele șapte fete stelare
pe numele ei Alcyona începe să pîlîie
și după ea cele șase surori
împlinesc melopeea luminii vîtuită de nori.

Deucalion e mereu acolo,
pîndînd cînd timpul va sfîrși să sosească
cu tainele lui, cu surisul universal
cu prelunga vibrație a unei corzi a lui Apollo
sau cu cohorta cumplitelor vipii.

Ce vede acum în văile lumii fiul lui Prometheus
îl face să clameze proptînd cu palmele bolta
Deucalion Eu — eu — eu...
cel ce-a văzut dezlîntuindu-și peste lume Potopul urgia
cel ce-a văzut aprîns, mistuit al cărților templu-n
Alexandria,
cel ce-a văzut cum cîm a rămas pe urmele voastre
Sfinxul,
cel ce-a văzut năruindu-se cele șapte minuni ale lumii
aude acum prin ether nu sborul sirenelor pasări
nici cel al arhaicei înaripate cu dinți,
ci niste mute harpii de foc
clocite în închipuirii fierbînți
încît prunc a rămas pe lingă ele — Arhimede.

Deucalion pe virful de munte din Thesalia
martor la unul din pedepsitoarele semne
ale necunoscutului
vede, sau a văzut de mult ceea ce vede,
un sbor de columbe oarbe peste cetăți
cuvintele între oameni-n-aude, n-avea
și nu știu ce mai așteaptă între eternități.

Snopul de fulgere

Păunul nopții face roată
un cosmic evantaliu de pene caudale
ascunde constelația Păunului
spre înghețatul Pol al lumii australe.
Enormii ochi ce ne privesc Saturnic
hipnotizează lumea pămînteană
de parcă oamenii se mișcă, vorbesc în transă
iar liniștea nu dă geană pe geană
Înțelepții din anii ce vin
au ceva ca întorșii din Hades
rătăcind într-un Paradis de nebuni
pînă cînd păunul nopții își va strînge
nemărginitul evantaliu de pene caudale
pînă cînd soarele orb va închega întunecatele pete de
singe

va hohoti sub boltă un taifun de osanale
din care matematic s-or desface
vii urlete de groază și un oftat obosit pentru pace.

HORIA STANCU

CIND, cu un an în urmă, la Casa Scriitorilor, cîțiva din cei ce au fost prietenii lui Zaharia Stancu s-au adunat să aducă omagiul prilejuit de împlinirea a optzeci de ani de la nașterea acestuia, undeva, în ultimul rînd al sălii, se afla și fiul său, medicul și scriitorul Horia Stancu. Din zvon public se știa că de citva timp puterile lui fizice și intelectuale se sting treptat, minate de o boală stranie și neiertătoare. Sprijinit discret de soție și alături de mama lui, Niculina Stancu, emoționată de omagiul pe care reprezentanții breslei îl aduseseră soțului ei și îndurerată să-și vadă fiul din ce în ce mai diminuat fizicește, l-am zărit atunci ultima oară. N-ar fi crezut nici unul din cei care priveau chipul întunecat al celui căruia i se tăiau discret antenele cu lumea din jur că sfîrșitul va fi atît de apropiat și că moartea avea să-l scape atît de repede de chinurile atroce ale unei vieți consumate în neștiință. De aceea, cînd am citit în ziare vestea morții lui, o clipă am stat și ne-am gîndit la destinul acestui om distins a cărui prea timpurie plecare a însemnat, poate, o izbăvire de înfricoșătoarea noapte a întunecării fără nici o rază de speranță.

A fost unicul fiu al unui mare scriitor care a trăit nu numai bucuria perpetuării numelui în linie bărbătească dar și a fațadului că în ființa băiatului său i se părea că se află strînse toate trăsăturile înaintașilor săi. „Imaginea fiului” capătă în poezia lui Zaharia Stancu valori simbolice deoarece el nu era numai ființa fragilă și plîpîndă contemplată cu induloșare, ci cel care trebuia să ducă mai departe valorile testamentare ale celui obsedant Să nu uiți. Chiar în clipele cînd îi privește „miinile dulci cu degete subțiri” care scriau „lecția cuminte”, îl vedea ridicînd spada roșie, necrîțătoare, fierbinte „pentru izbînda neamului tău dirz de țărani” și se întreba dacă acele miini vor „da și ele moarte pe cîmpuri de bătaie” sau „vor putrezi, și ele, prea tinere-n tranșee”. A fost ca neliniștea tatălui să nu se împlinească, pentru că miinile lui Horia Stancu au adus viață timp de peste trei decenii, luptînd împotriva bolii și a morții. A ales cariera de medic pe care, după cum mi-au spus nu numai o dată confrății săi, a slujit-o cu o pilduitoare competență. Poate unul din ei va spune ceea ce nu intră în puterile mele să fac acum. Dar pot depune mărturie despre calitatea umană a medicului Horia Stancu, totdeauna sensibil la suferința altora pe care nu o privea din perspectiva profesionistului. Ci a celui care e chemat să aducă alinare, să fie alături sufleteste de bolnavul său. Am avut de cîteva ori prilejul să-l văd cum înțelegea că orice chemare trebuie auzită, că nici o zi și nici o oră nu trebuie să se irosească în drumul întîlnirii cu omul care te căuta pentru a-i face bine. L-am cunoscut atunci binevoitor la chemarea anonimilor, discret și plin de afecțiune față de toți cei ce veneau spre el.

Sufletul acesta delicat, în orele tîrzii ale serii a înrustat pe hîrtie fie note de drum din țările Nordului, fie gînduri despre opera unui scriitor în cultul căruia crescuse, și anume Cezar Petrescu, fie o piesă de teatru, fie romane care coborau pe scara timpurilor îndepărtate. A fost un scriitor discret, pentru care întîlnirea cu pagina albă însemna o mereu reînnoită emoție, avînd, cînd i se solicita, un fragment, o reținere evidentă, căutînd să amîne întîlnirea cu tiparul. Despre cărțile lui vorbea puțin și niciodată cu trufie, ci cu aceea modestie care i-a caracterizat totdeauna prezența printre noi. Temperamental era contrariul tatălui său : nu avea firea lui vulcanică, bătaioasă, energică, nu se arunca în vîltoarele luptei. Și în plină maturitate rămăsese așa cum tatăl îl văzuse cînd împlinea zece ani „scriîndu-și lecția cuminte”. Pentru că distincția sa sufletească o întîlnim și în scrisul său, pe care el nu l-a privit ca pe o profesie, ci ca o necontenită căutare a frumosului în timp și în spațiu. Se duce, înainte de a fi împlinit șazeci de ani, alături de tatăl său, pe care l-am văzut într-o seară de la începutul anului 1973, cînd îi luam interviul prilejuit de sfîrșitul de veac cît trecuse de la apariția romanului **Descult**, primind din miinile fiului său leacurile ce trebuiau să-i aducă sănătatea dorită de noi toți. În semiîntunericul camerei, tatăl, ce trecuse de șaptezeci de ani, cu trupul încă falnic deși zgduuit de primele semne ale bolii, ascultîndu-și fiul ce se apropia de cincizeci de ani, cu privirea lui sfioasă, cu capul plecat, mereu măcinat de o tainică suferință. I-am lăsat împreună și mi se părea că ființele lor sînt îngemănate, într-atît de dogoritoare era căldura sufletească a tatălui care își învăluia fiul cu aceeași dragoste ca atunci cînd, copil fiind, îi privea miinile ce au dăruit oamenilor alinare și pagini de carte.

Valeriu Răpeanu

Întrebări shakespeareene

PETRECÎNDU-SE în mijlocul vieții, spectacolul, ca fapt de artă, este numai oglindire a vieții și lucrul acesta e prea de ajuns? Teatrul se mulțumește să se umple de viață sau viața trebuie, și ea, să învețe de la teatru? Poate că asemenea întrebări și încă altele se nasc mai ales când e vorba de Shakespeare. Oricum, o montare cu **Doi tineri din Verona**, cum este cea a Teatrului de Comedie, în decorul bine conceput al lui Ion Popescu-Udriște dar expunând costume incerte (nesemnate) are darul să le resusciteze.

Să ne oprim o clipă la personalitatea regizorului Alexandru Dabija, așa cum se conturează în acest spectacol. Dabija se află, fără îndoială, în posesia secretului profesional. El a asimilat acel tip de gândire specifică, facilitându-i transformarea unui text în realitate scenică. Propunerile lui, chiar dacă nu izbitor de originale, vizează momente (nu puține) cărora le dă relief și culoare. Oricând capabil să găsească soluții plauzibile — talentat deci — uneori remarcabil prin finețe, îi lipsește acum soluția. A abordat sclipitoarea și multiforma comedie shakespeareană din mai multe laturi deodată, ca un artist dotat însă nehotărât. Energia unui principiu coordonator, un gând decisiv fie despre autor, fie despre teatru în general, ca modalitate estetică, nu i-au stat la îndemână. Este necesar ca pe scenă să aduci caractere sau, dimpotrivă, idei în mișcare, fantome semnificative? E potrivit să contrazici optica acreditată asupra personajelor ori, din contra, să adîncești un chip familiar spectatorului? Mai departe, teatrul e un joc păpușesc în care prezinți figuri stilizate, manevrate de sfori, sau urmărești efecte de vitalitate liberă, imprevizibilă? Iată, de pildă, personajul Iuliei, interpretat de Virginia Mirea. Actrița e ea însăși în asemenea măsură încît nu știi, parcă, ce va face de la un moment la altul. Sinceritatea o face stridentă în voce, răsfațul de bebeluș din primele scene putînd chiar supăra. În opoziție, Aurora Leonte—Silvia a fost îndrumată spre un fel de obiect mișcător, drapat somptuos într-o rochie încărcată. Însă ambele sînt reductibile la o singură notă de caracter, constanța în iubire, ce rămîne la buna înțelegere a publicului. Cum îl arată și numele, Proteus e un om cu (cel puțin) două ipostaze. Foarte bine și original creionat în prima dintre acestea de către Florin Anton, cea de a doua rămîne neglijent sau palid exprimată. O indiferență care, în primele apariții, poate părea a eroului încă neatinat de chinul iubirii, afectează Șerban Celea. În a doua parte a spectacolului, indiferența duce la jocul de mintuală, inexpressiv, al aceluiași, spe-riindu-ne că ar fi reală. Ce s-a mai spus de Cornel Vulpe și Dumitru Rucăreanu, actori se cunoaște cit de dotați? Regia ocupîndu-se prea puțin de adevărul psihologic al personajelor lor, ambii joacă cu o convinsă platitudine. În schimb, un accent original dar cam confuz și nesustînut capătă Eglamour în întruchiparea lui Daniel Tomescu.

Desigur, era de așteptat (și nimeni nu avea nimic împotriva) ca partea leului în reprezentație s-o aibă cuplul de slujitori Speed și Launce. Așa s-a și întimplat. Șerban Ionescu interpretează pe Speed într-un fel de încăpățînată, pietroasă sete de viață, dublată de vicleană stupiditate. Actorul e tot timpul tensionat în rolul său, admirabil. Pe de altă parte, Launce, cel mai uman personaj al comediei, a beneficiat în Gheorghe Dănilă de un profesionist cu mai multă experiență, lucru ce se poate transforma în defect. Apariția chapliniană a eroului ducîndu-și ciinele de funie este în sine cel mai emoționant moment din spectacol. Dar această sclipire regizorală se stinge repede. În monoloagele ulterioare, Gheorghe Dănilă joacă bine dar se cam joacă pe sine.

Rămîne să ne mai spunem părerea despre final. Elaborîndu-l astfel, regizorul a ambiționat să producă o răsturnare în așteptările noastre și în același timp să se explice. Deci tinerii se regăsesc, deci bătrînii încuviințează căsătoria lor, după ce Proteus a fost demascat, iar Valentin l-a iertat. În acest moment, iunii pretendenți, îndreptîndu-se spre petrecerea nunții, înforțe spatele miresei lor. Le părăsesc nefericite, dezamăgite, tocmai acum. Răspunsul pentru credința le va fi, Iuliei și Silviei, indiferența soților. Un vînt de toamnă suflă peste scena aproape goală, unde cele două frumoase parcă au și devenit bătrîne, își tirăsc pașii. Ce este aceasta? O lovitură de teatru? Un moment (tardiv) de virtuozitate regizorală? Sau imaginea concluzivă, impusă de meditație și semnificativă în cel mai înalt grad? Mă abțin să hotărîsc. Pe de o parte, după toate peripețiile, concluzia ar putea fi într-adevăr aceasta, chiar dacă neindicată de autor. Pe de alta, nu-mi place să mă înduioșez fără pricină dovedită. Mi-aș face reproșul de superficialitate.

Marius Robescu

Două debuturi

Teatrul de Comedie : Doi tineri din Verona de Shakespeare. În imagine : Virginia Mirea (Iulia) și Florin Anton (Proteus)

**Mihai Ispirescu : „Trăsură la scară” (Nottara);
Dina Cocea : „Familia” (Teatrul de stat din Ploiești)**

CU O comedie de manieră fantastică, a automatismelor psihice ce duc la vidarea de sens a activităților cutumiare, debutează în dramaturgie, pe o scenă profesionistă, Mihai Ispirescu. A mai scris anterior câteva piese scurte, destinate expres artiștilor amatori. Acestea de față pare să fie prima sa lucrare literară; s-a publicat în revista „Teatrul”, acum un an, și Horia Lovinescu n-a întîrziat s-o adopte, iar Dan Micu, regizor de autoritate, n-a pregetat s-o pună în scenă, ce-i drept, cu o distribuție modică, dar care, pînă la urmă, a susținut-o acceptabil.

Debutul lui Mihai Ispirescu sensibilizează prin aceea că are loc în teritoriul atît de gingaș al comediei. Scriitorii intră rar în lumea scenei pe poarta veselă; acesta are spirit, și deci și îndreptățirea de a apăsa pe clanță. Apoi, e de reținut că nu a propus o lucrare de grațuitate în registru pur distractiv, ci o satiră de gândire critică în orizont social, scrisă cu parapon antibirocratic și cu dramatism ieșit din privilegiștea ratării prin alienare. Hazoase, fără spumă însă, sînt: schimbarea, repetată la nesfîrșit, a șefului cu adjunctul și a adjunctului cu șeful, ca efect al delatîunii sistematice a unui împotriva celui alt, mecanizarea pînă la absurd a funcționarilor care ajung să spună ani de-a rîndul aceleași fraze, să facă aceleași gesturi și să sufere de aceleași manifestări morbide de cameleonism, elucubrațiile despre mișcare într-o instituție unde se stă pe loc și despre care nu știm ce rosturi are, deși agitația exterioară creează impresia unei fur-tuni permanente — dar e o răscolire într-un acvariu cu pești decedați și plante putrezite în apă cocolită. Dramatică, fără tragism însă, pentru că are loc sub zodia derizoriului — e sclipirea fugară de conștiință a indivizilor care-și contemplă o clipă existență fără noimă, în cîte-o criză de luciditate. O imagine frumoasă e tinăra care revine sub diverse înfățișări, anunțînd „trăsura ce așteaptă la scară” pentru a-i duce în neant pe trăitorii cu o singură virtute: a inerției. Foarte frumoasă e amara și sterilă masă tovarășească la care nu se petrece, ci unde oamenii-fantome se petrec unii pe alții spre infinit.

Personajul feminin misterios e jucat de Anca Bejenaru, avînd statură scenică, înfățișare armonioasă, bună maliție, atitudine dezinvoltă, dar controlată, oarecare farmec, însă voce sugrumată și mică (poate sub imperiul prea puternice emoții) și invenție redusă față de numărul de roluri incredințate; căci în afară de ipostazele diverse ale făturii amintite, sugerînd și halucinațiile retrospective ale numitului șef și subșef Boiangiu, mai are de figurat și trei secretare administrative. Victor Ștîngaru și Dragoș Pîslaru ar fi pilonii reprezentației; primul, masiv, vetust, rutinizat pînă și în fluturarea miinilor, alternînd intempestivitățile cu căderile în prostrație, celălalt năluc interior și mat exterior, simulînd, sfertodot, o perspectivă modernă fără miez: o nucă dură și goală. Nesărați și stingaci la început, amîndoi își revin, lent, înfățișînd, conștiinșii, unul deruta perpetuă, celălalt malonestitatea și, amîndoi, în esență, forma umană a acelor înși. Nu le priso-sește umorul, dar poate că regizorul a dorit ca gravitatea subiacentă a piesei să iasă la suprafață, iar jovialitatea ei să fie subterană.

Restul fac schițe sumare, cea mai co-

lorată fiind a curierului zeilor, aflat în continuă ignoranță asupra sursei deciziilor ce le transmite, șeful personalului, Crăciunel, anunțînd sfătos și meliorist, în costum protocolar de diplomat ieșit la pensie, schimbări în bine sub formă de retrogradări (George Păunescu). Asemenea, adică simple volume lunecoase în peisaj, numite, generic, „subalternii”: Vasile Lucian, firese, plăcut la auz, Paul Nadolski, Șerban Cantacuzino, Marian Drăgan, bărbos și mut, dar singurul cu semnificație proprie, deoarece despre el spune careva, văzîndu-l în pasaj prin scenă, „cum mai trece timpul!”

Întrucît scenografia lui Sică Rusescu are o adecvare moderată — în odaia anodină, scaune roșii, o masă lungă, o ușă lugubră ce se deschide spre un iad negru; unde e un arbore verde cu lîcuri galbeni, o mașinărie nenorocită cu metronom, ce ar metaforiza, în ridicol, mișcarea — și cum regizorul a modulat piesa pe frecvențe medii, punînd stăruitor personajele să-și arate publicului spatele (sau o parte a lui), e de presupus că efortul de a nu da extensie dezbaterii implicate — asupra condiției dezumanizante a muncii ce-și pierde sensul prin desexistențializare, ca să zic așa — a fost premeditat.

Valoarea debutului e reală. Satira e substanțială. Motivul dramatic, interesant. Abundă însă acumulările nedigerate: pregătirea unei seдинțe și desfășurarea ei sînt din **Opinia publică** a lui Baranga; oratorul care își ține discursul, impletit din cecitate verbală, în fața sălii goale, e din **Scaunele** lui Ionescu; unele apoteogme comice sînt neîndoișos maziene; perechea de funcționari simetrizată în schimbări e de extracție caragialeană; situația esențială, adică aceea a unei instituții enigmatice, unde se macină în gol destine și hirtii fără să se știe care e obiectul activității ei, amintește de Kafka. Și totuși, e în piesă ceva care e al lui Mihai Ispirescu: modul serios de a se indigna ironic, cu o viziune hiperbolică asupra existențelor duănător inutile pentru societatea productivă în care trăim. Și ideea —, rău condusă încă, insuficient expusă teatral, trecînd adică, prin vacuum-uri de interes și împovărată de redundanțe, ori stingherită de monologii evazive, dar biruitoare — că birocratismul e, în primul rînd, un fenomen sufleteș.

Sînt însușiri care anunță un om de teatru actual.

ALT debut care își are datele lui particulare și atrage atenția cu deosebire e cel al artistei emerite Dina Cocea. La vîrsta aurită, septuagenară, la care se produce, această intrare în rîndul scriitorilor de teatru e unică în istoria literaturii noastre. Să fie de bun augur; autoarea ne-a mărturisit că, între timp, a mai scris două piese!

N-o face din amuzament, ori pentru a adăuga încă un merit celorlalte, atît de larg cunoscute și prețuite. **Familia** e o piesă scrisă dintr-o necesitate morală, continuînd, într-un fel, **Citadela sfărîmată** a lui Lovinescu în condiții actuale, — cînd ciocnirile care secționează celula socială au alte motivații și altă natură — punînd însă în ecuație aceleași generații. Bunica, păstrătoare a unor precepte mo-

rale vechi și durabile, purtătoare a unui ethos românesc caracteristic, radiografiindu-și, din scaunul ei cu roțile (imagine a neputinței), copii și nepoții; mama, caracter integru, angajată în activități multiple care îi îngustează însă posibilitatea de a fi reazem conjugal pentru soț și matern pentru fii; băieții și fata, fermi în convingeri, repudiînd mistificările și malversațiunile dar, deopotrivă, dezorientați de destrămările casnice, de abandonul responsabilităților de către tatăl lor, ca și de meschinăria și mărginirea rudelor. E o înfruntare aspră și frumoasă între un crez moral și o sumă de amoralități. Și nu e numai o dramă de familie în plan etic. Coliziunile au ca mobil atitudini și comportamente sociale, într-o atmosferă sufletească poluată de trafic de influență, poftă de chiverniseală pe spinarea colectivității, manipulări obscure de funcții și prerogative în interes personal, arivism. Chiar dacă lucrurile nu sînt spuse cu claritate și înfruntările nu sînt prea desluite — de pildă aceea dintre tată și fii, cînd unul întreabă „ce vreți voi în fond de la mine?” iar ceilalți strigă, exasperați, „ce vrei tu de la noi?” răspunsurile rămînd nelămurite — vom recunoaște că analiza e săvîrșită cu necruțare și la o cotă apreciabilă de angajare în actualitate.

Se simte, în montajul scenelor, experiența considerabilă a actriței, a profesoarei, regizoarei; în același timp, își spune cuvîntul și experiența de viață, acumulată prin observare detaliată a semenilor, căci personajele sînt scrutate cu pătrundere, ca și cum autoarea s-ar fi aflat undeva printre ele. Limbajul e al zilei, cu poezie și imprecății, tandreți verbale și acuze rebarbative, reproșuri gentile și amabilități fariseice. Dialogul e, în genere, riguros și, tot în genere, raportat la subiect. Personajele au diverse mărimi; cei ce stau mai mult în scenă nu sînt totdeauna și cei mai prezenți.

Regret că rolul bătrînei Valeria Sătmăru s-a redus mult în spectacol; textul o propunea ca pe un pivot. Dar poate că viziunea lui Alexa Visarion avea nevoie de un alt fel de prezență; bătrîna devine un revelator mut pentru inconștiența sau indiferența, ori grosolănia unora. Regizorul a gîndit spectacolul pe stări contrastante, cu lumini înșelătoare: superficiali și apucați în manifestările exterioare, tinerii se arată, la ceasul socotelilor, serioși, maturi și generoși, în acest sens, cel mai dovădător fiind — prin talentul mlădios și sigur al lui Cornel Ciupercescu — fiul cel mare, Alexandru, dar și (într-o bună măsură) mijlociul Dumitru, conceput cu reținere și severitate de Nicolae Urs și, în altă măsură, mezinul Mircea, prezentat cu vioșie naturală și truculent — dar cu precarități de meserie ce par a vesti un manierism precoce — de către Bogdan Stanoevici; alături de ei, și fata, interpretată mulțumitor, fără relief, de Raluca Zamfirescu. Iar majoritatea maturilor, de aparență gravă, eleganți, îngrijiiți, sînt hahalere circotage și detracăți cinici, oameni de nimic, tatăl fiind configurat temeinic, în acest sens, de Eusebiu Ștefănescu, unchiul Niță, zgomotos, vulgar-agresiv, așa cum și e, de Lupu Buznea, matusa Dorina, o caracatiță atotapucătoare, înfășurată în vâluri de mătase (foarte bună Olga Dumitrescu), Vasile, un tîmbel ațos și laș (Radu Dumitrescu), Maria, o apariție fumegoașă, căutătură pîzeșă și suris calp (Ecaterina Nazare Birlădeanu). Mama, care în text are o linie sigură, apare în versiunea scenică incertă și mărunțită, ceea ce creează dificultăți interpretate solide care e Eugenia Laza. Scenografa (Dona Roșu), autoarea unui decor care vrînd să spună prea mult prin aglomerarea ostentată, în două părți ale scenei, de mobilier dorit sugestiv nu spune, în fond, nimic, a mai fost și total neinspirată în costumație, lăsînd-o pe stăpîna casei, zi și noapte, în vestmintul și încălțările inexpressive cu care venise de la lucru.

Scenele cu doi-trei protagoniști au reușit, îndeobște, mai puțin; poate nu s-a găsit îndestulător răgaz pentru studiu. Bătrîna Valeria a fost purtată prin scenă eroic dar neevident de Liana Dan Riza. Scenele de grup însă — episodul savuros în care fiul află că a devenit tată, iar tatăl că e concomitent, din nou, și tată și bunic, și mai ales scandalul domestic de la sfîrșitul părții întîi — au purtat pecetea marilor calități de creator ale lui Alexa Visarion, avînd o organizare contrapunctică excelentă și generînd starea infernală, imposibilă, în care amalgamul dă în clocot scoțînd aburi sufocați.

N-a putut fi învinsă o anume statică a compoziției dramaturgice. Nu da satisfacție încheierea (nici a piesei) cu montajul „Perinței” finale, artificializat. Dar spectacolul, în întregul lui, se ține, merge pe drumul hotărît de autoare și de regizor și-i duce pe acest drum pe spectatori — care, ploieșteni și bucureșteni (vreo sută, veniți special la premieră) au aplaudat-o cu multă căldură pe Dina Cocea, urcînd, strălucitoare și energică, o forță a mișcării noastre teatrale, pe scenă, printre actorii, de astă dată, ai ei.

Subscriem la declarația regizorului din cîtielul-program, că **Familia** „e un mod de a nu minți” și salutăm debutul acesta dramaturgic adevărat de la începutul unei însorite dar reci toamne teatrale.

Valentin Silvestru

„Drumul spre victorie“

AUTORUL filmului **Drumul spre victorie** este marele regizor american John Huston, care l-a consacrat pe Humphrey Bogard, și autorul a nenumărate capodopere pe care cinefilul român le știe pe dinafară (Soimul maltez, Kay Largo, Comoara din Sierra Madre, Moulin Rouge, Jungia de asfalt, Regina africană, Moby Dick, Inadaptabilii (The Misfits), Noaptea Iguanei, și multe altele. Cu drept cuvint, spectatori se întreabă cum un asemenea as al ecranului s-a putut (în 1981) mulțumi să descrie un meci de fotbal (în tinerețe fusese organizator sportiv). Decît că nu-i vorba aici de un simplu meci de fotbal, ci de unul cu un caracter politic. Naziștii voiau să umilească pe adversari organizînd o competiție între prizonierii aliați (vreo zece țări), contra echipei reprezentînd armata germană (deci, o singură țară). Se zărește pe ecran mutra jovială, grăsană și pestriț îmbrăcată a unui personaj, asemănător lui Goring. Acel meci avea să prezinte fenomene politice senzaționale. Prizonierii aranjaseră lucrurile astfel ca toți, înainte de cea de a doua repriză a meciului, să dispară. Să evadeze. Evadarea fusese ticlăuită minuțios. Nici o pază nazistă nu o putea împiedica, cu toată sîrma ghimpată, ciinii poliștiști, sentinelele aflate în preajmă. Fuga avea să se facă însă pe sub pămînt, prin canale numai de fugari cunoscut. Fuga trebuia să se producă în sfertul de ceas de pauză dintre cele două reprize. Deceția naziștilor avea să fie cu atît mai mare cu cît aliații aveau un scor îngrozitor : zero contra 4, la un moment dat. Dar asta nu e tot. Există un fapt încă mai senzațional, încă mai rușinos pentru naziști. În ciuda scorului lor victorios, adversarul, aliații, în ultimul moment, **refuză să evadeze !** Vor evada, desigur, dar înainte de asta vor să le tragă naziștilor o bătaie de domeniul miracolului. În ciuda timpului scurt care le rămînea, prizonierii vor să egaleze și să câștige meciul. Vom vedea pe ecran adevărate miracole fotbalistice. Îl vom vedea pe Luis Fernandez (interpretat de faimosul jucător Pelé) care, deși accidentat, marchează un gol extraordinar dintr-o foarfecă pe spate. În ultimul minut, arbitrul, din nou incorect, acordă naziștilor un 11 metri pentru un fault imaginar. Dar americanul Hatch (interpretat de Sylvester Stallone) apără sutul, și termină meciul la 4-4. Întreg stadionul intră în delir. Cei 50 000 de spectatori scandează Victorie, se cîntă Marseilleza, cordoanele de pază sînt rupte și publicul invadează terenul, îi răpește pur și simplu pe toți fotbalisții, care reușesc astfel o evadare mult mai spectaculoasă decît cea proiectată.

În timpul ultimei reprize, avem o adevărată „lecție de fotbal“, în care marii fotaliști ca brazilianul Pelé, argentinianul Ardiles, polonezul Deyna, englezul Bobby Moore și mulți alții ne uimesc prin performanțele și „figurile“ lucrate de ei.

Ca vedete „actori“ avem pe Micael Cain, Max von Sydow și admirabilul Stallone, care nu se arată mai prejos de creațiile lui anterioare. De altfel, are un rol eroic. După ce evadează, el se reîntoarce în lagăr.

Repet : **Drumul spre victorie** e un film interesant în felul său, care justifică alegerea de către marele regizor John Huston.

D.I. Suchianu

Printre protagoniștii recentului film al lui John Huston se află și celebrul fotbalist Pelé

Stereocinematograful

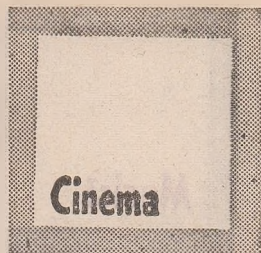
DE două săptămîni, filmul în relief își demonstrează din nou puterea de atracție; bucureștenii umplu sala „Luceafărul“, doritori să cunoască și să aprecieze ei înșiși secole controversatului sistem, negat — de pildă, încă din 1932 — de criticianul Rudolf Arnheim. sau, dimpotrivă, salutat ca formulă a „cinematografului de mine“ de Serghei Eisenstein (în 1947). Și publicul asistă răbdător la transpunerea stîngaci-teatrală a basmului baskir **Călărețul cu calul de aur** doar pentru a trăi cele cîteva momente în care într-adevăr devine coplesitoare senzația că peisajul iese din ramele ecranului invadînd spațiul real, că o flămară tribală e întinsă de vînt pînă deasupra capului fiecărui spectator, că lasoul ori săgețile voinicilor din poveste sînt lansate direct în sală. Iluzia tridimensionalității ființelor și obiectelor rămîne fascinantă, dincolo de naivitatea discursului propriu-zis semnat de regizorul Vasili Juravlov (subliniat fiind și de rudimentarul „dublaaj“ în românește al dialogurilor). Captivează, în-deosebi, mirajul contopirii universului ficțiunii cu cel concret ; dar impresiionantă în egală măsură — deși mai puțin șocantă — este imensa dilatare a profunzimii cadrului. Privirea înaintează în interiorul unor „tablouri“ pînă la limitele orizontului, iar contururile deslurilor profilate pe cer se desciifrează la fel de clare ca detaliile din prim-plan, ca fizionomiile eroilor din apropiere și ale grupurilor îndepărtate. Efectele în sine își păstrează neștirbite virtualitățile, chiar dacă încă nu și-au găsit creatorii care să le pună în valoare semnificația estetică.

Îndelungata menținere a stereocinematografului în aceeași fază de curiozitate experimentală nu-i neliniștește pe spectatori obișnuiți ; diverse generații caută în filmul în relief (fenomenul de căldă receptare, testat periodic, la noi, se repetă, ilustrativele scheduri, ca și peliculele cu narațiune continuă bucurîndu-se evident de succes). În schimb, specialiștii invocă mereu dificultățile ; se

subliniază complexitatea realizării și înregistrării de imagini pereche (corespunzînd unghiului de vedere a ochiului stîng și a celui drept), complicațiile restituirii volumelor în timpul proiecției fie cu ajutorul dispozitivelor individuale (ochelari cu sticlă colorată sau cu filtre polarizante), fie pe ecrane mari, cu dotări speciale. Se socotesc investițiile costisitoare și se calculează efortul fiziologic și psihologic de acomodare. Astfel incit evoluția insolitei modalități de expresie pare practic stagnantă ; semnele perfecționării sale nu se anunță nici din zonele cercetării de laborator, după cum mai marcată apare inhibiția decît tentația cineastilor de a explora filmul în relief.

Lumina înghețată și uniformă, reducerea varietății cadrelor sau încetinirea cadențelor montajului, sesizabile în toate operele genului justifică reculul regizorilor. Totuși istoria impunerii peliculei color ne îndeamnă să credem că nici destiul stereocinematografului nu e încheiat. Din era pionieratului (de la Melliès, Pathé sau Gaumont cu ale lor numeroase angajate care pictau fotogramă cu fotogramă) și pînă la redescoperirea culorii, au trebuit să se scurgă mai bine de trei decenii ; apoi tot atît de mult timp a despărțit consacrarea comercială a „noii“ modalități (în 1935, prin **Becky Sharp**) de adoptarea ei de către maeștri, de către Antonioni, Fellini, Visconti sau Bergman, cu toate că finalul din **Ivan cel Groaznic** (seria a II-a turnată în 1945-1946) făcuse strălucita dezvoltare a tuturor posibilităților de utilizare a culorii. Drumul metamorfozării în doveziilor de ordin tehnic către artă se dovedește trundnic și relativ lent ; să așteptăm ca și stereocinematograful să-l străbată. Iar dacă teoreticianul André Bazin considera plauzibilă afirmația „că decupajul filmului în relief va regăsi firesc numărul scenelor din dramele lui Shakespeare“, să îndrăznim a spera că va ajunge să împrumute, poate, și ceva din aura genialului model.

Ioana Creangă

Flash-back

Visconti și oamenii săi

● **DESIGUR**, intențiile sînt una și rezultatul e altul, chiar atunci cînd cineastul se numește Visconti, iar filmul **Rocco și frații săi**. În general, creatorii își propun țeluri pe care nu reușesc să le atingă, sau pe care le materializează diferit, opera rămîndu-le inferioară sau exprimîndu-i parțial. Din fericire, în cazul nostru lucrurile s-au petrecut invers.

Deși nu vedea în rîmurosul său film mai mult decît un cîne-roman cu „cheie de boltă esențialmente socială“ (chiar dacă nu excludea „concluziile de ordin uman“), Visconti a realizat prin **Rocco** mult mai mult decît un film de actualitate, datat în spațiu și timp. Tema, limitată inițial doar la „dezagregarea unei familii în contact cu societatea industrializată“ (un fel de antagonism Nord-Sud avant la lettre), se lărgeste enorm, ajungînd de la cadrul strict social la cuprinderea a nenumărate probleme existențiale, mai ales de ordin moral. Să enumerăm, printre altele, eternul conflict dintre bine și rău, imanența răului, dependența de el, chiar cînd nu se manifestă activ, a binelui, locul pe care îl pot avea mila, toleranța într-o societate a violenței și durității, puterea molipsitoare a destrucției etc. Cei ce au vorbit de dostoevskianismul filmului n-au greșit prea mult considerîndu-l pe Rocco un fel de urmaș al lui Mișkin, iar pe Simone un Raskolnikov meridional. Visconti, în modestia sa militanță, nu-și propusese decît să „examineze condițiile eșecului în cadrul dificultăților impuse de ordinea stabilită“. În realitate, filmul său s-a înălțat mai sus decît prevedeau rădăcinile ; a crescut vertiginos spre cerul întrebărilor existențiale, și-a depășit condiția de film „de actualitate“ și a explorat infinitul problematicii umane. Și astfel, ceea ce trebuia să fie doar o „cădere morală în condițiile celei mai puternice creșteri economice“ devenea pur și simplu imposibilitatea omului etern de a-și atinge fericirea ; ceea ce s-ar fi mulțumit să descrie un „stadiu“ reușea să devină un tablou etern uman ; iar ceea ce urma să acuze pentru pierderea purității de tip rural doar orașul, Nordul, economicul — izbutea să găsească o cauză mult mai generală, însăși natura ființei umane.

Rețeta acestei uluitoare urcări din ocazional în etern, din social în uman ne-o dădea, fără să intenționeze, tot Visconti, cînd declara : „Experiența m-a învățat că greutatea ființei umane, prezența sa sînt singurele lucruri care contează într-adevăr pe ecran“.

Oamenii din **Rocco** au fost înzestrați de autor cu o putere de convingere care le permitea să vorbească mai cuprinzător decît el.

Romulus Rusan

Radio tv.

Îmbogățirea tradiției

■ Tradiția montărilor shakespearne se îmbogățeste prin recenta premieră radiofonică **Othello** (adaptare de Mircea Albulescu, regia artistică Cristian Munteanu, muzica de George Marcu, regia de studio Ion Prodan, regia muzicală Timuș Alexandrescu, regia tehnică ing. Andrei Sireteanu). Să accentuăm de la bun început că citirea întregii echipe de realizatori nu este un act de politețe ci recunoașterea unei contribuții decisive la succesul acestei înregistrări stereofonice. Sustinută de o viziune coerentă, adaptarea radiofonică a exploatat cu brio principiul unității prin diversitate. Partitura **Othello** (Mircea Albulescu) a reactualizat sugestiile ale viziunii romantice, personajul prăvălindu-se sub forța absorbanță a neluimii („Și cît de grabnic îi face semn întinericului morții“, spunea acum peste un secol Victor Hugo). Iago (în magnifica versiune realizată de Ștefan Iordache) se mișcă între liniile unor ireconciliabile contrarii. Pe de o parte, aparență : pentru **Othello**, el este „cel mai sincer dintre toți“, demn de a fi iubit pentru „fira lui cinstită“, pentru **Desdemona**, este „o fire nobilă“, iar **Cassio** i se adresează frecvent : „cinstite Iago“. Pe de altă parte, esența : trădător, viperă, mai groaznic decît spaima. El este marele

regizor al mecanismului dramatic, inventînd (cum observa Coleridge) căi de propagare a răului și, asemenea lui Richard al III-lea, victima, ultima victimă a propriilor lucide nălucri. Iago părăsește scena învîluit într-o tăcere asupra căreia nu vom înceta să meditam. Iar **Desdemona** (Dana Dogaru) ? O incitantă versiune.

■ Prezența pianistului Dan Grigore și a actorului Ion Caramitru la ultima **Serată muzicală t.v.** (realizator Iosif Sava) merită, din multe motive, a fi consemnată. Ei au învins, printr-un act de elegantă detașare, rigorile, de altfel deloc comode, ale calității de oaspete, prelînd deseori inițiativa și afirmînd un clar, incisiv punct de vedere asupra problemelor puse în discuție, în primul rînd poetica muzicalului și muzicalitatea poeziei. Se confirmă din nou că cei doi apreciați „interpreți“ se mișcă cu dezinvoltură în lumea seducătoare prin urmări a abstracțiunilor, că, asemenea atîtor artiști contemporani, ei implică în-destructibil reflecția asupra operelor în procesul delicat al re-creării operelor. De aici, poate, acea vie impresie a comunicării simpatetice, a concordanței perspectivelor asupra unui text sau a unei partituri, pianistul și actorul completîndu-se armo-

nios iar micro-spectacolele oferite nefiind de poezie și muzică, ci de poezie ca muzică, de muzică prin poezie. Ne-am oprit mai ales la marcele moment eminescian al **Luceafărului**. Caramitru este un maestru al recitării (termenul înseamnă, însă, în acest caz mult mai mult, recitarea fiind o mare probă a recitării) și, iată, că după **Glossă, Odă în metru antic...**, **Luceafărul** rostit duminică după-amiază se înscrie în tradiția celor mai bune înregistrări păstrate în arhiva Radioteleviziunii. Precum mulți retoricieni actuali, actorul consideră că actualizarea semantică a „figurilor“ textului este esențială pentru o mai dreaptă, pentru o adecvată înțelegere a lumii eminesciene și, în consecință, a fost, cu totul relevabil modul său de a accentua, printr-o desăvîrșită strunire a vocii, printr-o intensă explorare a pauzelor, anume motive ale poemului, precum al privirii, al adîncului, al recii însingurări.

■ O sîrbătoare princiară de T. Mazilu (adaptare de Victor Parhon, interpreți George Constantin, Gina Patrîchi, Vasile Nițulescu, Mariana Buruiană), premie radiofonică de luni dimineață, a radiografiat în linii tranșante lumea însuportabilă a lașității, subliniind dimensiunea existențială a vinei tragice.

Ioana Mălin

Telecinema

Un om (din „Însemnări“) de căpății

■ În cea mai frumoasă carte care s-a scris cu aproape o mie de ani înainte lui Flaubert, Tolstoi, Dostoevski, Proust și „Kir Ianulea“, în cartea domnișoarei Sei Șonagon, intitulată în limba ei „Caiete de pernă“ și zisă la noi „Însemnări de căpății“, la „lucruri de căpății“ sînt trecute coaja arțarului, locurile pustiite de foc, stînjenele de apă, spinos, castanul de baltă, un om pîros care s-a spălat la cap și stă să se usuce ; la „lucruri care te umplu de neliniște“ sînt montate — fiindcă domnișoara Șonagon e și cel mai genial monteur înainte de Eisenstein — privitul cursei de cai, legatul moașelor de hîrtie, o rudă bolnavă care tare s-a schimbat la față, bărbatul care și-a petrecut o noapte la mine și întirzie să-mi trimită o scrisoare, în zori ; la „lucruri care te întristează“ sînt mixate doar două : cel care fînfăie stranie cînd abia și-a suflat nasul și smulsul sprincenelor ; la „lucruri pline de mîreție“ se începe cu brocartul de China, un paloș cu mineral incrustat, nervurile lemnului într-o statule a lui Buddha, șambelanii din al șaselea rînd și se încheie cu o grădină întinsă sub un strat gros de ninsoare.

La toate aceste lucruri care te umplu de nelini-

ște, tristețe și spaimă, dîndu-ți, toate, mîreția faptului că trăiești, va trebui să mixăm și să adunăm călăreții lui Kurosawa, din **Kagemusha**, oameni pe care nu-i vezi decît galopînd, purtînd pe spate steaguri subțiri cit săgețile, mici, mărunți, fără chip, ai zice că sînt insecte impuse în spate care aleargă, nebune, într-o imensă fornicăție, pe cîmpuri și prin valuri, ca într-un ultim spasm și un prim avînt al unei lumi sălbatice ca un nechezat de cal și rafinate ca o domnișoară care-și face sprincenele într-o oglindă. Nimic din ritmul acestei povești pline de furie și înțelepciune despre înălțimea și micimea omului, nimic din poezia ei — la „subiecte pentru poezie“, Șonagon trecea atît : „Capitala. Ierburile agățătoare. Brusturele de apă. Cail. Grindina“, cu care Kurosawa lucrează din plin — nimic din rîsetele și scrîșnetele ei guturale — Șonagon inventariază strigătele la „lucruri cu nume înfricoșate“, alături de „ripitul ploii, fierul negru și furtuna“ — nimic din tăcerile și revelațiile chipului, nimic din rupe-rile, spațiile și staticele scenelor, nimic, absolut nimic nu se poate înțelege din **Kagemusha** dacă nu te cuprinzi de acest farmec și virtej al călăreților anonimi, în

freamătul lor de pădure și gize, de fier și insectă care mai palpită în țeapa ei, năvălind parcă impunși în spate, împinși de gîndul fastuos că „dacă nu sîntem umbre, nu mai sîntem nimic“. Ei fac impenetrabilă claritatea poveștii, dau rezistență simplității și consistență umbrei care se lasă peste fiecare iscoadă. În istoria cinemaului, ei nu-s cu nimic mai prejos de multimea de pe scările „Potemkin“ — u-lui, de locomotivele lui Keaton, de tăcerile Personei și străzile hotilor de biciclete. Doar ochiul nostru european — iluzionat că ar deține totul și obosit de cite știe de la Atlantic la Ural și de la Christ la Marx — nu-i vede la dimensiunea lor decisivă. Kurosawa va trebui trecut printre acele „lucruri“ pe care domnișoara de la curtea imperială le numea „ce nu le poți asemăna“, începînd cu „Vara și iarna“, continuînd cu „cel care țî-e drag și cine țî-e urît“, încheind cu „burtoșul și uscățivul, pletele lungi și cele scurte“. Există, desigur, mîreția șambelanilor din al șaselea rînd. Kurosawa stă înaintea lor, pe un tron înșingurat, privînd în inimă o lună de toamnă. Toate iscoadele știu că nimeni nu cutează a-i fi o sosie.

Radu Cosășu

„Cei trei vienezi și nostalgia lui Orfeu“

ESTE, sper, inutil să mai arăt astăzi importanța pe care opera compozițională și muzicologică a școlii vieneze (Schönberg, Berg, Webern) a avut-o în evoluția muzicii ca limbaj în secolul nostru. Chiar dacă acum influența lor directă ne apare ca fiind parțial atenuată, nu este mai puțin adevărat că orice compozitor actual include undeva în adâncul operei sale ceva din gândirea muzicală a celor trei vienezi, fie și numai sub forma unei violente negații a modului lor de a privi muzica. Acest tip de reacție vine dintr-o nevoie de compensație ușor de înțeles. Orice s-ar spune — lucru pe care P. Boulez îl observase de mult — pentru un timp, muzica a mers pe drumurile deschise de ei, fapt care a lăsat, indiscutabil, urme, și aceste urme au fost pozitive: altitudinea de la care privim lumea prin muzică a mai crescut cu un etaj.

Și în muzica românească — și regretăm faptul că muzicologia noastră până acum nu a remarcat cum se cuvine faptul — efectul muzicii atonale și seriale a fost real și puternic. Forța asimilatoare a muzicii noastre sporind considerabil în ultimii 20 de ani, lumea sonoră, ce părea inițial atât de stranie compozitorilor din generațiile mai vârstnice, s-a dovedit a se integra într-o foarte mare măsură muzicii românești. Integrarea aceasta s-a produs în chipuri foarte diferite, deseori originale. S-a născut astfel un nou concept de mod care avea în realitate puține legături cu conceptul clasic, prin faptul că se raporta în permanență la totalul cromatic din care era o parte. Totalul cromatic forma o mulțime de referință față de care s-a putut defini un mod complementar al celui inițial. Originea dodecafonică a unei asemenea gândiri este evidentă, dar lucrind cu „moduri“ și cu „serii“, libertatea așternerii în timp a unei structuri abstracte a crescut.

În ultimii ani, Anatol Vieru a teoretizat cu succes acest domeniu, obținând o cuprindere exhaustivă a sa care stabilește legături și cu modalismul de la începutul secolului. Acesta — după cum se știe — se revendică de la modurile me-

dievale și renaștentiste, grefate însă pe gândirea temperată a ultimelor secole.

Dar muzica dodecafonică (inclusiv și poate mai ales în faza sa serială) constituie actualizarea la maximum a potențialului cuprins în principiul temperării, așa cum l-a expus Andreas Werckmeister în tratatul său din 1691. Era deci normal ca aceasta să fie terenul pe care două modalități atât de diferite de abordare a construcției sonore, cea modală și cea serială, să se întâlnească.

O altă experiență, poate și mai bogată în consecințe pentru muzica noastră, a fost studiul scriiturii heterofonice pe care a întreprins-o Ștefan Niculescu pornind, e drept, de la lucrările lui George Enescu, dar impulsul secret venind de la unele considerații teoretice ale lui Pierre Boulez.

Bineînțeles, acest lucru nu diminuează deloc originalitatea gândirii muzicianului român, ci arată doar altitudinea de la care a pornit în urmă cu mai bine de 20 de ani.

În fine, o mare parte din compozitorii noștri de frunte de azi au folosit în compozițiile lor, parțial sau integral, organizarea serială.

Este interesant de observat cum impactul școlii lui Schönberg asupra muzicienilor noștri s-a produs aproape în același timp cu descoperirea muzicii postweberniene a unor Boulez, Luigi Nono sau Karlheinz Stockhausen, aflați pe atunci în prima parte a drumului lor. Astfel, în mod direct sau indirect — și pot să spun că martor al momentului — sentimentul descătușării pe care acest mod de a gândi muzica ni-l dădea, împletindu-se cu siguranța de a fi descoperit o nouă dimensiune a artei sunetelor, a constituit un catalizator real pentru mulți dintre noi.

Dar nu a fost — din fericire — o influență în sens obișnuit, ci o invitație la sporirea creativității, la a defrișa terenuri noi, în cele din urmă la a ne descoperi. Fără să uităm de precursorii de dinaintea celui de-al doilea război mondial, ca transilvăneanul Norbert von Hannenheim și, parțial, Constantin Silvestri și Zeno Vancea care au asimilat, fiecare în felul său, experiența (de obicei din faza preserială) celor trei vie-

nezi, compozitorii de la noi, angajați pe această cale, au rămas, prin această latură a creației lor, oarecum izolați. În schimb, la sfârșitul anilor cincizeci și la începutul decadei următoare, interesul față de această muzică s-a manifestat simultan la nivelul mai multor generații. Acest sentiment al izolării ne era străin.

De la Ludovic Feldman, la Pascal Benitoiu, de la Ștefan Niculescu, la Octav Nemescu, de la Anatol Vieru, la Cornel Țăranu sau Mircea Istrate, toți au trecut, pentru un timp mai lung sau mai scurt, prin grădiniile sonore ale celor trei compozitori vienezi. Nu putem omite nici atât de interesante moduri fibonacciene ale lui Wilhelm Berger, care pot fi găsite în afara tonalității, sint în principiu nonoctaviante, putem să le măsurăm cu moduluri variabile de semiton, ton, terță etc.

Din păcate, abordarea teoretică directă a muzicii celor trei vienezi lasă mult de dorit la noi. Atât muzicienii cât și iubitorii de muzică n-au putut găsi în librăriile noastre, de mult timp, nici o carte privind acest capitol care suscită pe drept cuvânt și astăzi un real interes.

Iată primul motiv pentru care cartea lui Ovidiu Varga **Cei trei vienezi și nostalgia lui Orfeu** vine la timp; dacă nu chiar în ora a XII-a.

Calitățile acestei cărți sînt următoarele:

1. Îmbrățișează ca un tot unitar întregul proces de cristalizare și maturizare a esteticii și stilului celor trei compozitori, fără a le umbri personalitățile atât de distincte.

2. Considerațiile estetice reies din observarea atentă a operei, și niciodată semnificația artistică nu este postulată a priori sau aproximată la modul diletant.

3. Probleme de estetică muzicală de mare importanță, ca „Forma informă“ (eu aș alege altă denumire, mai precisă și la fel de sugestivă) sau aspectul antirepetitiv ce caracterizează această orientare muzicală, sînt întotdeauna exemplificate în opere muzicale de factură diferite, din epoci diferite și aparținând fiecăruia dintre compozitorii analizați.

4. Oprirea mai îndelungată asupra lucrărilor semnificative, asupra capodoperelor, fără însă a fi neglijate piesele de legătură. Privirile îndreptate mai atent asupra unor lucrări fundamentale ale muzicii din prima jumătate a secolului, ca Pierrot lunaire, Variațiunile op. 31, Wozzeck sau Cantatele lui Webern sînt binevenite.

În special, analiza operei lui Berg con-

stitule un punct de altitudine atins în muzicologia noastră. Această analiză pornește de la o prezentare radiofonică, ce a avut un mare răsunet și a dat de gândit multor muzicieni și iubitori de muzică în acel început de primăvară al anului 1957. Bineînțeles, mult lărgită și adîncită, uzînd de o admirabilă documentare, prezentarea în volum a capodoperei bergiene se constituie (poate fără voia lui Ovidiu Varga) în nucleul întregului studiu. Afinitățile profunde ale autorului cu acest opus dramatic se fac puternic simțite, și aceasta spre binele întregului volum.

5. O documentare bună și o selecție foarte judicioasă a surselor muzicologice utilizate.

6. Originalitate în formularea concluziilor.

7. Concentrarea interesului asupra muzicii și nu asupra biografiilor care sînt reduse — așa cum e bine — la strictul necesar.

8. Claritatea expunerii, dublată de un remarcabil simț al îndreptării constante a atenției spre obiectul propus.

9. Un tact didactic remarcabil în abordarea pe căi eficiente și simple a unor dificultăți redutabile, și acest lucru datorat rămîinerii în permanent contact cu partiturile.

10. Volumul nu prezintă interes numai pentru muzicieni, ci poate fi citit cu folos și de iubitorii de muzică mai avizați.

11. Chiar pentru cineva care a citit relativ mai mult în domeniu, îndreptarea unei priviri atente asupra unor pagini ale cărții lui Ovidiu Varga poate fi binevenită.

Astăzi, muzica înseamnă altceva decît în 1900, datorită unor factori ca: influența electronică, descoperirea unor civilizații extraeuropene, cu o muzică deosebit de evoluată și fundamental diferită de a noastră, gândirea generală a omului modern și nu în cele din urmă gândirea matematică modernă. Dar efectul acestora ar fi rămas minor dacă muzica lui Schönberg, Berg și Webern nu ar fi pregătit terenul, ridicînd nivelul de abstracție și de cuprindere al gândirii muzicale. Poate că această creștere interioară, calitativă a muzicii în urma activității celor trei este ideea care, deși neexorimată, se poate citi printre rîndurile multor pagini ale cărții lui Ovidiu Varga.

Aurel Stroe

(Postfață la volumul cu același titlu, de Ovidiu Varga, sub tipar la Editura muzicală.)

PLASTICA

JURNALUL GALERIILOR

„Simeza“

■ **AFIRMAM** cîndva că dezvoltarea sculpturii de mici dimensiuni nu reprezintă efectul unei crize la nivelul gândirii monumentale și că de aici nu trebuie să desprindem concluzia unei diluări de substanță estetică și expresivă, ci doar consecințele deplasării, din motive obiective, către un teritoriu mai accesibil sub raport material. Rapiditatea și proprietatea cu care artiștii s-au adaptat la această nouă situație demonstrează capacitatea de a concepe, proiecta și materializa o structură plastică tridimensională în afara oricărei restricții exterioare, o viziune spațială foarte exactă, eliberată de servituți față de un spațiu anume, confirmînd punctul de excelență la care au ajuns sculptorii noștri în acest moment. **ELENA HARIGA**, expozanta de la „Simeza“, autoare a unor lucrări amplasate în spații publice, se dovedește a fi și ea un posibil argument în favoarea mutației pe care o semnalăm, prelungind într-un spațiu al reducărilor virtuțile macrostructurilor spațiale. Suportul ideatic al acțiunii sale formative rezidă în recursul la precedentul clasicismului elin, cu firești evadări în zona expresionismului ce marca momentul crizei și al declinului, soluțiile dovedindu-se astfel de o acută actualitate ontică. Nu este vorba doar despre o preluare nostalgică, pe filiera recurențelor stilistice, pentru o demonstrație livrescă sau strict arhizională. Miza este mai mare, pentru că domeniul aluziilor la condiția umană se dilată dincolo de simbol sau alegorie, presupunînd o metaforă complexă și lucidă, riscînd chiar sondajul în zone abisale și existențiale. Din ciclurile care compun suma expunerii, toate deduse din și tinzînd către metaforă prin chiar genericul tematic, cel tutelat de consecințele contactului cu opera lui Blaga ne oferă cheia unei parcurgeri adecvate a suitei de lucrări. **Aripi de argint și Aripi grele** fixează inițial termenii unei dichotomii funciare și elementele parabolei desfășurate cu protagoniști deveniți semnele unui cod mitic și ritual, peren și ca atare acut actual. Un **Sfînt Gheorghe bătrîn** ne pune în fața întrebărilor esențiale pentru sensul,

păgîn, filosofic și general uman al acțiunii personajului: va mai fi el în stare, oare, să ucidă balaurul ce amenință în acest moment condiția umană și să o elibereze din nou? Iar **Mesterul Manole**, arhetip cu o circulație cvasi-universală la nivelul folclorului originar, deci permanent nu doar ca simbol ci și în perenitate, își asumă în acest context rolul soteric al speranței în perpetua regenerare prin sacrificiu și omenească voință, de construcție. Din același unghi al lecturii relevante se cer abordate și metaforele încorporate în **Victorii**, ipostaze moderne ale unei Niké intrate în veșnicia istoriei nu doar ca piesă din „muzeul imaginar“, sau în **Zburătorii** care accep-tă, odată cu metafora dedalică, și tragismul icaric al prăbușirii pentru a regenera, iară și iară, mitul primar. Iminența căderii presimțite nu modifică și nici nu anulează eroismul gestului, singura deplasare constă în faptul că protagonistul cunoaște și acceptă consecințele acțiunii sale, oricît de tragice ar apărea la nivelul destinului individual. Piesele acestor cicluri, ca și **Torsurile**, se plasează deliberat în orizontul tradiției clasice și prin tehnica terracotei, modelajul subtil, urmînd sinuozitățile prescise dar permițîndu-și derogări la nivelul segmentelor articulate, provocînd deplasările în spațiul structurilor moderne. În totul, o sculptură de afect și cerebralitate, de dotare și selecție intelectuală, într-o muzicală ritmică a spațialității și o riguroasă calitate profesională.

„Orizont“

■ **MULT TIMP** prezentă doar în pozițiile colective, criteriu insuficient pentru o judecată de valoare adecvată și completă, **SANDA ȘĂRAMĂT** revine în atenție printr-o „personală“ ce o conține în datele de structură intimă și orizont stilistic. Ansamblul lucrărilor, reflectînd realitatea atelierului fără fuziuni de regie sau efecte exterioare, fixează planul preocupărilor la nivelul orizontalei tematice, dar permite și incursiunea pe verticale, rezultate picturale, ceea ce reprezintă un prim punct pozitiv în contactul complex. Prima concluzie, poate prea generală în absența nuanțelor sau disocierilor, este aceea a calității profesionale încorporate în fiecare piesă, re-

ELENA HARIGA : Zburătorii

zultat nu numai al șansei de a-l fi avut ca profesor pe Ciucurencu, ci și al faptului că, neoprindu-se la stadiul satisfăcător al epigonismului profitabil, a dus mai departe, pe o direcție personală, esența lecției primite. De aici tonul particular al colorismului său, oscilînd între exuberanța contrastelor tonale și rafinate acorduri în game austere, o pasiune pentru reliefaarea detaliului semnificativ ce produce, prin însumare și accentuare, senzația sintezei elocvente. Sentimentul panteist pare predominant atunci cînd tema naturii devine obsesie vitalistă sau doar reflex al proiectiilor afectiv-lirice, o sensibilitate exacerbată, dar niciodată lăsată în derivă prin renunțarea la cenzura logicii structurive, degajîndu-se din pinzele devenite confesiuni. Mult mai riguroase în interiorul motivării, portretele se instituie astfel ca necesare componente într-o soluție de echilibru conceptual și pictural, mîinz pe echilibrul compoziției și al coloritului, tinzînd parcă spre o senină stare clasică ce apare cu atît mai evidentă prin opoziția cu vertijul ce cuprinde naturile statice cu flori

sau peisajele fove. Desenul este sigur, cursiv și dominant monumental, raportul cromatic se stabilește prin păsaje subtile, pe valori apropiate, ceva din stilistica lui Campigli se regăsește ca o marcă a familiei de spirite. Din această perspectivă, o lucrare ca **Portretul**, cu număr de catalog 11, ni se pare exemplară, forta expresivă și simplitatea decisă a mijloacelor acreditînd o indubitabilă personalitate picturală, cu disponibilități franc etalate și capabile să convingă. Iar pentru o corectă și completă înțelegere a demersului în totalitate și a punctului în care se află astăzi Sanda Șărămăt, ajunsă la maturitatea mijloacelor expresive, trebuie să începem lectura prin cele 36 de lucrări de grafică, de o reală elocvență și autonomie, chiar dacă statutul lor este cel al stadiului pregătitor. Expoziția se dovedește astfel nu doar efectul unui gest de recuperare socială ci și cel al relansării unei artiste autentice, reprezentativă pentru o anumită direcție a picturii noastre contemporane.

Virgil Mocanu

Aspecte ale evoluției genurilor și speciilor în literatura română

Școala

PARTICULARIZAREA teoriei genurilor la cadrul literaturii române permite ilustrarea cu o varietate de opere aparținând unor specii diferite și creează un fond apercipitiv pentru înțelegerea și aplicarea acestor concepte. De asemenea, oferă un criteriu de sistematizare a întregii noastre literaturi în conexiune cu literatura universală, prin relevarea specificului fenomenului literar românesc. O condiție a eficienței acestui mod de abordare a literaturii o constituie evitarea absolutizărilor, a rigidității în conceperea granițelor dintre genuri și specii. Noțiunile cu care operăm au menirea de a orienta și de a ajuta la aprofundarea cunoașterii literaturii și nicidecum de a crea șabloane care să strivească personalitatea celui care receptează opera.

LITERATURA POPULARĂ oferă exemplul unui mod specific de existență a genurilor și speciilor în raport cu cea cultă, determinat de caracterul oral, anonim, colectiv și sincer al folclorului. Acest filon poetic se va manifesta neîntrerupt în istoria literaturii, cu un registru liric variat și bogat, pătrunzând și în literatura cultă, până în zilele noastre.

Este posibil ca lirica orală să se fi cristalizat într-o perioadă mai veche, odată cu poezia obiceiurilor, stratul cel mai arhaic al folclorului, în care se află numeroase inflexiuni lirice. Deși conținutul de idei și sentimente se înnoiește mereu, poezia populară păstrează unele constante cum ar fi: versul de 5-6 și 7-8 silabe, rimele în asonanță, continuitatea ideilor, sentimentelor și a imaginilor, care anulează structurarea strofică, începutul și pauzele interioare marcate cu „frunză verde”, serii de paralelisme sintactice, de imagini tipice etc.

Lirica noastră populară dezvoltă ca specie proprie doina, care, în varietatea formelor ei, păstrează aceeași dominantă afectivă ce o particularizează în context universal. Datorită ponderii ei, precum și bogăției de idei și sentimente, această specie este pentru unii sinonimă cu cîntecul popular însuși. Ea închide o gamă largă de afecte, de la melancolia clipelelor de singurătate și meditația privitoare la trecerea vieții, la revoltă, ură, sete de război etc. Prin excelență lirice apar și cîntecele de lume, zise în ceasuri de tihnă, în multe zone ale țării apropiate de doină prin tematică și structuri muzicale. Înainte ca romanticii să fi descoperit natura, lirica populară a surprins în simboluri, cum ar fi cel al codrului, legătura indisolubilă dintre om și natură.

Poezia muncii, a ciobăniei, culminând în lirismul Mioriței, înflorește alături de cîntecul de dragoste, care se remarcă în lirica noastră orală prin profunzime, finetea sentimentului și frumusețea imaginilor artistice.

Lirica socială cuprinde cîntecul de jale, doina haiducească, voinicească și doina de bănie. Semnificativ este în cadrul acestei lirici cîntecul haiducească, care cunoaște o bogată efflorescență. Prezentarea acestei specii impune delimitarea ei de balada haiducească în care este predominant eposul, în cazul liricii pe acest motiv evocîndu-se stări sufletești legate de viața haiducească și înfrățirea cu codrul.

În lirica populară se includ și cîntecele de joc, texte poetice cîntate pe melodii ale dansurilor populare, care, la unele popoare, au generat în poezia cultă specii ca rondelul sau romanța. Strigăturile, legate tot de joc, subordonate sincretismu-

lui, au o formă mai concisă decît cîntecele de joc, apropiată de epigramă. Ele apar ca manifestări spontane ale sentimentelor euforice în timpul dansului. Trebuie remarcat observația morală, concisă dar acută, micile schițe caracterologice realizate în antiteză puternică, prezente în strigăturile satirice, care închid, de fapt, o filozofie populară.

Cîntecul de leagăn, cu o rară forță emotivă, murmurat de mamă lîngă copil, cu un refren de 2 pînă la 4 silabe, sugerează legănarea și creșterea, în imagini de rară gingăsie și grație.

Ghicitorile (cîmiliturile), proverbele și zicătorile constituie un gen aforistic lapidar, fiind frecvent construite simetric. Ele au un caracter etic, didactic pronunțat și sint expresia înțelepciunii populare. Aristotel vedea în ghicitoare „o metaforă bine compusă”. Proverbele și zicătorile exprimă concentrat și plastic adevăruri generale valabile, rezultate dintr-o bogată experiență de viață.

Predarea liricii populare nu epuizează în aceste specii fondul mereu viu al folclorului și, mai ales, prezenta unor numeroase elemente lirice în creațiile epice populare. Este cazul Mioriței, prin realizarea artistică a testamentului liric al ciobanului, precum și prin integrarea altor cîntece lirice, cum ar fi „cîntecul bradului”, ori „cîntecul măicuței bătrîne”, care circulă și independent.

DUPĂ versurile de sonoritate folclorică ale lui Dosoftei și cele filozofice ale lui M. Costin din *Viața lumii*, după poezia erotică a Văcăreștilor și a lui C. Conachi, stadiul care conferă o nouă perspectivă liricii culte românești îl constituie „momentul 1848”, cînd literatura noastră străbate o etapă de avînt și înflorire și cînd se creează opere care rămîn prin înălțimea cuceririi și modelarea limbii.

Se dezvoltă acum, sub îndemnul împlinirii idealurilor naționale, dar și prin receptarea unor motive și tendințe din literatura universală, numeroase specii, ilustrînd întreg registrul liricii, de la cea intimistă, peisagistă, la cea reflexivă și social-patriotică. Începuturile literaturii noastre moderne înseamnă îmbogățirea liricii, fără delimitări stricte între diversele specii, aceasta și în concordantă cu coexistența în epocă a preromantismului, romantismului și clasicismului.

Lirica erotică prezintă în forma ei anacronistică la Iancu Văcărescu (*Primăvara amorului*) cuprinde, prin tabloul cîmpene, elemente din poezia lui Vergilius. Nota bucolică definește poezia erotică *Păstorul intristat* de V. Cîrlova, iar Gr. Alexandrescu va imprima cu accente elegiace și meditative poezia iubirii, ca și V. Alecsandri.

Tonalitatea reflexivă specifică preromantismului și romantismului este prezentă și în lirica socială în unele poeme ca *Anul 1848* de Gr. Alexandrescu sau *Rugăciune* de V. Cîrlova care, în parte, au caracter de profesiuni de credință, ori în *Umbra lui Mircea. La Cozia. Lirismul patriotic și filosofie*, a cărui culme o va atinge Eminescu. Este anunțat de versurile din *Ruinurile Tirgoviștei*.

Idilismul pastoral străbate în peisajul romantic din *Inserare*, elementele epice alternînd însă cu cele profund lirice. I. Heliade-Rădulescu, în *Zburătorul*, împletește lirismul erotic cu cel peisagist în poezia clasică a inserării, marcînd specia care avea să fie numită de V. Alecsandri

„pastel” și care va fi cultivată mai tîrziu de G. Coșbuc sau I. Pillat.

În lirica patriotică a lui Gr. Alexandrescu străbat meditația și elementele peisagiste de natură romantică. Cu toate aceste interferențe, sint cultivate în epocă și specii lirice distincte: oda (*Oda oștirii române, Un răsuneț*), elegia (V. Cîrlova, Gr. Alexandrescu, V. Alecsandri), fabula, satira, epistola (Gr. Alexandrescu). Creația lirică a lui V. Alecsandri înseamnă o maturizare a genului și a unor specii caracteristice lui.

Cel mai mare poet al românilor, Mihai Eminescu, va cristaliza în expresii artistice unice, într-o diversitate de specii lirice, o bogăție de idei și sentimente. Corespunzînd unor coordonate fundamentale ale sufletului său, lirismul rămîne o dominantă a creației lui, chiar în amplele compoziții poetice și dramatice.

Poezia de meditație filozofică dobîndește densitate, relief și profunzime în *Scrisoarea I, Luceafărul, Cu mine zilele-ți adaogi...*, prin fantezia romantică, perspectivele filozofice și cosmice din înălțimea cărora poetul privește lumea. Fără a fi realizat pastelul pure, căci sentimentul naturii și al iubirii se cheamă și se interferează permanent în universul liricii sale. Îngemănate într-o veșnică undă de reflexivitate, Eminescu creează giuvaeruri ca *Lacul, Dorința, Crăiasa din povești, Și dacă...*, *Floarea albastră*, în care vegetalul exuberant, razele de lună, oglinzile apelor, sunetul cornului sau al buciului potentează clipa de iubire. Toemai din aceste interferări ale speciilor lirice, care, ca și trăirile psihice, nu cunosc granițe, sentimentele capătă valente noi, sint transfigurate, converg în opere unitare, al căror vers nu poate fi receptat prin demarșuri rigide.

Oricît resimțim tonalitatea de odă închinată înaintașilor pașoptiști în *Epigonii* sau satira prezentului lipsit de idealuri, nu putem eticheta poezia nici ca odă, nici ca satiră. Aci elementele definitorii celor două specii vin să releve pregnant, prin antiteză, inerția unei generații care a urmat entuziasmului revoluționar. În comentariu reținem notele, procedeele specifice *odei* și *satirei*, urmărindu-le în structura antitetică, romantică a poemului, în toate amănuntele stilului, și subliniind modul în care slujesc mesajul poemului. *Serisorile*, reală cuprindere a „panoramei desertăciunilor”, deși ilustrează satira, cuprind tablouri de natură, precum cel al inserării, cu munții grandioși tivîți de un „fulger lung increment”, din *Scrisoarea III*, sau al genezei din *Scrisoarea I*. Ceea ce trebuie relevat în comentariu este felul în care aceste elemente converg în unitatea artistică a poemului; sporindu-i valoarea.

Eminescu a ilustrat și specii lirice cu formă fixă: *Odă (în metru antic)*, realizată în strofă safică, *Glossa*, sonetul (*Trecut-au anii, Veneția*) sau gazelul.

„Laude-să omul și țara” — ediția jubiliară

■ Între 7 și 9 octombrie la Sighetul Marmăției s-a desfășurat cea de a X-a ediție a Festivalului național de poezie „Laude-să omul și țara”. Juriul Festivalului alcătuit din Gheorghe Chivu, Valentin Ciucă, Daniel Drăgan, Anghel Dumbrăveanu, Ion Horea, Ion Iuga, Teohar Mihadaș, Nicolae Prelipceanu, Gheorghe Pârja, Ernil Rădulescu, Nicolae Turtureanu, Ștefan Vasilescu, Echim Vancea, Matei Vișniec, Horia Ziliu și Laurențiu Ulici (președinte) a hotărît acordarea următoarelor premii: Premiul Festivalului și premiul revistei „Tribuna” — Ion Dumbrăvă (Mureș), Premiul Uniunii Scriitorilor — Lucian Strochi (Neamț), Premiul I și premiul revistei „România literară” — Costel Bunoaica (Ialomița), Premiul II și premiul revistei „Steaua” — Alexandru Milos (Bistrița), Premiul III și premiul ziarului „Pentru socialism” — Dan Cernescu (Maramureș), Premiul revistei „Amfiteatru” — Dan Bodnar (Suceava), Premiul revistei „Astra” — Rodica Soricau (Vrancea), Premiul revistei „Contempo-

Premiile Concursului interjudețean „Alexandru Sahia”

● În ziua de 18 octombrie, în comuna Minăstirea din județul Călărași, a avut loc decernarea premiilor din cadrul concursului interjudețean de reportaj literar și fotografie artistică „Alexandru Sahia”. Juriul a avut următoarea componență: Vasile Băran (președinte), Dumitru Șandru, Constantin Tudor, Rodica Hirjescu, Ecaterina Nan, Aurel David, Ion Tudor Vasilescu, Emil Gonciu. S-au acordat următoarele premii: premiul Comitetului de cultură și educație socialistă lui Victor Pogor (Galați), Dorin Ivan (Buzău), Gheorghe Frangulea (Călărași),

Traian și Dochia (După Istoria literaturii române de la origini... de G. Călinescu)

MOMENTELE mari din dezvoltarea poeziei noastre naționale, ilustrate de Coșbuc, Macedonski, Arghezi, Blaga, Bacovia, Barbu, Voiculescu, Nichita Stănescu, relevă un alt aspect al evoluției speciilor liricii, acela al mutațiilor care apar în conținutul lor, în funcție de structura complexă a artistului, de formația sa, orientarea la care aderă, concepția lui estetică. Cu cit înaintăm în secolul al XX-lea, alunecînd printre diverse și multiple orientări, vom reține tendința spre abstractizare, ermetizare a liricii, spre sondarea zonelor abisale ale conștiinței, spre retragerea în lumea oniricului, a miturilor, a supra-realului, ceea ce conduce la schimbarea aspectului liricii și speciilor sale. Dezvoltarea ampleror „poeme ale eului”, prezente la Edgar Allan Poe, Paul Valéry, Al. A. Philippide, obligă la accentuarea laturii introspective în lirică, ceea ce determină comentatorul să se orienteze spre alte concepte operaționale decît cele tradiționale în descifrarea universului liric. Lirica fantezistă, ironică scrisă de M. Sorrescu, care se vrea uneori o poezie a inexprimabilului, obligă, pentru a fi receptată, a se porni nu de la conceptele clasice, ci de la lumea simbolurilor, de la limbaj, de la modul specific poetului de a surprinde „fantasticul lucrurilor umile și latura imensă a temelor comune” (G. Călinescu).

Prof. Cristina Ionescu
Prof. Gheorghe Lăzărescu

„Aspecte ale relațiilor culturale româno-germane”

■ Casa de cultură a Republicii Federale Germania din București și Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România au organizat, în zilele de 13-15 octombrie, un colocviu cu tema *Aspecte ale relațiilor culturale româno-germane*.

În deschidere au luat cuvîntul: dr. Wilfried Sdun, directorul Casei de cultură, acad. dr. Alexandru Balaci, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, și prof. dr. Klaus Leifmann, de la Universitatea din Heidelberg. Apoi, urmate de discuții, au fost susținute comunicările: Puncte dificile în receptarea literaturii germane în România după 1945 (dr. Walter Engel), Despre traducerea fidelă a poeziei (Șt. Augustin Oinas), Însemnări de călătorie prin R.F.G. conf. dr. Eugen Simion), Forme inedite de colaborare (Samuil Druckmann-Damian, r. Ilina Gregori), Lucian Blaga și influența catalitică a culturii germane (prof. dr. Dumitru Micu), Două jurnale scriitoricești germane de pe frontul românesc, în primul război mondial (prof. dr. Ovid S. Crohmăliceanu), I. L. Caragiale la Berlin (dr. Iorin Manolescu), Mișcarea „Junimea” și cultura germană (prof. dr. Al. Piru), Cultura germană și pașoptismul (prof. dr. Paul Cornea), Primul roman german din România (prof. dr. Klaus-Henning Schroeder), Ilumiști români despre educație,

cultură și progres; implicațiile iozefinismului (prof. dr. Romul Munteanu), Filosofie și artă sau cum a reacționat spiritualitatea românească la obsesia spiritului german (prof. dr. Ion Ianoși), Tînărul Cioran și filosofia germană în legătură cu problema morții (dr. Ilina Gregori), Valeriu Marcu, un politolog german de origine română (dr. Andrei Corbea), Receptarea dreptului german în Țările Române (prof. dr. Emanuel Turczynski), Schimbul interetic între germani și români după exemplul satelor transilvane (prof. dr. Ingeborg Weber-Kellermann, dr. Annemie Schenk), Contacte. Conviețuirea româno-germană din perspectiva unui german din România (Heinrich Laufer) și Trăsăturile principale ale reprezentării României în spațiul german de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea pînă la începutul secolului al XX-lea (prof. dr. Klaus Heitmann).

Participanții la colocviu au avut o înțîlnire prietenească, la Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu”, cu Alexandru Balaci, Constantin Chiră, Constantin Toiu, vicepreședinți ai Uniunii Scriitorilor, și Ion Hobana, secretar.

Au fost de față Onno Hückmann, atașatul cultural al Ambasadei R.F. Germania la București, și dr. Wilfried Sdun, directorul Casei de cultură a R.F. Germania.

Expoziția Edouard Manet

MANET — autoportret (pe la 1878)

Portretul lui Emile Zola (1869)

Portretul Evei Gonzales (1870)

FAIMA marilor expoziții de artă plastică organizate an de an la Grand Palais — impunătoare construcție pariziană neobarocă, înălțată odată cu Petit Palais în primul an al secolului XX — a trecut de mult hotarele Franței.

În primăvara și în vara aceasta pavilionul de artă al Grand Palais-ului a cunoscut o afluență cu totul deosebită. Un număr impresionant de vizitatori — francezi și turiști de pe toate meridianele, în medie 8 000 zilnic — își manifestau dorința de a vedea expoziția-eveniment al anului: **Retrospectiva Edouard Manet**, deschisă cu prilejul centenarului morții celebrului pictor.

În ziua toridă în care m-am lăsat prinsă în fluxul iubitorilor de artă ce pătrundeau în sălile marelui lăcaș de cultură, expoziția era deschisă de peste trei luni. Ea găzduia picturi precum și schițe, gravuri și stampe esențiale pentru înțelegerea operei lui Manet, peste două sute de opere aparținând unor mari muzee ale lumii. Pe plachetele fixate lângă tablouri deslușeam: **Luvru și Jeu de paume** — Paris; **The Metropolitan Museum** — New York; **Kunsthalle** — Hamburg; **The National Gallery** — London; **Museum of fine arts** — Boston sau **National Gallery of art** — Washington.

Tablourile erau grupate în primul rând pe criterii cronologice dar, familiarizată într-o oarecare măsură cu arta și literatura epocii, îmi dădeam seama că organizatorii expoziției tinuseră să scoată în evidență nu numai evoluția artistică a lui Manet, ci și afinitățile sale spirituale.

În mod firesc, retrospectiva începea cu tablourile realizate între 1860—1862, ani considerați drept perioadă hispanizantă a creației lui Manet. Văzându-le alăturate, „Muzicantul spaniol”, „Victorine Meurent în costum de spadassin”, „Baletul spaniol” și „Lola de Valencia” mi s-au dezlăuit ca reconstituiri pitorești, pretexte pentru picturi colorate cu efecte luminoase, tonuri strălucitoare. Mi s-a părut că sesizez, în aceste scene spaniole, înfrigurarea puternică a lui Velázquez.

Expoziția a reflectat în chip elocvent modul în care Manet a transpus în operele sale crezul artistic exprimat încă din tinerețe: „Trebuie să aparții timpului tău, să pictezi ce vezi în jurul tău”.

Am zăbovit, de aceea, mai mult în fața primului tablou al pictorului, care ilustrează un moment din viața pariziană a epocii, atestând, din punct de vedere al

limbajului artistic, începutul unei tehnici moderne: „Muzică la Tuilleries”. Pentru întâia oară, elementele peisajului și fierele personaje în parte — bărbați și femei ce se plimbă prin grădina — sint definite prin procedeul, nou atunci, al petelor de culoare. În mulțime, l-am putut recunoaște ușor pe Baudelaire, în acea perioadă prieten cu pictorul, ale cărui idei despre necesitatea modernității în artă le împărtășea. Îl mai văzusem, de altfel, pe poet, pictat tot din profil, ca în cunoscutul tablou, în două portrete-gravuri create în 1862, pentru a ilustra o monografie Baudelaire semnată de Charles Asselineau.

Curînd, am ajuns la cele două tablouri: „Dejunul pe iarbă” și „Olympia”, despre care se știe că la prima lor expunere au stîrnit indignarea criticii conformiste și au scandalizat publicul mic burghez prin îndrăzneala tematicii, prin ostentativă lipsă de poză a personajelor și prin originalitatea tehnicii. Oare cum s-ar fi manifestat blasfematorii „Olympiei” dacă ar fi putut ști că 40 de ani mai târziu această capodoperă va fi considerată demnă de a intra în patrimoniul muzeului Luvru?

În opera citadinului Manet, Parisul epocii ocupă un loc dominant, găsind o reflectare complexă. Organizatorii au oferit publicului originala compoziție „Bal mascat la Operă”, una din cele mai cuceritoare reprezentări ale unei „serbări galante” din cite am văzut vreodată. După mai multe pinze cu tentă impresionistă, printre care „Calea ferată”, pictată lângă gara Saint Lazare, și „Strada Mosnier pavoazăată”, am putut admira suita de tablouri cu subiect naturalist inspirat din lumea cafenelelor Parisului. Suita începe cu „Nana” — înfrumusețare a eroinei lui

Zola, și se încheie cu celebrul „Un bar la Folies-Bergère”. Printre scenele pariziene expuse și-au mai găsit locul „Bari-cada” și „Evadarea lui Rochefort”, două opere ce vădesc simpatia artistului pentru combatanții Comunei.

AM continuat să parcurg sălile expoziției, oprindu-mă în cele ce găzduiau operele lui Manet făurite după scandalul provocat de „Olympia” și de revendicarea sa de către impresionisti: Am înțeles atunci mai bine că, în ciuda unor aparențe, Manet ținea să fie un clasic, deși a încurajat revoluția impresionistă în artă. De obicei, el a folosit peisajul doar drept cadru — pictat în atelier — pentru o scenă de gen. Oare nu-l deosebește de impresionisti predilecția pentru negru sau pentru tonurile neutre, precum și modul în care, sub influența spaniolilor și a lui Frans Hals, a izbutit să scoată din ele armonii subtile? Exemple elocvente în acest sens mi s-au părut unele din scenele pariziene și numeroase portrete ale prietenilor lui Manet, ca pictorița Berthe Morisot, sculptorul și poetul Zacharie Astruc și Emile Zola.

Simbol al prieteniei dintre cei doi oameni de cultură, portretul lui Zola pune în lumină lupta lor comună pentru reînnoire artistică. Pictorul a plasat, de altfel, printre cărțile de pe biroul scriitorului, broșura cu coperte albastre cuprinzînd studiul lui Zola intitulat **Un nou mod de a picta — Edouard Manet**. O stampă și un paravan cu fundal aurit evocă influența artei japoneze în noile căutări. O reproducere a „Olympiei” reamintește scandalul de la Salonul din 1865.

Am revenit cu gîndul la Zola, cînd am văzut „Băiatul cu fluierul”, prima pinză

a lui Manet spre care se îndreptase atenția scriitorului, pe atunci cronicar de artă la ziarul „L'Eveniment”. Opera trezește și la această expoziție admirația unui public larg. Prin absența planului orizontal, „Băiatul cu fluierul” pare că se mișcă în văzduh. Tabloul apare ca o sinteză ciudată a două influențe foarte diferite: cea a lui Velázquez, ce se dezvăluie în simplificarea fundalului, și cea a stampe japoneze, evidentă în maniera de a sugera formele printr-un contur hotărît al figurii.

Către sfîrșitul vieții, Manet rămăsese un inovator. Expoziția de la Grand Palais ne-a prezentat strălucirile sale portrete feminine pictate cu ajutorul tehnicii pastelului. Ele completează impunătoare galerie a portretelor realizate cu un deceniu în urmă și în care societatea vremii era amplu evocată.

Un popas în fața uneia din ultimele capodopere ale lui Manet: portretul poetului Stéphane Mallarmé, prietenul și apărătorul pictorului în presa vremii. Această pinză exprimă strînsa legătură a două personalități înrudite sufletește. E imaginea unui Mallarmé îngîndurat, a căruia meditație profundă sugerează și o spiritualitate elevată, trădînd parcă emoția resimțită de Manet în timpul creării portretului.

Încă sub impresia unora dintre capodoperele văzute, am încheiat vizita la cea mai importantă retrospectivă a creației autorului „Olympiei” realizată vreodată. Succesul răsunător de care s-a bucurat expoziția de la Grand Palais atestă, o dată mai mult, perenitatea aceluia maestru al penelului și inovator în artă care a fost Edouard Manet.

Josetta Dan

DUPĂ ce ne-am întors din vacanță, ni s-a atras atenția asupra articolului „Gitagovinda” în românește semnat de Urmila Rani Tri-kha (vezi „România literară”, 22.9.1983, pag. 20). Deoarece el a fost publicat într-o revistă de înalt prestigiu și largă răspîndire, credem necesar să facem cîteva observații asupra sa.

Menționăm mai înainte unele puncte, care pot fi greșeli de tipar. Jayadeva, ultimul mare poet al limbii sanscrite și autorul poemei de dragoste divină, **Gitagovinda**, a trăit în ultima parte a secolului al XI-lea, și nu în al II-lea. Instrumentul muzical, flaut sau fluier, din care cînta eroul principal, divinul Kṛṣṇa, se numește **venu** din sanscrită, și nu „nenu”, un cuvînt peiorativ într-o limbă modernă indiană.

Articolul se ocupă de multe aspecte ale esteticii indiene, fără să le aprofundeze. În prima parte, autoarea își propune o prezentare a operei sanscrite, **Gitagovinda**, tradusă de G. Anca în românește, dar nu spune nimic despre partea ei tematică, nici despre importanța ei în cultura indiană sau în literatura universală. În schimb, se angajează într-o comparație structurală a unor alte opere sanscrite cu **Luceafărul**, comparație cu totul nepotrivită. În timp ce **śataka**, la care se referă în paragraful 3, reprezintă un grup de o sută de poezii separate pe o singură temă, **Luceafărul** cu cele 94 (nu 98) de strofe este o singură poezie narativă.

Articolul este gratuit încărcat de cuvînte sanscrite; într-un loc cuvintele redundante au stricat și construcția frazei. Nici toate cuvintele nu sînt corect traduse. De ex. **madhupa** înseamnă cel care bea miere (**madhu**), nu „flăcări ale iubirii”, și **amramahjari** înseamnă flori (în formă de spicuri) de mangotier, nu „mango în floare”. S-a tradus termenul estetic **rasa** ca „sentiment”, fără să țină cont de faptul că esteticienii îl traduc ca „esenta sentimentului”, și că termenul **bhava** se traduce prin „sentiment”. Estetica indiană face o netă distincție dintre cei doi termeni. Între cele două forme de **rasa**, **adbhuta** este mai degrabă „minune” decît „mister”. De asemenea, termenul **śanta** poate fi tradus ca „liniște” sau „calm”, fără să folosească latinismul „chietudine”; traducătoarea **Luceafărului** (în acest context am cunoscut numele acestei scriitoare dintr-un ziar românesc) putea să folosească și cuvîntul „repaos”.

DESPRE

„GITAGOVINDA”

Intrucît nu s-au folosit caractere cursive pentru cuvintele sanscrite (probabil datorită lipsei de indicație de autor), unele cuvinte îi pot induce în eroare pe cititorii neavizați; de pildă, „rasa” poate fi luată drept „rasă” articulat. Lipsa semnelor diacritice și transliterarea greșită — de ex. „raaga” în loc de **raga** — creează dificultăți și pentru cunoscătorii de sanscrită în reconstituirea versurilor citate.

S-au citat cîteva versuri sanscrite paralele cu traducerea lor în românește cu intenția de a se demonstra faptul că s-a păstrat numărul silabelor în fiecare vers. Deși într-un vers citat — **viharaṁ hariraha sarasavasante** — originalul sanscrit are 14 silabe, pe cînd varianta românească are 22, presupunem că acest criteriu s-a respectat cu o oarecare aproximație în mare. Limba sanscrită fiind mai concisă ca limba română, ne mirăm totuși cum s-a putut ajunge la această realizare în limitele restricțiilor gramaticii române. Totodată, criteriul acesta, pe care cronica pune atît de mare preț, este chiar așa de important? Este permis să modifice textul original, să calce regulile gramaticale ale limbii în care se traduce și să sacrifice claritatea traducerii pentru a păstra numărul silabelor? Cum a aprobat autoarea ca „Hari își aduce aminte de gluma făcută de mine” să fie modificat în „amar mi-aduc aminte de hari”? Cum se poate accepta ca desinența unui cuvînt declinat să fie păstrată în traducere, așa cum s-a făcut în sintagma „cu madhuripuna”, unde **na** este desinența cazului instrumental? Cit privește claritatea traducerii, nu mai cităm exemplele citate în articol. Lipsa totală a semnelor de punctuație le face și mai greu de înțeles.

S-a accentuat faptul că versiunea românească are același număr de cînturi ca originalul. Dacă este vorba de o traducere, cum putea să fie altfel? S-a mai confirmat că versiunea română corespunde originalului în **dhvani**. Ce se înțelege prin această afirmație?

Dacă luăm cuvîntul sanscrit în accepția-i obișnuită, ca „sunet”, această realizare nu este posibilă, fiindcă fonetica sanscrită cuprinde mai multe sunete decît cea română. Cadența poeziei sanscrite depinde, între altele, de cantitatea vocalică, pe cînd în română nu există vocale lungi și scurte. În sanscrită, fiecare oclisiv neaspirat are corespondentul său aspirat; cele din urmă sunete, de ex. **kh**, **dh**, nu există în română. Pe de altă parte, sunetele românești, „f”, „j” și „z” nu există în sanscrită. Labialul aspirat sanscrit **ph** se pronunță altfel decît „f”. Apoi, limba română are numai consoane dentale, „t” și „d”, pe cînd sanscrita are, pe lângă cele cinci dentale, și corespondențele lor cerebrale. Cititorii români neînțîiați în rostirea sanscrită, nici nu vor putea pronunța corect multe cuvinte sanscrite, de ex. numele eroinei principale, **Radha**, cu două vocale lungi și o consoană aspirată. Experiența noastră de ani de zile în predarea limbilor sanscrită și bengali la Universitatea din București ne spune că abia după trei luni de studii, studenții români încep să audă sunetele inexistente în limba română; pînă atunci le pronunță mecanic după indicațiile legate de locul articulării.

Dacă luăm termenul **dhvani** în aspectul său estetic, asupra căruia autoarea a insistat mult, fără să-l explice, menționăm că în acest sens el desemnează „sugestia artistică”. Așa cum oamenii aud de departe clopotul templului și-și închipuie ritualurile desfășurate acolo, tot așa, pe urmele sugestiilor subtile făcute de autor, cititorii constată acțiuni sau reacții ale personajelor, pe care autorul nu le descrie explicit. Dacă aceste sugestii există în **Gitagovinda**, meritul este al autorului operei originale. Deci, din ambele puncte de vedere, „versiunea dhvani românească” nu spune absolut nimic.

S-a afirmat că „versiunea românească este plină de... alamkara (figuri de stil

Balconul (Berthe Morisot, Antoine Guillemet și violonista Jenny Claus — 1869)

Zbor spre dimineață

ÎN ZIUA plecării, în Sofia era frig și ploua. Odată ajunși la bordul avionului fiecare pasager și-a luat câte o pătură și s-a înfășurat în ea. Am decolat la ora 22, ora României. După aproximativ cinci ore de zbor, am aterizat la Abu Dhabi. Aeroport ultramodern realizat din marmură, beton, oțel și sticlă. Clădirea principală este rotundă, cu un singur stîlp de susținere. Are forma unei umbrelor imense. Bolta tavanului arăta ca un fagure de miere de albine. Marginile căsuțelor sînt verzi, iar interiorul albastru. Pe măsură ce se apropie de stîlpul de susținere, căsuțele își schimbă forma și culoarea. Din pentagonale devin hexagonale, iar verdele ce delimita marginile, devine interior dominant, cedînd locul albastrului pentru trasarea cadrelor.

Ceasuri mari electronice arătau concomitent cu ora locală, ora Londrei, Parisului, New York-ului și Tokyo-ului.

Scări rulante duceau spre parter, acolo unde se găseau magazine, librării, restaurant, cofetărie. Mărfurile expuse în toate duty free-shopurile erau de cea mai bună calitate. Deși ne găseam în plină noapte totul era deschis. Peste tot era o curățenie de farmacie. Iluminarea minunatului fagure se realiza cu becuri ascunse în interiorul unor mici stilpi rețezați, plasați spre marginea cupolei, puțin mai înalți decît statura omului, astfel încît sursa luminoasă să nu supere ochiul.

La 3 și 50 de minute, ora locală, am decolat din nou. Acum începea cu adevărat zborul spre Răsărit și spre dimineață. Zburam la o altitudine de 12 000 metri, grăbind cu 950 km pe oră apropierea dimineții. Zburam în noapte. Deasupra cerul instelat, dedesubt întinericul și mai jos apele nevăzute ale oceanului.

Cîțiva tineri vest-germani și elvețieni și-au pregătit aparatele de fotografiat și au început să pîndească apariția dimineții. Fiind în fafă, lingă geamul din stînga, aveam și eu o poziție strategică. Mi-am lipit capul de geam și am încercat să străpung întinericul nopții spre stelele din Răsărit.

Înaintam cu viteză spre dimineață și spre răsăritul Soarelui, dar încă nu se observa nimic. Deodată, în fafă, puțin în stînga, aoare o iradiere, o lumină roșie, care se descompunea cu fiecare secundă, în tot mai multe nuanțe. Era o viziune de o frumusețe ireală. De la roșu închis, la alb, un curcubeu al luminii ce se compunea și se descompunea. Au început să tîcăne anaratele de fotografiat. Pilotul a înclinat puțin avionul și l-a orientat cîteva grade spre Sud-Est, pentru ca pasagerii să poată surprinde răsăritul Soarelui. Intensitatea luminii creștea mereu, iar culorile se modificau și ele. A venit apoi secunda în care s-a ivit și Soarele. La început doar o margine de disc, apoi foarte repede, datorită vitezei avionului ce zbura în întîmoinarea dimineții, a apărut tot ghemul de foc în toată mărișia, vraja și solemnitatea lui cerească.

În avion era deja ziuă, dar sub noi, pe pămînt, continua să fie noapte.

În acele secunde, zburam între ziuă și noapte. După ce lumina a coborît și pe pămînt, privirea a descoperit sub avion un peisaj lunar ori marțian. Pustietate frămîntată. Gropi și creste, nisip și pămînt ars de Soare. Eram undeva deasupra Indiei, spre Sudul țării. Mă uit la ceas. Era 6,40, ora Bucureștiului, și încă nu închisesem ochii. Tinerii vest-germani, bucuroși de imaginile unice prinse pe peliculă, se culcaseră și ei. Încă două ore de zbor și aterizam la Colombo în Sri Lanka. Aeroport mic și vechi. Pe pistă un singur avion, un Boeing Jumbo Jet. Escala durează o oră, după care ne continuăm zborul.

ATERIZĂM pe aeroportul Ho Chi Minh (fostul Saigon) la ora 16,40, ora locală, după un zbor efectiv de aproximativ 16 ore.

Era primul meu contact cu Extremul Orient. O altă lume, complet diferită, atît prin oameni, cit și prin climă, pămînt, vegetație și construcții. Căldura umedă supune organismul uman neadaptat unui greu examen, încă de la primi pași făcuți de la scara avionului spre clădirea aeroportului.

Crașul, sub vechea denumire de Saigon, este bine cunoscut cititorilor români din perioada îndelungatelor lupte pentru unificarea țării și înlăturarea dominației americane asupra Sudului. După eliberare, orașul a primit numele președintelui Ho Chi Minh.

Orașul are între 4 și 5 milioane de locuitori. Este așezat pe malul stîng al fluviului Saigon, fluviu aproape tot atît de mare cît Dunărea.

Ceea ce izbește pe orice european este folosirea aproape exclusivă a bicicletelor, motoretelor și motocicletelor. La acestea se mai adaugă tricicletele. Străzile, malales cele principale, sînt pline de bicicliști. Puținele automobile care există în oraș circulă încet, deoarece cu foarte mare greutate reușesc să se strecoare printre bicicliști, clacsonind mereu și mergînd mai ales pe linia continuă. Există foarte puține stopuri. La încrucișările de străzi, bicicliștii se îngăduie unii pe alții și astfel se realizează circulația.

Un alt element specific al orașului este comerțul stradal. Mii și mii de oameni, purtînd un fel de cobilițe, ori avînd mici puncte fixe pe stradă, încearcă să vîndă țigări, mîncăruri specifice locale, fructe, obiecte de artizanat etc. La colțurile multor străzi se află cite un om specializat în repararea camerelor și pneurilor de bicicletă ori motoretă. Ei au un foarte simplu și redus instrumentar necesar acestui gen de reparații. Uneori posedă și un scaunel pe care stau, lipsa acestuia neîmpiedicîndu-i însă în îndeplinirea meseriei lor.

Străzile orașului sînt drepte, conformîndu-se unei geometrii perfecte. Deși în centrul orașului și chiar și spre periferie există clădiri tip bloc cu 3, 4, 5, 6

și uneori chiar mai multe etaje, marea majoritate a clădirilor sînt construcții mici, multe gen vilă, cu parter și etaj. Curțile, acolo unde există, sînt mici, dar în ele cresc nuci de cocos, bananieri, copaci mango, precum și alte specii tropicale. Destul de rar se pot vedea și flori, de un colorit viu și o frumusețe aparte.

Atît bărbații cit și femeile purtau pantaloni și cămăși sau bluze cu mineci scurte. În picioare au sandale fără ciorapi. Cele mai multe femei umblă la oraș cu capul gol, în timp ce la țară ele poartă o pălărie conică din paie de orez ori bambus, care în sezonul uscat ferește fața de căldura soarelui, iar în timpul ploilor apără de apă, căci uleiul special cu care sînt tratate le face impermeabile.

Temperatura nu era mai ridicată decît cea a verilor toride bucureștene. Umiditatea aerului face însă greu suportabilă clima acelor locuri. Fără aer condiționat, europenii sînt puși la grea încercare.

Am stat în orașul Ho Chi Minh două săptămîni, prînzîndu-mă acolo și aniversarea a 8 ani de la căderea Saigonului (30 aprilie 1975), sărbătoare importantă pentru poporul vietnamez. În această perioadă am reușit să cunosc unele aspecte ale vieții cultural-artistice ale orașului și să înțeleg mai bine problemele cu care se confruntă societatea vietnameză la ora actuală. Am purtat discuții cu scriitori, critici de artă, regizori de film, artiști și artiști, am vizitat muzee, pagode și biserică catolice.

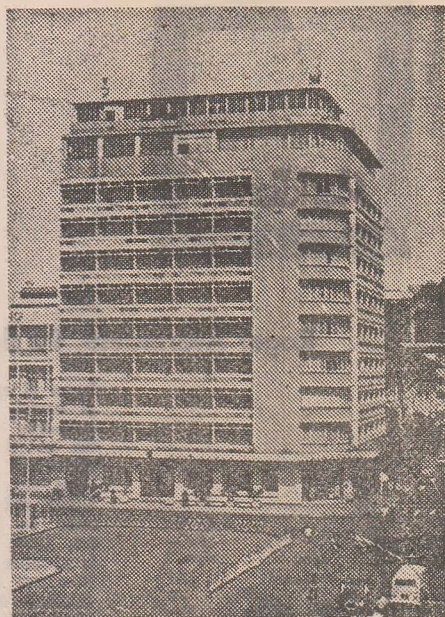
Din constatările personale și discuțiile cu gazdele noastre a rezultat că agricultura continuă să reprezinte principala ramură economică. În anul 1982 agricultura a avut rezultate frumoase, producția agricolă de cereale (orez și alte culturi) ajungînd la 16 260 000 tone față de 15 milioane tone în 1981 și 14,4 milioane tone în 1980. În anul 1983 se estimează o producție de cereale de aproximativ 17 milioane tone (din care aproximativ 14 milioane tone orez).

Societatea vietnameză este preocupată în prezent de satisfacerea nevoilor celor mai presante ale oamenilor: alimentare, îmbrăcăminte, studii, îngrijiri medicale. Se preconizează ca începînd cu acest an să se asigure alimente suficiente din producția internă.

Data fiind natalitatea foarte ridicată, se intenționează ca în viitorii ani, rata de creștere a populației să coboare.

În provinciile din Sud, sectorul cel mai deficitar pare a fi cel al distribuției și circulației mărfurilor unde se duce o bătaie îndîrjită între calea capitalistă și cea socialistă.

ÎNTR-UNA din zile am făcut o călătorie în Sud, vizitînd stațiunea Vung Tau de pe malul Oceanului. Gazdele mi-au oferit posibilitatea de a vizita cîteva sate, de a vedea plantații de orez, plantații de hevea, prețiosul arbore de cauciuc, de a discuta cu cîțiva țărani și de a cunoaște aspecte ale vieții și ale preocupărilor țărănilor viet-

Imagine din orașul Ho Chi Minh

namezi. Am fost și în cîteva case țărănești din zona de cîmpie.

Faptul că Sudul țării a fost eliberat numai în urmă cu opt ani explică multe dintre realitățile cu care am luat contact atît la oraș, cit și la țară.

Aratul pămîntului se face în principal cu pluguri trase de vaci sau bivoli. Irigarea este aproape exclusiv naturală, nefolosindu-se pompe, conducte ori alte instalații și tehnici. Transportul la țară se face numai cu care asiatice: o ladă plasată pe două roți înalte cit statura omului, la mijlocul căreia se află o rudă mare și greoaie, ce se sfîrșește cu un așa-zis jug (de fapt un simplu lemn gros și rezistent, uneori neșlefuit) tras de boi ori bivoli.

Opoziția capitalistă dintre orașul exploatator, corupt, decadent și viața grea a țărănilor care trudește, care produce hrană pentru el și pentru toți orașenii, se mai poate sesiza încă. Meditînd la aceasta, de unii numită falsă opoziție între oraș și sat, mă gîndeam că în fond lumea modernă a expediat-o prea repede, considerînd-o tranșată și rezolvată. O analiză mai atentă ar putea însă oferi surprize pentru mulți și pentru multe țări. Orașul ca izvor și motor al progresului este în cel mai bun caz doar jumătate din ecuație, cealaltă jumătate trebuind să rămînă, mereu, satul. Oricîte dovezi mi s-ar aduce, oricîte argumente s-ar folosi, eu nu voi putea echivala nicio dată munca țărănilor și jertfa lui zilnică pentru producerea hranei, cu manoperele adesea dolosive ale comercianților și vînzătorilor de produse alimentare de la oraș, ori cu efortul de maximum opt ore al celorlalți orașeni.

DINTRE toate momentele șederii mele în Vietnam, vizita făcută în gospodăria țărănilor Bovan Banh din satul Lai Thieu, situat la aproximativ 30 km de Ho Chi Minh, va rămîne cu siguranță una dintre cele mai frumoase amintiri.

După ce ne-a arătat grădina în care cultiva o mare varietate de fructe, astfel încît avea fructe proaspete în tot timpul anului, Bovan Banh ne-a invitat în casă, ca pe niște rude apropiate. Ne-a servit cu mango și cu cite un pahar cu apă. Ne-a răspuns cu drag la toate întrebările, arătîndu-ne atît bucuriile, cit și necazurile sale, necazuri datorate unei boii de care suferea. La sfîrșit ne-a spus că știe că România a ajutat mult Vietnamul atunci cînd acesta lupta pentru eliberarea sa. Nuca de cocos pe care el mi-a dăruit-o o voi păstra mereu, pentru a-mi reaminti de acel țărăn vietnamez, găsit în haine de lucru, cu cămașa ruptă, dar cu un suflet tot atît de mare și nobil ca și acela al țărănilor ardeleni.

Amintiri plăcute voi păstra și celor doi prieteni, Ngyên Thi Phung și Pham Xuân Mai, care m-au însoțit în acea vizită de neuit și au făcut tot ce le-a stat în putință să cunosc un crîmpei autentic din viața țărănilor vietnamezi.

Pavel Suian

În spiritul colaborării

● În cadrul vizitei pe care a întreprins-o în țara noastră pentru prezentarea volumului „**Adăvărata Românie a lui Ceaușescu**”, apărut la editura franco-elvețiană „Nagel”, vineri 14 octombrie, publicistul francez Michel P. Hamel, cu soția, au făcut o vizită la Uniunea Scriitorilor.

Oaspeții au avut o convorbire cu Alexandru Balaci, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, și Ion Hobana, secretar.

ÎN ROMÂNEȘTE

— n.n.) care creează rasa dorită — șrngara (erosul — n.n.) în ambele ei aspecte,... iubire în separare și... iubire-împreunare, corespunzînd astfel cu Gitagovinda în sanscrită“. Ar fi fost de dorit să se dea cîteva exemple ale acelor figuri de stil din traducerea română. Așa cum se știe, figurile de stil sînt niște mijloace retorice, care îl ajută pe autor să creeze o anumită atmosferă sau să trezească un anumit sentiment. Jayadeva, ca mai toți poeții indieni, trezește diferite sentimente în mintea cititorului cu sensibilitatea sa, caracteristică principală a literaturii indiene. Autoarea nu ne informează dacă aceea sensibilitate este păstrată sau recreată în traducerea română. Cele două aspecte la care se referă în fraza mai sus citată aparțin părții narrative; este de așteptat ca o traducere să fie fidelă narațiunii din original.

Accentuînd tot mai mult aspectul auditiv al traducerii, autoarea și-a exprimat părerea că ea poate fi pusă „pe melodii, fie de muzică indiană, fie vestică“. Observația ne-a trezit curiozitatea să auzim cum sună un text românesc interpretat în muzica indiană. În al doilea rînd, muzica indiană clasică fiind cu totul deosebită de muzica simfonică europeană, aceeași posibilitate multilaterală a traducerii întrecce orice închipuire.

Cu această ocazie, autoarea ne informează că „opera literară Gitagovinda este un excelent balet“. Un text literar poate fi adaptat la un spectacol scenic, dar unul nu poate să fie altul; de altminteri, forma de balet nici nu există în coregrafia indiană tradițională. Lirica acestei opere sanscrite este interpretată, într-adevăr, în toate stilurile de dans clasic indian. Astfel, Gitagovinda a constituit un as-

pect regenerator și unificator al dansului clasic în întreaga Indie, fapt care a sporit și mai mult importanța operei în cultura indiană.

Referitor la observațiile legate de dans, menționăm că dansul ras aparține stilului Manipuri și că el nu poate fi adaptat unui alt stil. Fiecare școală de dans interpretează aceste lirice potrivit codului său coregrafic. Mai menționăm că Odissi, Kathak etc. reprezintă școli sau stiluri de dans, avîndu-și originile în diferite regiuni ale Indiei, pe cînd lasya este un gen de dans, dansul feminin și grațios, în opoziție cu tandava, dans masculin și energic. Astfel afirmația „o altă formă de dans, lasya, este performată de eroina feminină (cu această ocazie aflăm că poate exista și eroina masculină — n.n.)...“ produce confuzia cititorului.

ÎN ULTIMA parte a articolului, autoarea s-a ocupat de „o izbitoră similitudine între limba română și limba sanscrită“. Din argumentele aduse în sprijinul acestei constatări, nu se înțelege care este specificul limbii române. Unele puncte comune există între sanscrită și orice limbă modernă din familia limbilor indo-europene. Iar altele sînt atît de derizorii încît depășesc chiar și perlele din caietele școlare. Autoarea a făcut o descoperire epocală, care a scăpat atenției tuturor lingviștilor români: sibilantul cerebral sanscrit s există și în română, și că el este denotat prin litera „ț“. Pînă acum s-a știut că această literă reprezintă combinație de două sunete dentale, „t“ și „s“. Tot nu s-a știut că „eq, he, fe, etc.“ sînt litere și

nu silabe. Cu preocuparea noastră de peste 20 de ani de limba română, nu am întîlnit dhvani-ul „eq“ în ea, nici dhvani-ul „fe“ în sanscrită, pe care am cunoscut-o în brațele buncii. Credem că în primul caz s-a scris e.g., adică „de ex.“ în manuscrisul englezesc al articolului; cel care l-a tradus a transcris „eq“. Și așa a rămas. Credem că tot așa se explică faptul că articolul nehotărît feminin „o“ s-a folosit cu substantivul neutru khandakavyam, adică traducînd articolul ambivalent englezesc „a“. Cronicara unei lucrări în românește n-a avut oare posibilitatea să le controleze?

S-a afirmat la începutul articolului că muzicalitatea acestei opere sanscrite este atît de pronunțată încît recitarea ei produce efectul dorit chiar și în mintea celor nefamiliarizați cu limba, și mai departe s-a susținut că același lucru se poate spune și despre traducerea românească. Nu contestăm valabilitatea primei afirmări. Acest efect l-am observat și noi, cînd unele lirice din Gitagovinda au fost interpretate pe scenele românești de către un ansamblu artistic indian.

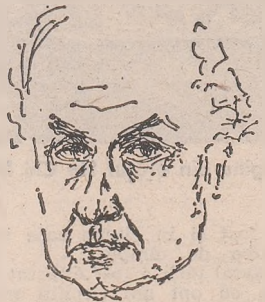
Dar, după părerea noastră, oricît te-ar impresiona muzicalitatea unei opere, este bine să te familiarizezi cu limba în care ea a fost scrisă, dacă vrei s-o traduci. Și, dacă vrei neapărat să-ți dai părerea de specialist asupra unei traduceri, este indicat să te familiarizezi cu cele două limbi, din și în care s-a tradus.

Discuția amănunțită a acestei recenzii ar umple toate paginile revistei, ceea ce nu este cazul.

Amita Bhose

București, octombrie 1983

Roger Avermaete, 90 de ani

● Cunoscutul scriitor belgian Roger Avermaete împlinește, la 27 octombrie, 90 de ani. Dramaturg, romancier, eseist, istoric, critic de artă, Roger Avermaete este dintre acei puțini scriitori care, prin diversitatea operei sale, ne frapază, riscând chiar să ne deconecteze. Vasta lui operă, cuprinzând lucrări de artă, ca monografiile închinare marilor artiști ai țării sale Rik Wouters, Permeke, Alice Frey, Sinteza artelor, Un secol de artă anverseză, Pantheonul malițios al școlii flamande, Sinteza Anversului și multe altele, din care publicul nostru a cunoscut acele admirabile biografii Rembrandt și epoca sa, Rubens și epoca sa, precum și eseurile Despre gust și culoare, adevărat tratat de estetică, în care se discută, cu ușurință și claritate, problemele tuturor artelor (toate apărute la Editura Meridiane, 1969, 1972 și 1971, în traducerea lui Paul B. Marian), lucrări de istorie (Calicii mării și nașterea unei națiuni, Wilhelm de Nassau și multe altele), ca și diferite eseuri. Dar oricât de divers ar fi un scriitor, el are totuși o predilecție. Acea a lui Roger Avermaete este teatrul. Din bogata sa operă dramatică, cuprinzând un număr impresionant de lucrări, piesele Războiul vacii, reprezentată cu succes pe scenele Teatrului de Stat din Tg. Mureș și pe aceea a Teatrului Giulești, ca și piesele într-un act Inspecția, Actele și Ceasul deșteptător, au fost gustate de publicul nostru, care le-a urmărit din fobiile sălilor de spectacol, la radio și T.V. și a știut să le aprecieze. În Războiul vacii, deosebi, ca și în Împăratul Constantinopolului — piesă încă nereprezentată la noi — Roger Avermaete, luând ca pretext o întâmplare tragicomică petrecută în regiunea Namur în perioada Evului mediu, în prima, iar în a doua, războaiele purtate de cruciați, realizează o violență satirică împotriva războiului. (În imagine, un Autoportret al autorului.)

Festivalul cintelului politic

● A opta ediție a Festivalului internațional al cintelului politic desfășurat la Nürnberg a beneficiat de o prezență masivă și prestigioasă, din care s-au făcut remarcă Ulrich Rosky (Berlinul occidental), Tony Viscoli (Elveția), Ziggy Maron (Austria), Barbara Kellerbauer din R.D.G. și alții. Ziarul „Unsere Zeit“ subliniază că artiștii din R.D.G.

au participat pentru prima oară la festivalul de la Nürnberg, iar recitalurile Barbarei Kellerbauer au constituit evenimentul acestui forum al cintelului politic. Cea mai mare parte a melodiilor interpretate au fost consacrate problemelor ardente ale epocii noastre: lupta pentru pace și dezarmare, împotriva nedreptății sociale în ordinea burgheză etc.

Am citit despre...

Banalizarea răului

■ Împăratul muștelor este o carte incomfortabilă, greu de suportat, deoarece contrariază cea mai indestructibilă dintre iluziile consolatoare: credința în inocența copilăriei. Nici unul dintre romanele lui William Golding nu menajează, de altfel, sensibilitatea cititorului. Pornind, mai totdeauna, de la aceleași premise ca un roman englezesc clasic a cărui acțiune se petrece pe mare sau în legătură cu ea pentru a construi, cu malițioasă minuțiozitate, o copie negativă a realității din cartea luată drept tipar (Împăratul muștelor ca replică la Insula cocotierilor, Martin cel avid derivat din Robinson Crusoe, alte cărți — comentarii sarcastice la operele lui Melville, Conrad etc.), William Golding irtă cu bună știință, pentru ca S.O.S.-ul lui, „Salvați sufletele noastre!”, să fie receptat cu maximum de acuitate. Cit de îngustă este puntea pe care el înaintea fără ezitare și fără pași greșiți, și cit de adinc poate fi hăul, sau, mai bine zis, cit de degustătoare poate fi mocirla de dedesubt reiese din lectura altor cărți, care rivesc, presupun, la același rafinament al metaforei, dar fiind lipsite de o motivație filosofică generoasă, cad în gol.

Unul dintre tinerii prozatori britanici de succes este Ian McEwan. Cînd m-a văzut luînd din raftul bibliotecii cartea lui, Grădina de ciment, o doamnă în vîrstă mi-a spus cu năduf: „Acestui autor ar trebui să i se interzică să scrie”. Mărturisesc că vocația de cenzor a severei cititoare mi-a făcut suspectă critica ei. Am citit, deci, Grădina de ciment, cu dorința de a-i găsi, dacă nu mari merite, cel puțin justificarea existenței. La scurtă vreme după moartea tatălui lor, cinci copii săraci își pierd și mama. Temîndu-se că, dacă vor anunța decesul, vor fi trimiși la orfelinat, spre înfiere de către alte familii și, deci, despărțiți unii de ceilalți, ei se decid să-și îngroape mama în pivniță, să toarne deasupra un strat de ciment și să facă în așa fel încît vecinii și autoritățile să nu sesizeze dispariția. Punctul de pornire nu e rău. Ceea ce urmează, însă... Toate formele de regresivitate psihică, de monstruoasă degradare și de perversitate își găsesc sălaş în acest mic grup uman din ce în ce mai asocial și mai izolat. Premisa a

Triplu Reinhardt

● Anul acesta constituie un triplu jubileu Max Reinhardt: se împlinesc 110 ani de la nașterea marelui om de teatru austriac (în imagine), 40 de ani de la moartea sa și 50 de ani de la prezentarea celebrului său spectacol cu Faust, realizat special pentru ediția din 1933 a Festivalului de la Salzburg. Una dintre cele mai prestigioase manifestări organizate în memoria lui Reinhardt este simpozionul de la Baden bei Wien. Redăm, după revista teatrală „Die Bühne”, titlurile comunicărilor: „Inedite de la începutul carierei”; „Forme scenice și locuri de joc la R.”; „R. — actorul, munca sa cu actorii și școlile de actorie”; „Seminarul lui R.”; „Amintiri despre R. în America”; „Un teatru care să redea omului bucuria”.

Întîlnire la Guadalajara

● „America Centrală în luptă” — sub această denumire s-au desfășurat în Mexic, la Guadalajara, lucrările unei reuniuni teatrale la care au participat ansambluri scenice din toate statele care alcătuiesc federația mexicană, precum și din Salvador și Honduras, critici și teoreticieni. După cum au anunțat organizatorii — Centrul pentru politică și cultură proletară, împreună cu Centrul de experiment teatral și plastic, — această întîlnire a fost consacrată celei de a patra aniversări a revoluției sandiniste în Nicaragua și luptei popoarelor din Salvador, Guatemala și Honduras. În programul de spectacole au fost incluse piese de Mario Benedetti, Oswaldo Dragun, Clifort Virgilio Pineira și Wilbaldo Lopez.

fost doar un pretext pentru etalarea unor orori cu atât mai hidoase cu cît sînt atribuite unor copii. Întîmplările din carte nu par a avea alt înțeles, altă finalitate, alt rost decît acela de a stîrni repulsie.

Mă întreb ce ar fi spus partizana epurării cărților revoltătoare dacă ar fi citit ultima operă a publicistului și prozatorului francez Michel Tournier, Gilles și Ioana. Ioana e Ioana d'Arc. Gilles e Gilles de Rais, cel spînzurat la 25 octombrie 1440 pentru schingiuirea și asasinarea sadică a cel puțin 70—80 de copii. Michel Tournier este scriitor de talent, prozator de mare subtilitate (vezi, de pildă, Vineri și limburile Pacificului) și, în același timp, un popular autor de... literatură pentru copii. Ceea ce propune însă el cititorului în această scurtă povestire ilustrată perfect cunoscuta butadă cîinică franțuzească; e mai rău decît o crimă, decît un sacrilegiu, e o greșeală de gust. Sfînta și posedatul, Fecioara și sadicul, Eroina și mișelul sînt prezența de Michel Tournier într-o singură suflare. „În lipsa oricărui document” care să ateste contrariul, scriitorul propune pentru Gilles de Rais o copilărie normală, o tinerețe lăudabil exaltată trăită sub influența Ioanei d'Arc și, abia după condamnarea și arderea ei pe rug și ca reacție la această mare nedreptate, căderea irezistibilă în păcat, un păcat prezentat ca sursă de indicibile delicii. „E atît de frumos un trup micuț însingurat, gemînd și horcînd în agonie!”, își îndreptăzează liric confesorul acest bolnav mintal — cu atît mai periculos cu cît prerogativele senioriale și forța militară de care dispunea îi îngăduiau să răpească și să ucidă în chinuri oribile orice copil. O șocantă ambiguitate, o echilibristică verbală menită să-l mențină tot timpul în același plan cu Ioana d'Arc, în „lumina” ei („Nu vreau să te mai părăsesc, Ioană, ești o sfîntă, fă și din mine un sfînt” — îi spune el la început, pentru ca la sfîrșit, la procesul abominabilelor lui crime, un complice să reia tema: „Cine poate spune dacă, odată cu Ioana d'Arc, nu va fi venerat și credinciosul ei camarad — sfîntul Gilles de Rais?”) sînt o parte din subterfugile stilistice folosite pentru „banalizarea răului” pentru a pretinde că nu există deosebiri de esență între sublim și monstruos și că nu trebuie să ne fie străin nici ceea ce este cu siguranță neomenesc.

Da, stimată doamnă, mă tem că aveți dreptate. Mă tem că se scriu în lume și cărți care ar fi fost mai bine să fi rămas nescrise.

Premiul Kathleen Fidler

● În Marea Britanie un nou premiu a fost instituit în memoria Kathleen Fidler, autoarea unui mare număr de cărți pentru copii, cunoscută realizatoare a emisiunii „Ora copiilor” de la Postul de radio BBC, reputată prin eforturile depuse pentru a încuraja copiii să împărtășească pasiunea ei pentru lectură, pînă la încetarea sa din viață în anul 1980. Deschis scriitorilor de orice vîrstă, premiul are ca scop stimularea tinerilor autori, precum și a scriitorilor consacrați de a crea cărți destinate copiilor între 8—12 ani.

Premiul literar al orașului Köln

● Apreciat ca una din cele mai importante distincții literare din R.F.G., Premiul orașului Köln pe anul 1983 a fost atribuit scriitorului Uwe Johnson, pentru „caracterul ieșit din comun al narațiunii și un limbaj a cărui originalitate, bogăție și inventivitate determină valoarea tuturor operelor sale”. În vîrstă de 49 de ani, Uwe Johnson este laureat al unor prestigioase distincții, printre care premiile Wilhelm-Raabe, Formentor și Buchner.

O statuie pentru Mefisto

● Ilustrului director de teatru și actor (1899—1963) Gustav Gründgens, orașul său natal, Düsseldorf, îi va consacra un monument. Sculptorul Peter Rübsam, autorul monumentului (în imagine, alături de macheta), l-a reprezentat pe legendarul actor în cel mai celebru rol al său, Mefisto din Faust de Goethe. Statuia va fi plasată lângă Schauspielhaus din Düsseldorf unde Gründgens a realizat spectacole de mare succes.

Pavarotti și Sinatra

● Între cei peste 80 de artiști care vor fi prezenți la spectacolul de gală din 22 octombrie, prilejuit de centenarul Operei „Metropolitan”, se află și Luciano Pavarotti. El va interpreta, alături de Leontyne Price, duetul din Bal mascat de

Verdi. După care, la începutul anului viitor, Pavarotti va susține, împreună cu Frank Sinatra, un concert de binefacere, încasările urmînd să fie destinate sprijinirii cetărilor în domeniul cancerului. (În imagine, Pavarotti alături de Frank Sinatra).

Mikis Theodorakis: „Ca un apel pentru pace”

● Aflîndu-se la Moscova pentru a primi Premiul Lenin pentru pace, muzicianul grec Mikis Theodorakis a asistat la prima audiere a noii sale Simfonii eroice închinată poporului grec și suferințelor sale îndelungate. Venind de la Berlin (R.D.G.), unde a participat la un mare festival muzical organizat cu prilejul interpretării operei sale consacrate lui García Lorca, Theodorakis declara într-un interviu acordat ziarului „Izvestia”: „Consider că cel mai important și nobil titlu ce mi se acordă este acela de soldat al armatei libertății. Visul meu cel mai scump este să compun un ciclu de creații

despre măreții oșteni ai armatei mondiale a libertății. Pînă acum am scris muzica pe versurile unuia dintre ei — prietenul meu chilian Pablo Neruda. Iar nu demult a avut loc un concert inspirat din operele lui García Lorca. Asemenea oameni — Prometeii secolului XX — se află în primele rînduri ale combatanților pentru pace”.

„Eu știu la ce se gindea micuța fetiță”

● Astfel se intitulează volumul de debut al tinerei poete americane Any Achtenberg (în imagine), primit cu mare interes de critică și de ci-

titori. Alegîndu-și eroii din rîndurile muncitorilor agricoli și din întreprinderile industriale capitaliste, ale locuitorilor din suburbiile sordide ale orașelor, poeta privește realitățile Americii contemporane cu ochii copilăriei, alcătuiind o imagine deosebit de sugestivă a lumii dezmoșteniților față de care își exprimă compasiunea. Versurile ei sînt în același timp un îndemn la acțiune, o expresie a încrederei în viitorul unei lumi a dreptății și a păcii.

„Nu mă interesează decît viața”

● Este ceea ce nota undeva Charles-Albert Cingria, cel despre care Jean Paulhan îi scria, în 1933, lui André Gide: „Cred că întrezăresc în Cingria un mare scriitor”. Aceasta era și părerea lui Claudel, Ramuz, Cocteau, Max Jacob și alții. După 15 ani apăsătoare volumul intitulat Bois sec Bois vert (reeditat acum de Gallimard) care este și azi — după opinia criticilor — un microcosmos al unei opere pe care autorul ei o dispersa atît de nevoie cît și din indiferență și care, cu trecerea timpului, s-a reve-

lat a fi de o rară coeziune în diversitatea ei. Dacă unele texte din volum par a ține de genul nuvelei, de basmul fantastic, de studii istorice literare sau arheologice, ele aparțin toate genului unic și de nedefinit care a creat genul lui Cingria, cu limbajul său stufos, extraordinara spon-taneitate, elaborarea fastuoasă. Dacă Cingria declara: „Nu sînt un nume, mă interesează doar viața”, ca revansă — nota un critic — viața zvîcnește în tot ceea ce a rămas sub numele lui Cingria.

Cooperare

● Două întîlniri anuale ale scriitorilor din R. P. Chineză și R. F. Germania vor avea loc începînd de anul viitor, potrivit unui acord semnat la finele unei conferințe a scriitorilor și traducătorilor din cele două țări, desfășurată la Paderborn. Conferința, ale cărei lucrări au durat două săptămîni, a fost organizată de Societatea pentru relații cu străinătatea din landul Rhenania-Westfalia. De curînd a fost încheiată redactarea a două antologii din litera-

tura chineză datorate scriitorilor Max von der Grün, Josef Reding, Lieselotte Rauner, Volker Degener și Josef Ippers. O antologie cuprinzînd 70 de scriitori din R.F.G. va apărea în R. P. Chineză pînă la sfîrșitul acestui an. În Germania Federală este prevăzută, de asemenea, apariția unui volum consacrat literaturii chineze contemporane, care va cuprinde texte semnate de 62 de autori din R. Chineză.

Felicia Antip

Scriitorii Asiei și Africii

● Beneficiind de o amplă participare, cea de a VII-a Conferință a scriitorilor Asiei și Africii, desfășurată la Taşkent, a debătut — în lumina actualității conjuncturi internaționale tensionate, a dorinței de pace, progres și independență, tot mai vehement exprimată de popoarele întregii lumi, — cele mai actuale probleme ale procesului literar contemporan din țările celor două continente. La încheierea Conferinței, juriul premiului „Lotus '83” a făcut publică lista laureaților importanței distincții. Printre aceștia: Sarvar Azimov (U.R.S.S.), Mustafa Fersi (Tunisia), Nguen Dinh Thi (Vietnam) și alții.

Huang Jingren

● În R.P. Chineză este comemorat bicentenerul morții poetului Huang Jingren (1749—1783), poet din timpul dinastiei Qing—manciuriană, originar din Wuping (azi Chazhou, în provincia Jiangsu), autor al cărții de versuri *Visul unui fir de bambus*, socotit un virtuoz al versului heptasilabic (giyan) într-o vreme cînd se manifesta dezinteresul pentru formele prozodice.

Ecraizare

● Văduva remarcabilului pictor berlinez Otto Nagel a găsit acum cîțiva ani, printre hîrțile artistului, manuscrisul unui roman, *Die weisse Taube oder Der nasse Dreieck* (Porumbelul alb sau Triunghiul ud), despre soarta clasei muncitoare în timpul marii crize economice din 1929. Considerat de istoricii literari drept o piesă de rezistență a literaturii proletare, acest roman a inspirat și o izbitoare ecraizare pentru televiziune. În imagine — eadru din filmul realizat după cartea lui Otto Nagel și prezentat recent sub titlul *Es geht einer vor die Hunde* (Înainte de a merge cineva).

Imagini din infernul numit Hiroshima

● Peste o mie de tablouri au pictat în ultimii 30 de ani soții Tosi și Iri Maruki, toate înfățișînd cumplitele urmări ale bombardamentelor atomice de la Hiroshima și Nagasaki, și fiecare dintre ele reprezentînd un destin omenesc. Mulți din compatrioții artiștilor japonezi compară creațiile lor cu scenele din infern ce pot fi văzute în templele budiste. Înregistrate cu o neobișnuită forță sugestivă, cele mai multe din ultimele picturi realizate de soții Maruki sînt consacrate luptei împotriva cursei înarmărilor, împotriva amplasării de noi baze americane pe insulele japoneze. Un voluminos album conținînd cele mai reprezentative creații a apărut de curînd la Tokio (în imagine, unul din tablourile lui Tosi și Iri Maruki).

José Bergamin

● Emoționante rînduri omagiale semnate de prestigioși scriitori a prieluit încetarea din viață la vîrsta de 88 de ani, a lui José Bergamin, figură legendară a Spaniei antifranchiste. Secretar al Ligii scriitorilor antifasciști în 1936, el este unul din personajele romanului lui Malraux, *Speranța*. Exilat în 1939, el a trăit în America de Sud și la Paris. Întorcîndu-se în Spania în 1959, a fost obligat să plece imediat, din pricina unei conferințe care i-a atras numeroși oponenți. A revenit, totuși, în 1970, declarînd cu amărăciune: „Eram un îngropat viu, voi fi un viu îngropat”.

„Azilul de noapte” la Capetown

● Actorul, Baronul, Luca și celelalte personaje ale piesei lui Maxim Gorki, *Azilul de noapte*, au prins viață pe scena unui teatru de la periferia orașului Capetown. După cum scrie un cronicar de la ziarul sud-african „Rand Daily Mail”, tema oamenilor respinși de societatea oficială s-a dovedit a fi deosebit de actuală în țara apartheidului. Regizorul Louis Nikers a montat spectacolul în decorurile unui azil din Capetown în care se adăpostesc oamenii de culoare din oraș.

Tinărul Heidegger

● În Editura Academiei din Berlin (R.D.G.) a apărut studiul *Tinărul Heidegger* de Wolf-Dieter Gudopp. Autorul caută să stabilească coerența gândirii filosofice de tinerețe a filosofului existențialist german Martin Heidegger (1889—1976), relevînd formația, studiile, cultura și structura filosofică a acestuia, insistînd, evident, pe prima mare lucrare a autorului, *Ființă și timp*, 1927.

Pentru tineret

● Marele premiu al Academiei de literatură pentru copii și tineret din R.F.G. a fost atribuit scriitorului Kurt Lutgens, autorul a peste 40 de cărți în care sînt abordate probleme de natură să trezească cel mai viu interes în rîndurile tinere generații. În țările de limbă germană, scrierile lui Lutgens au atins un tiraj de peste o jumătate milion de exemplare, fiind totodată traduse în 20 de alte limbi.

Olympia — 30

● Celebra sală pariziană de concerte „Olympia” va marca în stagiunea 1983—1984 a 30-a aniversare. Fondată în 1954 de compozitorul și animatorul Bruno Coquatrix, în clădirea unui cinematograful puțin frecventat, situat chiar în centrul capitalei franceze, „Olympia” a devenit una din cele mai prestigioase scene pentru cîntăreții de muzică ușoară. În aceste trei decenii, pe afișele sălii „Olympia” au strălucit numele unei întregi pleiade de interpreți ai cîntecului francez — Edith Piaf, Charles Aznavour, Jacques Brel, Georges Brassens, Gilbert Bécaud, Charles Trenet, Juliette Greco, Mireille Mathieu și mulți alții — precum și ale unor vedete ale genului din numeroase alte țări.

ATLAS

Curajul meu de toamnă

■ DE fiecare dată, toamna am sentimentul că încep viața din nou. Nu știu de unde îmi vine această paradoxală senzație, dar de fiecare dată bea-tudinea nostalgică a ultimelor zile de miere și regretul — care le face mai frumoase încă — că se vor sfîrși în curînd este contrabalansat de presimțirea noului ciclu declanșat odată cu frigul, bruma, ploile, ceața, noroiul, iar această presimțire, departe de a mă deprîmi, îmi dă o nouă putere, mă înviorază. S-ar putea ca totul să fie o nemărturisită amintire a mereu fascinantei începuturi de an școlar: a acelor cețuri care aveau mirosul creioanelor proaspăt ascuțite, a acelor brume care aveau strălucirea caietelor noi; a acelor seri căzute devreme și umplute cu pregătirea febrilă a uniformei călcate cu gulerul scrobit pe scaunul de lingă pat, cu mobîierea pedantă a penarului plin de penite și gume și tocuri, cu podanta caligrafică a orarului fixat pe capatul ghiozdanului și-a etichetelor lipite pe învelitoarea manualelor noi. În orice caz, înlocuirea plutirii somnoroase prin paradisul de fructe și jocuri al verii cu trezirea harnică și disciplinată a toamnei nu conținea nimic trist, dimpotrivă, era ca și cum, deodată, cineva ar fi întors cu grijă mașinăria unui orologiu care stătuse uitat în nemîșcare toată vara și acum timpul putea automat să se umple de gonguri conștiințioase și egal distribuite, de luni metalice și misterioase, arătîndu-și în funcție de neînțelese circumstanțe fețele negre sau aurii, de sfîrși sacadați sugerînd povești cu atît mai fermecătoare cu cît mai neștiute pe deplin.

Curajul meu de toamnă ar putea fi, deci, — de ce nu? — o amintire din copilărie. Și totuși este mai mult decît atît. Frigul și întunericul, ploaia și vîntul sînt mai ușor de părăsit decît langoarea senzuală a arșiței, decît mireasma de fructe ritmată de greieri, decît mările de semințe și munții de boabe. E mai ușor să stai nemîșcat în fața paginii albe atunci cînd ploaia și e frig și pisicile se string pe lingă sobe, decît atunci cînd fiecare atom de vîzduh și fiecare celulă de clorofilă te cheamă și te seduce. Ceea ce pare deci un curaj nu e, la urma urmei, decît o lășitate, ceea ce putea fi considerat ostil este un sprijin și un aliat. Dar între nostalgia disciplinei studioase, nimbate de adolescență, și nostalgia disciplinei eternității împletite din amenințătoare străluciri, în diminețile reci și serile nesfîrșite, toamna clatină cu mai multe înțelesuri capete aurii, gata să cadă, de gutui.

Ana Blandiana

În Maroc:

O echipă românească la „Jocurile mediteraneene”

● ÎN toamna lui '82, Hero Lupeșcu, prim regizor la Opera Română din București, a primit propunerea să realizeze festivitatea de deschidere, la Casablanca, a celei de a IX-a ediții a „Jocurilor mediteraneene” (septembrie 1983). La întoarcere, după realizarea spectacolului, am avut o scurtă convorbire cu regizorul:

„Din discuțiile cu organizatorii rezeșea perspectiva unei manifestări care să exprime voința de pace a poporului marocan, să evidențieze bogatul patrimoniu cultural-artistic al țării, să sublinieze caracterul sărbătoresc al întrecerii sportive. După realizarea scenariului, a fost necesară alcătuirea unei echipe de lucru; primul coechipier — compozitorul Paul Ur-

muzescu (ca și la deschiderea „Mundialului” din Spania); apoi Victor Vlase (coregraf la Operă), Doina Andronache (directoare a baletului Operei), Viorica Mociani (profesoară la I.E.F.S.), George Dorosenco (pictor scenograf), Iuliana Preduț (pictor scenograf la Teatrul liric din Craiova), Lucian Ionescu (specialist în ilustrație muzicală la Televiziune și în spectacole teatrale). Echipa și-a demonstrat calitățile: la Casablanca, rezultatul muncii intense de peste patru luni (15 640 de oameni, protagoniști ai unui spectacol de înaltă ținută artistică) a întrunit sufragiile organizatorilor. La 3 septembrie, stadionul de onoare Mohammed (80 000 de locuri) era arhiplin. După defilarea sportivilor au urmat 62 de minute ale unui grandios spectacol, la sfîrșitul căruia, spre surprinderea mea, am fost decorat de suveranul Marocului”.

Presa marocană a acordat un larg spațiu evenimentului de la Casablanca: „O sărbătoare grandioasă și un spectacol perfect și memorabil” — titrează „L'Opinion”; „Maroc Soir” subliniază în manșetă: „Magnifică deschidere a Jocurilor Mediteraneene”, consacînd evenimentului o pagină cu fotografii și comentînd: „Este, incontestabil, cel mai frumos, cel mai impresionant spectacol organizat pe cea mai mare scenă și în fața celei mai mari asistențe — realizat vreodată în Maroc”; „Reușita a fost perfectă în ordonarea tablourilor, a culorilor care se derulau pe verdele fraged al peluzei, în arabescurile sculptoare, în disciplina și ordinea cu care acești mîi de participanți executau mișcările, în ritmul susținut care a însuflețit de la un capăt la altul, fără nici un timp mort, acest prestigios spectacol... N-a fost una din cele mai mici minuni aceea de a vedea folclorul întregindu-se armonios în acest ansamblu, cu o spontaneitate și o vivacitate care confereau un caracter uman și popular unei manifestări marcate de ordine și disciplină... Acest magnific spectacol care a suscitat entuziasmul tuturor spectatorilor, al tuturor oaspeților deja cucerii de calitate primirii și de gentilețea marocanilor, a fost o mare sărbătoare populară și sportivă... dar, de asemenea, mai ales, o mare sărbătoare a prieteniei, a fraternității și a păcii” („Le Matin”).

La o zi după întoarcerea acasă, regizorul Hero Lupeșcu este felicitat printr-o scrisoare primită de la Lausanne, de către președintele Comitetului Olimpic Internațional, dl. Juan Antonio Samaranch (care asistase ca invitat oficial la evenimentul din 3 septembrie).

— Și acum, ce pregățiți?

— La Opera Română din București, *Nunta lui Figaro* de Mozart. Premiera la 23 decembrie.

Augustin Sandu

Gabriel García Márquez

La originea povestirilor mele stă imaginea (III)

De ce singele este verde?

DUPĂ tot ceea ce am spus mai înainte, nu-mi rămîne altceva de făcut decît să reafirm: singele verde al bunicii este verde... pentru că era verde. Murînd bunica, am descoperit că singele său nu era roșu, ci verde. Eu m-am gîndit că pentru o femeie, în limitele logicii noastre cotidiene, în limitele concepției pe care o avem despre lume, o femeie care are ațtea lucruri aparte, cum este această bunică, a avea singele verde nu este deloc straniu. Trebuie doar să avem curajul de a spune sau scrie asta... și numai în condiția să avem capacitatea de a face credibil acest lucru. Cînd spui că singele este verde, este pentru că ai crezut-o. Nu mi s-a spus niciodată: „acesta este un ucru absurd”, pentru că nimeni nu are singele verde. Am fost numai întrebă de ce e verde, ceea ce înseamnă că eram deja crezută... deci era verde. Și în legătură cu problema lecturii duble, pot spune că am ajuns la ea în mod inconștient, încercînd să fac această transpoziție poetică a realității noastre. Și găsesc că în cărțile mele coexistă nivele diferite de lectură: i cred că acestui lucru i se datorează faptul că pot fi citite la fel de bine de un taximetrist sau de un membru al Academiei.

Dragostea sau moartea

ERENDIRA apelează la orice mijloc pentru a se putea elibera. Se folosește de

orice mijloc pentru a-și cîștiga libertatea și acest lucru nu este disimulat aproape deloc în roman. Se folosește chiar și de dragoste pentru a ajunge la eliberare. Ceea ce caută Eréndira este eliberarea sa cu orice preț. Nu este în stare să omoare pentru că se gîndește probabil că moartea nu va fi atît de eliberatoare ca dragostea care poate fi, ca forță eliberatoare, mult mai puternică decît însăși moartea. Atunci ea nu-și murdărește mîinile.

Influențele

INVEȚI să scrii datorită celorlalți scriitori. Eu am spus întotdeauna că înveți să scrii citînd și scriînd. Că nimeni altcineva nu te învață decît ceilalți scriitori.

Lumea lui Faulkner, lumea geografică și culturală a lui Faulkner, are mult în comun cu a mea, cel puțin cu cea care pe mine mă interesează s-o povestesc. Se uită faptul că Faulkner este, practic, un scriitor al Golfului Mexic. Eu îl consider ca pe un scriitor al Caraibelor. Ceea ce el mi-a dat a fost o estetică. Pentru mine, estetica nu este altceva decît tonul cu care se cîntă. El m-a învățat cu ce ton trebuia să cînt această lume. Lui Faulkner i-au dat Premiul Nobel exact în momentul în care eu îl descifram ca să mă învețe să-mi descifrez lumea. E cu puțință ca influența sa să se observe în primele mele opere. Ceea ce e curios e că acum n-as mai putea să-l citesc, pentru că l-am folosit la ceea ce aveam nevoie

pentru un început, iar astăzi știu că-i priosesc multe lucruri care acum nu mă mai interesează.

Alt autor care m-a învățat cu ce ton trebuia să cînt lumea Caraibelor și m-a ajutat mult este Graham Greene, care nu este un scriitor de-al nostru, ci unul împrumutat. Un scriitor care a venit și ne-a văzut foarte bine și ne-a învățat cum să descifrăm tropicul, cum să descifrăm Caraibe.

În timp ce Rulfo... da, este un scriitor din lumea noastră. Dar cu Rulfo trebuie să avem multă atenție. *Pedro Páramo* e o carte mult mai profundă și mult mai misterioasă și este mult mai mult decît tot ce am spus noi pînă acum. Rulfo este singurul scriitor pe care-l cunosc, care în *Pedro Páramo* dă impresia reală și ineluctabilă că s-a aflat în moarte și că s-a întors ca să ne-o povestească. Pentru mine acest lucru este unul definitiv.

Reîntorcîndu-ne la cinematograful

M-AM AFLAT, cu vocațiile mele, ca într-un joc de cuvinte încrucișate. Am studiat dreptul și l-am întrerupt. La un moment dat, m-am gîndit că aș putea fi regizor de film, și chiar singura carieră pe care am studiat-o în viața mea a fost aceea de regizor la Centrul experimental de cinematografie din Roma. Am făcut întreaga facultate. Dar apoi mi-am dat seama că e o muncă foarte grea, mai ales pentru că cinematograful depinde nu numai de literatură ci, de asemenea, de multe prea mult de un întreg aparat industrial, de care literatura nu depinde într-ati. Și atunci mi-am dat seama că era într-adevăr foarte greu și foarte complicat să te exprimi personal și individual în cinematograful și am rămas în modesta solitudine a literaturii.

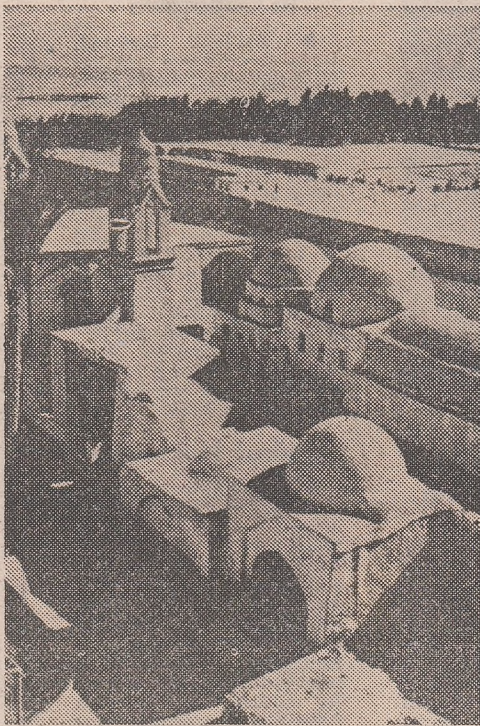
În românește de
Miruna Ionescu

Karnak

Vas cu motive ornamentale tradiționale

Wadi, la marginea deșertului

Amintiri din Cairo

DE obicei vara, cînd vîntul fierbinte din București încinge asfaltul, dar și acum în octombrie, cînd lumina stranie te lasă să crezi că ți se împlinesc vise de acum zece, de acum o sută de ani, cel mai ușor îmi e să-mi închipui c-aș fi din nou la Cairo. Și dintr-o dată mă aflu lângă tarabele cu cărți de pe lângă Sidna Huseyn și Al-Azhar, pe care nu le-am putut niciodată nici cumpăra, nici măcar privi pe toate, dar pe care le-aș fi trimis pe un covor zburător direct la Biblioteca Academiei, asta ca să nu fiu egoistă, fiindcă îmi aminteam ce a pățit Al-Ghazali în deșert cînd l-au atacat tilharii și i-au furat sacul cu cărți — crezînd că are ceva mai acătării, haine sau mincare — după care filosoful, trăgînd concluzia de rigoare, s-a pus pe învățat, zicînd că numai sacul cu cărți din cap nu ți se poate fura... și a ajuns ce a ajuns... iar eu în fața tarabelor prăfuite, pe care se răsfață marile opere ale omenirii, dintre care de unele, europenii încă nici n-au auzit, fiindcă nu mai are azi nimeni nici timp și nici răbdare să caute soluții pentru secolul viitor în hîrtoagele secolului al X-lea sau al XI-lea — zîmbesc și îmi amintesc de jalea cu care îmi povestea un prieten despre bibliotecile din Bochum și Heidelberg, în care, oricît de ultramodern și pus la punct era sistemul de împrumut, tot n-avea timp să zăbovească, și nici bani să cumpere sau să tragă la xerox toate cărțile pe care le-ar fi vrut... așa că, în Orient sau în Occident rămii cam cu același sac de cărți din capul de la București... Dar negustorul de hîrtoage te numește „emiră” în timp ce-ți oferă, în fața la Al-Azhar, cel mai ieftin exemplar din *Risalatul-î ghufrau*, „Epistola iertării”, a poetului Abu-l Ala' al-Ma'arri, cu care vei demonstra că Dante a cunoscut, înainte de a scrie *Divina Comedie*, gîndirea garmată, secretele „Fraților purității” — și că rădăcinile esoterismului său care a zguduit lumea sînt de origine islamică — sau „Tratatul pentru zgîrciți”, *Kitabu-l buhala'*, al primului și celui mai mare prozator arab, Al-Gahiz — ediția cea mai bună, comentată de Taha Al-Hagiri — din care afli cum poți să scapi de griji, să fii vesel, fericit și bogat toată viața... cum au și fost toți care l-au citit, în ultima mie de ani... și încă vreo două-trei cărți fără copertă, sau pătate de cafeaua cine știe căruia bărbos de la Al-Azhar... Te numește „emiră” și-ți mai oferă și cornetul cu boabe de tîrmis, un fel de porumb murat, din care lei cu politețe europeană numai cîteva grăunte — „Nu, nu, luați-l pe tot — fiindcă să dai puțin e o pierdere, să dai totul e o virtute!”. Apoi, fiindcă a văzut că te interesează poezia, începe să scandeze o *qasidă* — și pe dată

se adună în jur curioșii, cîțiva studenți, cîțiva negustori de dulciuri și siropuri, cîțiva negustori de „amintiri” din Muski, care tot nu fac vînzare fiindcă mai sîntem în Ramadan „și în Ramadan un musulman n-are voie să mintă”; un profesor care începe să teoretizeze că *dahr*, timpul-destin, nu e ineluctabil... că am fost înzestrați cu o rațiune care îngăduie cunoașterea legii morale și o voință prin care s-o putem aplica... deci răul poate fi evitat, omul e răspunzător de faptele sale... se încinge o dispută, aflui că așarismul nu mai are nici o trecere, că principala problemă a gîndirii islamice actuale e actul uman, liberul-arbitru, că mu'tazilismul e preferat și chiar îmbogățit cu nuanțe care trădează cunoașterea feluritelor curente filosofice moderne — personalismul, marxismul...

RĂSFOIESC una din cărțile cumpărate atunci: dintre pagini cade o scrisoare. E un scris pe care îl descifrez cu mare greutate, numai parțial: înțeleg, mai mult reconstitui din imaginație, că e vorba de una din acele scrisori trimise cîndva de pe front... unul dintre acei băieți pe care-i vezi acum drepti în galabiile lor, cîndva în uniforme al-bicioase, tirîndu-se prin deșert, fără să aștepte altceva decît moartea — și care-i scria surorii sale Zeynab. Și noi am cunoscut o Zeynab care ne povestea că nu e familie în care să nu fi pierit un fiu, un frate, un tată. Care nădăjduia că, așa cum e acum pace în Egipt, va fi într-o zi pace pretutindeni în Orient. Iar scrisoarea, pe care mai mult am intuit-o decît am descifrat-o, se încheia cu această propoziție clară, aproape caligrafiată: *al-nasr fi-s-sabr*, „victoria e în răbdare”. Dacă aș scrie o *Gîndire arabă în întîmplări trăite*, aș putea să ilustrez cu scrisoarea aceasta o virtute egipteană esențială: răbdarea. O altă calitate, ospitalitatea... aș ilustra-o povestind întîmplarea cu negustorul de cosmetice din Muski: intrînd într-o dugheană, interpellată de negustor englezește, am răspuns englezește; după cîteva ore de hoinăreală, m-am reîntors să cumpăr tot de acolo și am cerut, de data aceasta eu, într-o arabă clasică pe care o voiam combinată cu dialect egiptean... „Cum, ați învățat în cîteva ore arăbește?” — și, cu un gest care nu admitea replică, radiînd de entuziasm, acela pe care-l văzusem tocîndu-se la singe cu alți cumpărători, mi-a dăruit flaconul de parfum. Asta e minunăția tarabelor din Cairo: te oprești să cercetezi tomuri sapiențiale și de fapt îți rămîn în minte chipuri... frînturi de frază... întîmplări... unele, incredibile.

DAR, iată traducerea paginii (din *Tratatul* lui Al-Gahiz cumpărat la Cairo) de unde se nimerise să cadă scrisoarea: „Îmi ceri să te lămuresc de ce e u-neori bună minciuna și adevărul amar... Fiindcă oamenii ceartă minciuna și îi uită virtuțile — și pun mai presus adevărul, uitînd cîte pagube-aduce! Dacă ar pune-n cîntar cîștigul și pierderea și ar sta să le judece fără vreo părtinire, nu le-ar mai socoti atît de deosebite și le-ar vedea cu o altă privire. Vrei să știi și de ce-i mai bine să uiți uneori decît să ai o prea bună memorie și de ce prostia, în mare, e decît istețimea mai folo-sitoare... Pentru că bahameții cei fără minte o duc mai bine la suflet decît înțelepții... Cel care pricepe nenorocirea e neferi-cit chiar în pace trăînd, dar prostul pină-l lovește beleaua trăiește nădăjduind”.

Nu mă mai pot lăuda de mult cu incriminata memorie. În spiritul lui Al-Gahiz, îmi îngădui să fiu, în această lumină de octombrie cînd parcă mi se împlinesc visele de acum zece, de acum o sută de ani, un „bahamet” care trăiește nădăjduind”. Chiar dacă la Cairo deșertul începe la marginea orașului, brusc, necrutător, chiar dacă nu departe, pe cerul Orientului, primejdia se vede cu ochiul liber. Dar în lumina gâlbuie de „asr trunchiu-rile întînd miini lungi către Nil, lumea care părea în timpul zilei prăfuită (și chiar e prăfuită, amintindu-mi acei bravi gră-dinari care, în fața vilelor din Giza, perle frunzele late ale boschetelor...) prinde viață. Toate lucrurile au dintr-o dată contur și formă. Dealurile din zare se culcă pe labe în fața Sfînxului, stoluri de ibiși se întorc de pe cîmp și se așează într-un fel de uriași salcîmi cu flori violete —părînd ei înșiși mari flori albe-cenușii, sau felinare.

De ce oare ne plîngem că timpurile se schimbă prea repede? mă întreb, ținînd în mină o carte de acum o mie de ani, prîvind la televizor un film de acum cincizeci de ani, făcînd pla-nuri pentru următorii treizeci.

Grete Tartler

UN POET DIN MALTA:

Anton BUTTIGIEG

Lampa

„Curînd voi apune și voi dispăre”,
zise Soarele.
„Cine va lumina lumea cînd eu voi
fi plecat? Cine oare?”
Ei tac cu toții, doar glasul lămpii
se-aude: „Nu-ți face griji
voi lumina eu în locul tău,
bunule Soare...”

Cerșetorul

Pentru tine, Malta,
măicuța mea,
am cerșit prin Europa,
prin lume.

Am bătut la toate porțile,
unii mi-au deschis,
mi-au dat să beau și de mîncare
și ți-au trimis ceva și ție.

Alții mi-au spus:
„Să te ajute cel de sus...”

Alții mi-au trîntit ușa în nas.

Pe nesfîrșitele drumuri
m-au încercat oboseala,
deziluziile,
am cunoscut chinurile rușinii,
dar și bucuria și fericirea
pe care o cunoaște
cel care obosit de moarte
se întoarce acasă
cu un codru de piine
la ușa mamei sale agonizînd de
foame...

Felinarul

În fiecare seară
cînd vraja zilei
se pierde în amurg
se-arată Maisi
cu scara ei cea mică
și aprinde pentru mine,
sub fereastra mea,
un felinar
ce-alungă smoala nopții.

Și puterile mele se duc
cu fiecare zi,
dar Muza cea bună
vine seară de seară
cu scara ei cea mică
și aprinde în inima mea
o lumină
care alungă tristețea.

Ar fi tristă ziua
în care Maisi n-ar veni
să aprindă felinarul,
dar ar fi la fel de tristă
și dacă Maisi ar veni fără Muză...

Haikuuri

1.
Nu-mi trădați numele voastre,
florilor. Le voi uita
cum uit numele prietenilor.

2.
Dezmărdă-mă, vîntule,
tu îmi aduci aminte de miinile mamei
cînd eram copil...

3.
Iubesc glasul ploii...
O, cit aș vrea să ascult...
glasul stropilor de rouă...

4.
Doamne, tu cum l-ai văzut
pe Armstrong pășînd pe Lună?
La televiziune?

În românește de
NICOLAE NICOARA

Luxor

„România literară”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republică Socialistă România
Director GEORGE IVAȘCU

REDACȚIA : București, Piața Științei nr. 1, poarta B2-B3, telefon 17 60 10. ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei 115. Telefon : 50 74 96. ABONAMENTE : 3 luni — 65 lei ; 6 luni — 130 lei ; 1 an — 260 lei. Tiparul : Combinatul Poligrafic „CASA ȘCINTEII”

5 lei